Tuljaram Chaturchand College
Library
Baramati

अनेकांत एज्युकेशन सोसायटीचे
तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय बारामती
ग्रंथालय विभाग

अनेकान्त वार्षिक नियतकालिक

(वर्ष १९९३ ते १९९७)

अंक क्रं : ३१ ते ३५

Acc. No. 8 Call No.

Anekant Education Society's
Tuljaram Chaturchand College
Library, Baramati. (Pune)

Title Anekant 1993 to 1997 31 to 35
Author T.C college Baramati

No.	Issued on	Received on

Anekant Education Society's
Tuljaram Chaturchand College
Baramati. (Pune)

Due Date Slip

8

Acc. No. Call No.

This book should be returned on or before the date stamped below. Rs. 2=00 (Rs. Two only) will be charged as fine for each day if the book is kept beyond that date.

Chaturchand College Library Baramati

अनेकांत एज्युकेशन सोसायटीचे
तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय बारामती
ग्रंथालय विभाग

अनेकान्त वार्षिक नियतकालिक

(वर्ष १९९३ ते १९९७)

अंक क्रं : ३१ ते ३५

8	16	24

हार्दिक शुभेच्छा

● सर्वसामान्यांच्या जिव्हाळ्याची ●

रुपी को-ऑप. बँक लि.

(शेड्यूल्ड बँक)

मुख्य कचेरी - २०६२, सदाशिव पेठ,
विजयानगर कॉलनी, पुणे ४११ ०३०

आपला हात जगन्नाथ
कर्तृत्वाच्या जोरावर जग जिंकतो सिकंदर
असतील दोन समर्थ हात
तर दैवही देते उत्तम साथ
तुमच्या हाती सगळे काही, संपन्न भविष्याची ग्वाही
तुम्हीच कमवा, तुम्हीच जमवा, रुपीच्या ओंजळीत ठेवा
जमविलेले सांभाळणे, सांभाळून वाढविणे
परस्परांच्या विश्वासावर उंच उंच झेप घेणे
यासाठीच तुम्ही आम्ही एकत्र यायचे !

श. का. पत्की
सरव्यवस्थापक

खु. र. छाजेड
उपाध्यक्ष

ॲड. ग. हे. देव
अध्यक्ष

अनेकान्त एज्युकेशन सोसायटीचे
तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय बारामती

अनन्तधमणस्तत्त्वं पश्यन्ती
प्रत्यगात्मन:
अनेकान्तमयी मूर्तिर्नित्यमेव
प्रकाशताम् ।।

अज्ञानापासून सुटका झाल्यानेच
आपली पापापासून सुटका होऊ शकते.
अज्ञान हे कारण असून पाप हे
त्याचे कार्य आहे.

- स्वामी विवेकानंद
खंड - १० वा

अनेकान्त

वार्षिक नियतकालिक
अंक एकतिसावा - १९९२-९३

● संपादक मंडळ ●

अध्यक्ष
प्राचार्य शिवाजीराव कदम

सहाय्यक
उपप्राचार्य शरद नवाथे
उपप्राचार्य डॉ. कृष्ण सुर्वे
प्रा. नीलकंठ लोंढे
प्रा. कुमार अय्यर
प्रा. मानसिंगराव गोडसे
प्रा. प्रभाकर घेरे
प्रा. बाळासाहेब देशमुख
प्रा. विलास परकाळे,
प्रा. कु. रजनी सुर्वे

प्रमुख संपादक
प्रा. आप्पासाहेब देसाई

संगणक : प्रशांत गुजर
टाईप इनोव्हेटर्स,
मोती चौक, सातारा

मुद्रक : श्री. संदेश शहा
प्रिंट ओम ऑफसेट,
दौलतनगर, सातारा

प्रकाशक : प्राचार्य शिवाजीराव कदम, तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय, बारामती (पुणे)
मुखपृष्ठ : श्री. दादा भगारे, जयसिंगपूर, कोल्हापूर.

अनुक्रमणिका

❑ गद्यविभाग ❑

१. पारंपारिक प्रश्न ''स्त्री मुक्ती'' — कु. प्रगती भापकर/१७
२. 'योग आणि जीवन' — विजय चौधरी/१९
३. लोकसंख्या वाढ रोखलीच पाहिजे — मिलींद संगई/२१
४. महाराष्ट्रातील फळ लागवड एक महत्त्वाकांक्षी योजना — राजु पाठक/२४
५. मला धुंद बेधुंद जीवन जगायचं — महादेव भांडवलकर/२७
६. भक्तीपंथातील नामदेवरायांचे वैशिष्ठ्यपूर्ण स्थान — कु. हेमा हेन्द्रे/२९
७. मलाही मन आहे — कु. अनिता टंकसाळे/३१

❑ पद्यविभाग ❑

१. पावसाळ्यात — महादेव भांडवलकर/३२
२. मानवजात — कु. गीता जुन्नरकर/३२
३. व्रण — दत्तात्रय शिंदे/३३
४. जीवन — नितीन कुंभार/३३
५. घोषणा — अवधूत कुलकर्णी/३४
६. जीवन — घोडके एन. व्ही./३४
७. प्रतिबंध — हर्षद धोंगडे/३५
८. अमृत — संदीप सुतार/३५
९. तरीही — संदीप कुंभार/३५
१०. स्त्री — कु. सुचेता भापकर/३५
११. स्वप्नातली — कु. छाया गवळी/३६
१२. सुनाया नहीं जाता — संजय पांढरपट्टे/३६
१३. स्पर्श — हर्षद धोंगडे/३६
१४. राख — संजय पांढरपट्टे/३६

❑ PROSE ❑

1. The Computer : The need of the modern world — Ranbhor Vinay/37
2. On reading books — Miss Misal Mrudula/39
3. Could Archimedes have ever moved the earth — Miss Deepa Doshi/41
4. Wheather our independance — Miss Swati Karmarkar/43
5. Are we really free after independance — Miss Pragati Bhapkar/45
6. A defination of life — Miss Manisha Sul/
7. Fashions — Miss Anjaliraje Jadhavrav/49

❑ POETRY ❑

1. A Pure Jewel — Miss Pragati Bhapkar/44
2. Our time is short — Miss Deepa Doshi/48

अहवाल

संपादकीय ....

महाविद्यालयाच्या सर्वांग स्वरुपाला परिणामकारकतेने आविष्कृत करणारा 'अनेकान्त' चा एकतिसावा अंक आपल्या हाती देतांना आम्हा संपादक मंडळास कर्तव्यपूर्ती व कार्यसिद्धीचा विशेष आनंद होत आहे.

बारामतीच्या ग्रामीण परिसराला काल व परिस्थिती सापेक्ष विकासानुकूल बनविण्यासाठी स्नेहभावाची - शिक्षणप्रेमाची साक्ष देणारे आमचे महाविद्यालय जी शैक्षणिक वाटचाल करीत आहे तिचा सर्वांगीण आलेख 'अनेकांत' मधून सातत्याने रेखांकित होत आला आहे.

विद्यासंक्रमण प्रक्रियेतून शिक्षण व समाजाला विकसित करणाऱ्या इतर सर्व घटकांशी महाविद्यालयाचा संबंध जोडला जात असतो. कला, क्रीडा आणि ज्ञान याची उपासना करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना ध्यानमग्न करण्यात सामाजिक बांधिलकी मानून शिक्षण क्षेत्रात समरस होऊन ज्ञानदान करण्यात धन्यता मानणारे प्राध्यापक, ग्रामीण परिसर या वातावरणाच्या पार्श्वभूमीवर विद्यार्थी, शिक्षक, शैक्षणिक संस्था, शैक्षणिक उपक्रम, विकास योजना आणि सभोवतालचे शैक्षणिक, सांस्कृतिक सामाजिक, राजकीय व औद्योगिक वातावरण या सर्व समाजहितसंबंधी घटकांना आपुलकीने व संवेदनशीलतेने सातत्याने प्रतिसाद देत देत आमच्या महाविद्यालयाने 'संस्कारशील व शैक्षणिक आदर्श' वातावरण निर्माण करण्यात जो अग्रक्रम मिळवला आहे, त्याचा परिचय, अनुभव आपणाला या 'अनेकांत' मधून सातत्याने प्राप्त होत आला आहे.

महाविद्यालयीन विद्यार्थी विद्येच्या साहचर्याने सामाजिक सेवाभाव रुजवून चारित्र्य - शीलसंवर्धन, नेतृत्वगुण विकासाने सुसंस्कारित होतो. विद्यार्थ्यांचे समाजमान्य - प्रतिष्ठित व्यक्तिमत्व घडविण्यासाठी विविध साधनांचा, उपक्रम - योजनांचा अंगीकार करून आमच्या महाविद्यालयाने अनेक गुणवंत नागरिक, जिज्ञासू वैज्ञानिक - संशोधक, प्रतिभावंत, शिक्षणतज्ज्ञ व सामाजिक - राजकीय नेतृत्व निर्माण करण्यात सिंहाचा वाटा उचलला आहे, याची प्रचीती 'अनेकांत' मधून आलेली आहे.

विद्यार्थ्यांच्या सुप्त कलागुणांना प्रभावी आणि परिणामकारक व्यासपीठ उपलब्ध करून देण्याच्या हेतूने साकारलेल्या 'अनेकांत' ने विद्यार्थ्यांच्या जीवनातील साहित्य

सूक्ष्मपणे टिपण्याचा प्रयत्न केला आहे. विद्यार्थ्यांमधील 'सर्वांगीण विद्यार्थी' टिपण्यासाठी व त्यांच्यात सामाजिक बांधिलकी व श्रमाची प्रतिष्ठा रुजविणे आणि स्वावलंबनातून ज्ञानार्जनास उत्तेजन देणे यासाठीच 'अनेकान्त' प्रयत्नशील आहे.

शिक्षणाच्या साहचर्याने बारामती परिसर सामाजिक, सांस्कृतिक, राजकीय, आर्थिक व औद्योगिक विकासाचे एक गतिमान केंद्र बनले आहे. त्या शैक्षणिक मार्गक्रमणात महाविद्यालयाचा सहभाग नेमका कोणत्या स्वरुपात राहील याचे चित्र 'अनेकान्त' मधून साकार करण्याचा प्रयत्न केला आहे. महाविद्यालयीन अध्यापक ही एक समाजसेवा आहे. या जाणिवेने नवयुवकांच्या जीवनाला अर्थ आणि आकार देण्याची आमची धडपड आहे. तिचा हा गतिमान आलेख आपल्या अवलोकनार्थ सादर केला आहे.

'अनेकान्त' च्या निर्मितीस अनेकांचे बहुमोल सहकार्य लाभले. विशेषतः आमचे उत्साही प्राचार्य शिवाजीराव कदम यांनी वेळोवेळी आस्थेने मार्गदर्शन केले. प्रोत्साहन दिले तेव्हा या 'अनेकान्त' च्या निर्मितीचे ते आधारस्तंभ आहेत. उपप्राचार्य प्रा. शरद नवाथे, उपप्राचार्य डॉ. कृष्ण सुर्वे, प्रा. कुमार अय्यर व प्रा. मानसिंगराव गोडसे व इतर सहकारी प्राध्यापक, कार्यालयीन सेवक यांनी आपुलकीने सहकार्य केले. विशेष म्हणजे 'अनेकान्त' करिता विद्यार्थी साहित्यिकांनी साहित्य निर्मिती करून सहकार्य केले. या सर्वांच्या सहकार्याचे 'फळ' म्हणून हा 'अनेकान्त' चा एकतिसावा अंक आपणासमोर आस्वादासाठी ठेवता आला.

सातारच्या 'प्रिंट ओम' चे मालक श्री. संदेश शहा व त्यांचे सहकारी यांनी 'अनेकान्त' ची मांडणी व छपाई उत्कृष्टपणे अल्पावधीत करून दिली. तसेच श्री. दादा भगाटे (जयसिंगपूर) यांनी अनेकान्त चे मुखपृष्ठ कल्पकतेने व आकर्षकपणे रेखाटल्याने 'अनेकान्त' च्या सौंदर्यात अधिकच भर पडली आहे. या सर्वांचे मनःपूर्वक आभार.

प्रा. आप्पासाहेब देसाई
संपादक

✤ ✤ ✤ ✤

प्राचार्यांचे मनोगत.....

ग्रामीण भागातील विद्यार्थी उच्च शिक्षणापासून वंचित राहू नये. या विद्यार्थ्यांचाही उच्च शिक्षणाची संधी उपलब्ध करून द्यावी हे एकमेव उद्दिष्ट डोळ्यासमोर ठेवून बारामती सारख्या ग्रामीण ठिकाणी तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालयाची उभारणी करण्यात आलेली आहे. हे महाविद्यालय गेल्या दोन दशकांत विकसित करण्यात या महाविद्यालयाचे माजी प्राचार्य डॉ. जे. के. गोधा यांचा सिंहाचा वाटा आहे.

विद्यार्थी हा घटक केंद्रबिंदू मानून महाविद्यालयाची आजपर्यंतची वाटचाल झालेली आहे व यापुढेही होत राहणार आहे. गरीबी शिक्षणाच्या आड येऊ नये, मात्र ज्ञान घेण्याची जिद्द विद्यार्थ्यांच्या ठिकाणी असायला हवी या दृष्टिकोनातून महाविद्यालय सतत प्रयत्नशील राहते. विद्यार्थ्यांच्या शारीरिक, मानसिक व बौद्धिक विकासाकडे महाविद्यालय सतत लक्ष पुरवीत असते. विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास हे या महाविद्यालयाचे अंतिम ध्येय असते. खेळाच्या बाबतीतही आपले विद्यार्थी मागे राहू नयेत म्हणून क्रीडांगणाची, व्यायामशाळेची, खेळाच्या विविध साधन सामुग्रीची सोय महाविद्यालयाने विद्यार्थ्यांना उपलब्ध करून दिलेली आहे. अभ्यासाबरोबरच विद्यार्थ्यांच्या व्यक्ति-विकासास वाव दिला जावा म्हणून राष्ट्रीय सेवा योजना, राष्ट्रीय छात्र सेना, स्पर्धा परीक्षा केंद्र आदी अभ्यासेतर उपक्रम महाविद्यालयातर्फे राबविले जातात. तसेच विद्यार्थ्यांच्या कलागुणांना चालना मिळावी म्हणून विविध सांस्कृतिक व मनोरंजनाचे कार्यक्रम महाविद्यालयातर्फे आयोजित करण्यात येतात. हे विविध उपक्रम राबविले जात असतांना महाविद्यालयाच्या दैनंदिन कामकाजात अध्ययन, अध्यापनात अडथळा येणार नाही, गैरशिस्त निर्माण होणार नाही याची योग्य खबरदारी घेतली जाते.

शिक्षणप्रक्रियेत विद्यार्थ्यांप्रमाणे प्राध्यापकांनाही महत्त्वाचे स्थान आहे. प्राध्यापकांची गुणवत्ता वाढावी, संशोधन वृत्तीस चालना मिळावी म्हणून महाविद्यालय सतत जागरूक असते. राज्य, राष्ट्रीय व विद्यापीठ पातळीवर वेळोवेळी भरविण्यात येणाऱ्या परिषदा - अधिवेशने, चर्चासत्रे - कृतिसत्रे, परिसंवाद, विविध विषयांचे रिफ्रेशर कोर्स आदींना प्राध्यापकांनी उपस्थित रहावे म्हणून त्यांना प्रेरणा दिली जाते, प्रोत्साहन दिले जाते. तसेच शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांना सेवा करीत करीत पुढील शिक्षण घेता यावे म्हणून आवश्यक त्या सेवा-सुविधा पुरविल्या जातात.

या महाविद्यालयाने गेल्या ३० वर्षात उल्लेखनीय प्रगती करून ग्रामीण विभागातील एक प्रगत अभ्यासकेंद्र म्हणून मानाचे स्थान प्राप्त केलेले आहे. राष्ट्रीय प्रौढ शिक्षणाद्वारे बारामती परिसरातील निरक्षरतेचे उच्चाटन करण्यात या महाविद्यालयाचा महत्त्वाचा सहभाग आहे. या महाविद्यालयात शिक्षण घेऊन जीवनाच्या विविध क्षेत्रात, परिसरात कार्य करणाऱ्या या महाविद्यालयाच्या माजी विद्यार्थ्यांनी नावलौकिक संपादन केलेला आहे. महाविद्यालयाने आपल्या परीने ज्या अनेक सोयी - सुविधा उपलब्ध करून दिलेल्या आहेत, जे अभ्यासक्रम सुरु केलेले आहेत ते काळाच्या गतीबरोबर चालत राहतील यात शंका नाही. यापुढे मी असे म्हणेन की, आपले महाविद्यालय हे समाजातील महत्त्वाची अशी एक सामाजिक संस्था आहे. या सामाजिक संस्थेत शिक्षण घेऊन बाहेर पडणाऱ्या विद्यार्थ्यांचे साहित्य, संगीत, कला, क्रीडा, उद्योग, पत्रकारिता, अर्थकारण, राजकारण, समाजकारण आदी जीवनाच्या क्षेत्रात आपले कर्तृत्व सिद्ध करून आपला नावलौकिक वाढवावा व स्वत: बरोबरच महाविद्यालयाचे, समाजाचे, राष्ट्राचे भवितव्य उज्ज्वल बनवावे.

महाराष्ट्राचे मुख्यमंत्री व बारामती या पुण्यनगरीचे थोर सुपुत्र माननीय नामदार शरदचंद्रजी पवार यांच्या प्रेरणेने बारामती शहर व परिसराचा शेती, क्रीडा, उद्योग, सहकार, सांस्कृतिक क्षेत्राचा जो कायापालट होत आहे यात शिक्षणक्षेत्रही मागे राहणार नाही याची खात्री वाटते. त्यांचा व या महाविद्यालयाचा असलेला स्नेह, लोभ उत्तरोत्तर वृद्धिंगत होईल यात तिळमात्र शंका नाही.

समाजात बंधुभाव निर्माण व्हावा, एकमेकांबद्दल आपुलकी, जिव्हाळा, प्रेम निर्माण व्हावे एकूण माणसातला 'माणूस' जागा व्हावा व हे कार्य शिक्षणाचे होऊ शकेल असा मला सार्थ विश्वास वाटतो.

प्राचार्य शिवाजीराव कदम

✤ ✤ ✤ ✤

अनेकान्त एज्युकेशन सोसायटी

गव्हर्निंग कौन्सिल, बारामती (पुणे)

१) मा. श्री. जंबुकुमार चंदुलाल शहा (सराफ) अध्यक्ष, बारामती.
२) मा. श्री. वर्धमान माणिकचंद कोठारी, सेक्रेटरी, बारामती.
३) मा. श्री. माणिकलाल तुळजाराम शहा, खजिनदार, बारामती.
४) मा. श्रीमान शेठ लालचंद हिराचंद, मुंबई
५) मा. श्री. विमलचंद माणिकचंद गांधी, सोलापूर.
६) मा. श्री. विलास गौतमचंद शहा, सोलापूर.
७) मा. श्री. शिवलाल प्रेमचंद शहा, बारामती.
८) मा. श्री. मोतीचंद फुलचंद शहा, बारामती.
९) मा. श्री. माणिकचंद ज. भिसीकर, बाहुबली.
१०) मा. श्री. मोतीलाल तुळजाराम शहा, बारामती.
११) मा. श्री. राजकुमार तुळजाराम शहा, बारामती.
१२) मा. श्री. आमगौंडा आप्पासाहेब पाटील, जयसिंगपूर.
१३) मा. श्री. जयपाल भूपाल झेले, जयसिंगपूर
१४) मा. श्री. शशिकांत शिवलाल शहा, बारामती.
१५) मा. श्री. पी. बी. पाटील, निमशिरगांव.
१६) मा. श्री. नलिनचंद्र गांधी, पुणे.
१७) मा. प्राचार्य डॉ. आर. टी. अक्कोळे, जयसिंगपूर.
१८) मा. प्राचार्य डॉ. जे. के. गोधा, पुणे
१९) मा. प्राचार्य डी. डी. मगदूम, जयसिंगपूर.
२०) मा. प्राचार्य एस. पी. कदम, बारामती.

अनेकान्त एज्युकेशन सोसायटी

स्थानिक समिती, बारामती (पुणे)

१)	मा. श्री. जंबुकुमार चंदुलाल शहा	(अध्यक्ष)
२)	मा. श्री. वर्धमान माणिकचंद कोठारी	(सेक्रेटरी)
३)	मा. श्री. मोतीचंद फुलचंद शहा	(खजिनदार)
४)	मा. श्री. शशिकांत शिवलाल शहा	(खजिनदार)
५)	मा. श्री. माणिकलाल तुळजाराम शहा	(सदस्य)
६)	मा. श्री. खुशालचंद रतनचंद छाजेड	(सदस्य)
७)	मा. श्री. भोगीलाल गुलाबचंद शहा	(सदस्य)
८)	मा. श्री. पवनलाल गंगाराम गांधी	(सदस्य)
९)	मा. श्री. माणिकलाल रुपचंद शहा	(सदस्य)
१०)	मा. श्री. विलास माणिकचंद शहा	(सदस्य)
११)	मा. श्री. अरहतदास हिराचंद शहा	(सदस्य)
१२)	मा. श्री. माणिकलाल छगनलाल मुथा	(सदस्य)
१३)	मा. श्री. विलास दिपचंद शहा	(सदस्य)
१४)	मा. श्री. राजकुमार तुळजाराम शहा	(सदस्य)
१५)	मा. प्राचार्य शिवाजीराव पी. कदम	(सदस्य)

हार्दिक अभिनंदन व अभीष्टचिंतन

● यशस्वी निवड - अभिनंदन ●

प्रा. डॉ. आप्पासाहेब वरुटे	कुलगुरू, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर
श्री. विद्याधर गोखले	अध्यक्ष, ६६ वे अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलन, सातारा
श्री. वसंत सबनीस	अध्यक्ष, अखिल भारतीय मराठी नाट्य परिषद, अधिवेशन, बारामती
श्री. आमगोंडा आप्पासाहेब पाटील	चेअरमन, महावीर को.ऑपरेटिव्ह बँक, कोल्हापूर (फेरनिवड)
श्री. जयपाल भूपाल झेले	व्हाईस चेअरमन, पार्वती सहकारी औद्योगिक वसाहत, यड्राव, इचलकरंजी
श्री. चंदरराव तावरे	चेअरमन, माळेगांव सहकारी साखर कारखाना, शिवनगर (माळेगाव)
श्री. विजया सस्ते (माजी विद्यार्थिनी)	व्हाईस चेअरमन, माळेगाव सहकारी साखर कारखाना, शिवनगर, माळेगांव
श्री. राजेंद्रकुमार घोलप	चेअरमन, श्री छत्रपती सहकारी साखर कारखाना, लि., भवानीनगर
श्री. वसंतराव जगताप	चेअरमन, सोमेश्वर सहकारी साखर कारखाना, लि. सोमेश्वरनगर.
मा. प्राचार्य डॉ. शिवाजीराव कदम (सहसचिव, भारती विद्यापीठ, पुणे)	महाराष्ट्र राज्य, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, कार्यकारिणी परिषद, सदस्यपदी निवड.
मा देशभक्त डॉ. रत्नाप्पा कुंभार	चेअरमन, पंचगंगा सहकारी साखर कारखाना, गंगानगर, इचलकरंजी.
श्री. जवाहर मोतीलाल शहा (वाघोलीकर)	सोलापूर विभाग, सदस्य, रेल्वे सल्लागार समिती, रेल्वेमंत्री प्रतिनिधी.
प्रा. आण्णासाहेब किणिंगे	अध्यक्ष, पुणे व उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ इतिहास अध्यापक परिषद
श्री. रमेश दोशी (माजी विद्यार्थी),	सरपंच, ग्रामपंचायत, पणदरे
श्री.संदीप बांदल (विद्यार्थी)	सरपंच, ग्रामपंचायत गुनवडी
श्री. किरण गुजर (माजी विद्यार्थी)	सदस्य, वीज मंडळ, पुणे जिल्हा सल्लागार समिती, पुणे

निवड झाल्याबद्दल हार्दिक अभिनंदन

● पुरस्कार प्रदान - अभिनंदन ●

मा. श्री. गो. नी. दांडेकर थोर साहित्यिक	पुणे विद्यापीठ, डी.लिट.पदवी
मा. श्री. शंकरराव खरात (माजी कुलगुरु मराठवाडा विद्यापीठ)	पुणे विद्यापीठ डी.लिट.पदवी
मा. प्राचार्य डी. के. कुलकर्णी (गरवारे महाविद्यालय पुणे)	'आदर्श शिक्षक राज्य पुरस्कार', पुणे विद्यापीठ)

या सर्वांचे पदवी व पुरस्कार प्राप्त झाल्याबद्दल महाविद्यालयातर्फे हार्दिक अभिनंदन

●अभीष्टचिंतन - शुभेच्छा ●

श्रीमान शेठ माणिकलाल तुळजाराम शहा (वाघोलीकर) खजिनदार अनेकांत एज्युकेशन सोसायटी, बारामती	अमृत महोत्सवपूर्ती
प्रा. डॉ. श्रीधर गुप्ते,कुलगुरु पुणे विद्यापीठ,	षष्ठ्यब्दिपूर्ती
प्राचार्य डॉ. जे. के. गोधा	प्राचार्य सेवा निवृत्ती व षष्ठ्यब्दिपूर्ती
प्रा. डॉ. व्ही. व्ही. आचार्य	प्राध्यापक सेवा निवृत्ती व षष्ठ्यब्दिपूर्ती
प्रा. डॉ. डी.के. मगदूम	प्राध्यापक सेवानिवृत्ती व षष्ठ्यब्दिपूर्ती
श्री. माधवराव सुतार	सेवक सेवा निवृत्ती व षष्ट्यब्दिपूर्ती

निमित्त अभीष्टचिंतन व हार्दिक शुभेच्छा

दिगंबर जैन मुनी परमपूज्य आचार्य श्री. वीरसागर महाराज महानिर्वाण प्रसंगी भावपूर्ण श्रद्धांजली

जैन धर्मातील अध्यात्मसम्राट, धर्मदिवाकर मुनिवर्य श्री. वीरसागर महाराज ''यम सल्लेखना'' व्रत धारण करणारे, मोठ्या जनसमुदायाच्या उपस्थितीत बुधवार दिनांक १० मार्च १९९३ रोजी सकाळी १० वाजून १० मिनिटांनी श्री क्षेत्र कुंथलागिरी येथे त्यांचे महानिर्वाण झाले. त्यामुळे जैन समाजात शोककळा पसरली.

आचार्य श्री. वीरसागर महाराजांचे पूर्वाश्रमीचे नांव डॉ. चंद्रकांत दोशी. त्यांनी एम.बी.बी.एस. पदवी धारण करुन आठ वर्षे वैद्यकीय व्यवसाय केला. त्यांच्या मुलीच्या निधनाने त्यांना वैराग्य आले. त्यानंतर त्यांनी व त्यांच्या पत्नी सौ. अनघा दोशी या दोघांनी १९७५ मध्ये श्री आदिसागर महाराज यांच्याकडून दीक्षा घेतली. त्यांचा प्रेम विवाह झाला होता. दीक्षेनंतर त्यांनी वीरसागर महाराज व त्यांच्या पत्नीने श्री. चंद्रमती अम्मा अशी नांवे धारण केली. त्यांच्या पत्नीचे तीन वर्षापूर्वी ''यम सल्लेखना'' व्रत धारण करुन महानिर्वाण झाले आहे.

पूजा, आरत्या, अभिषेक आदी कर्मकांड न करता स्वाध्याय वाचन करा, धर्म समजून घेऊन आचार करा, हे त्यांच्या शिकवणुकीचे वैशिष्ट्य होते. त्यांनी जैन धर्माची शिकवण देणारे शंभर तक्ते, तीन ग्रंथ यांचे लेखन केले. त्यांच्या प्रेरणेने अनेक गांवात स्वाध्याय मंडळे स्थापन झाली.

आचार्य कुंदकुंदांचे अध्यात्म अमृत रसायन सामान्यांपर्यंत मातृत्वभावनेने सातत्याने पोहचविणारे असे परमपूज्य आचार्य श्री. वीरसागरांचे विलक्षण व्यक्तिमत्व होते. तेज:पुंज शरीरयष्टी दिव्य मानसिक चेतनेचे भावपूर्ण वलय, जिनशासनाच्या शास्त्रशुध्द परंपरेचे निष्ठावंत प्रवचनकार व साक्षात्कारी साधुपुरुष असलेले श्री. वीरसागर महाराज यांनी जैन मंदिरे खऱ्या अर्थानी 'तीर्थ' बनवली. मुनी श्री. वीरसागर महाराजांनी आपल्या मातृवत् वात्सल्याने जैनधर्माची गंगा सामान्यांपर्यंत नेऊन पोहचवली. त्यांनी व्यवहार वादापेक्षा आत्म्याच्या सुनिश्चित सुनियंत्रित अशा आत्मानंदाची पर्वा केली. आत्मदर्शन हेच खरे दर्शन, आत्मज्ञान हेच खरे शाश्वत ज्ञान व आत्म्याला जाणण्यासाठी केला जाणारा पुरुषार्थ म्हणजेच खरे चारित्र्य होय.

स्वत: ज्ञानयोगी बनून शेकडो ग्रंथांची पारायणे करुन ''श्री. समयसार'' या ग्रंथावर टीका लिहून तो प्रसिध्द केला. जैन न्यायावरील ''न्यायदीपिका'' या ग्रंथावर त्यांनी असामान्य प्रभुत्व मिळविले. विसाव्या शतकाच्या शेवटच्या दशकात अभूतपूर्व चमत्कार घडविणारे दिव्योत्कट व्यक्तिमत्वाने श्री क्षेत्र कुंथलगिरी येथील पावन जिनमूर्तींचे दर्शन घेतले. पण नियतीच्या इच्छेपुढे इलाज नसल्याने त्यांना पॅरॅलॅसिसचा तीव्र झटका आला. ''ॐ णमो सिध्दाणं'' म्हणत मुनीश्रींनी भूमीवर अंग टाकले. दु:ख, सुख, पीडा, व्याधी हे सारे जीवाचे नाहीत, ते कर्म जनित व्यवहार आहेत ह्या साऱ्या कर्म जनित सुख दु:खाला त्यांनी निग्रहाने टाळले. मरणाला आव्हान देणारी सिंहवृत्ती महाराजांच्या मनाला जागृत झाली; त्यातून त्यांनी ''यम सल्लेखना'' हे पवित्र पावन व्रत धारण करुन हे तपस्वी जीवन अनंतात विलीन केले. तरी त्यांचा उज्वल संदेश लोकांना कायम मार्गदर्शक राहील.

त्यांच्या पवित्र आत्म्यास आमची भावपूर्ण श्रद्धांजली.

भावपूर्ण श्रद्धांजली

सन १९९२-९३ या शैक्षणिक वर्षात विविध क्षेत्रातील नामवंत व्यक्तींचे दुःखद निधन झाले. त्याबद्दल आम्ही तीव्र दुःख व्यक्त करून महाविद्यालयातर्फे त्यांना भावपूर्ण श्रद्धांजली अर्पण करीत आहोत.

आमच्या महाविद्यालयाचे

प्रा. डॉ. धनचंद मगदूम यांच्या मातोश्री श्रीमती चंपाबाई मगदूम,
प्रा. अनिल इंगळे यांच्या मातोश्री श्रीमती शकुंतला इंगळे.
प्रा. महावीर कंडारकर यांच्या मातोश्री श्रीमती गंगाबाई कंडारकर
प्रा. रमेश सिनकर यांचे पिताजी श्री. लक्ष्मणराव सिनकर
प्रा. बाळासाहेब देशमुख यांचे पिताजी श्री. गणपतराव देशमुख
श्री. राजकुमार शहा (कळंबकर) यांचे पिताजी श्री. गौतमचंद गुलाबचंद शहा
या सर्वांचे वृद्धापकाळाने निधन झाले.

महाविद्यालयाचे हितचिंतक

मा. श्री. आण्णासाहेब शिंदे, माजी कृषिमंत्री, श्रीरामपूर
मा. ॲडव्होकेट, केशवराच चौगुले, कायदेतज्ज्ञ, सांगली
श्रीमती राजुबाई रावजी दोशी, 'आदर्श जैन श्राविका' सोलापूर
मा. ॲडव्होकेट धन्यकुमार मोहनलाल दोशी, प्रसिद्ध वकील, कोल्हापूर

साहित्यिक - अर्थतज्ज्ञ

प्रा. एच. व्ही. परांजपे, थोर अर्थतज्ज्ञ, आर्थिक सल्लागार
डॉ. डी. एस्. कोठारी, (शिक्षणतज्ज्ञ, माजी अध्यक्ष, विद्यापीठ अनुदान मंडळ)
श्री. अरविंद गोखले, थोर कथाकार, साहित्यिक

या सर्वांना आमची विनम्र व भावपूर्ण श्रद्धांजली.

❖ ❖ ❖ ❖

आमचे स्फूर्तीस्थान
महाराष्ट्राची अस्मिता

मा.नामदार शरदचंद्रजी पवार

मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य

हार्दिक अभिनन्दन

निरोप....

प्राचार्य डॉ. जे. के. गोधा
एम्.कॉम्.बी.ए.एलएल.बी.,पी.एच्.डी.

.....स्वागत

प्राचार्य एस. पी. कदम
एम्.ए.(मानसशास्त्र.)
एम्.ए.(समाजशास्त्र.)
एम्.ए.(इतिहास)
एम्.एड्.,एलएल.बी.

भावपूर्ण श्रद्धांजली

स्व. प्राचार्य जी. के. पाटील (सांगली)
संस्थापक-सचिव, अनेकांत एज्युकेशन सोसायटी, बारामती

जैन समाज उद्धारक व अनेकांत एज्युकेशन सोसायटीचे संस्थापक सदस्य व सचिव प्राचार्य जी. के. पाटील यांचे वयाच्या ७९ वर्षी अल्पशा आजारात सल्लेखना ग्रहण करून निधन झाले.

जैन समाजाच्या जागृतीची मशाल हाती घेऊन 'सारा जैन समाज पाश्वा आहे' या ध्येयाने प्रेरित होऊन जीवनभर कार्य करणारे जैन समाज उद्धारक, एक धार्मिक, प्रेमळ, सहिष्णू, उपक्रमशील, प्रसन्न व्यक्तिमत्त्व होते. स्व. प्राचार्य जी. के. पाटील यांची असाधारण बुद्धिमत्ता व उत्कृष्ट शरीरसंपदा यामुळे जीवनाच्या सर्व क्षेत्रात पराक्रम गाजविला. संगीत, चित्रकला, नाट्य यांचे रसिक, आदर्श प्राचार्य, व्यासंगी प्राध्यापक, अर्धमागधी-संस्कृत भाषेचे गाढे पंडित, जैन साप्ताहिकाचे संपादक, झुंजार पत्रकार व परखड विचारांचे तत्त्ववेत्ते होते. प. पू. समन्तभद्र महाराजांच्या स्मृतिप्रीत्यर्थ 'आध्यात्मिक विद्यापीठ' व कर्मवीर भाऊराव पाटील स्मृतिप्रीत्यर्थ 'श्रमविद्यापीठ' स्थापण्याची त्यांना कल्पना व तळमळ होती.

स्व. प्राचार्य जी. के. पाटील ही एक व्यक्ती नसून संस्थाच होती. अनेकांत एज्युकेशन सोसायटीच्या तुळजाराम चतुरचंद व जयसिंगपूर महाविद्यालयाच्या उभारणीत ते सर्वसाक्षी होते. त्यांच्या निधनाने फार मोठी हानी झाली आहे. मातीशी इमान राखून स्वाभिमानी, तेजस्वी, चैतन्यमय, सर्वांना प्रेरणा देणारी थोर, सर्वच क्षेत्रात गती असणारी प्रसन्नमूर्ती काळाने हिरावून नेली आहे. तथापि त्यांचे कार्य आम्हाला सतत प्रेरणा देणारे व कार्यप्रवण करणारे आहे.

स्व. प्राचार्य जी.के. पाटील यांच्या पवित्र आत्म्यास आमची विनम्र व भावपूर्ण श्रद्धांजली.

★ ★ ★ ★

भावपूर्ण श्रद्धांजली

स्व. श्री. गौतमचंद गुलाबचंद शहा
संस्थापक-सदस्य, अनेकांत एज्युकेशन सोसायटी, बारामती

अनेकांत एज्युकेशन सोसायटीचे संस्थापक सदस्य व सामाजिक कार्यकर्ते श्रीमान गौतमचंद शहा (कळंबकर) बारामती यांचे वृद्धापकाळाने दुःखद निधन झाले. ते जैन समाजातील एक धडाडीचे निष्ठावंत कार्यकर्ते होते. त्यांनी समाजकारण, धर्मकारण व शैक्षणिक कार्यात सक्रिय सहभाग घेऊन महत्त्वपूर्ण योगदान केले. आपल्या महाविद्यालयाच्या स्थापनेपासून सर्वांगीण विकासात त्यांचा सिंहाचा वाटा होता, शिवाय ते ज्येष्ठ मार्गदर्शक, हितचिंतक होते. असे प्रेमळ व प्रसन्न व्यक्तिमत्त्व काळाने कायमचे हिरावून नेले.

स्व. गौतमचंद गुलाबचंद शहा यांच्या पवित्र आत्म्यास आमची विनम्र व भावपूर्ण श्रद्धांजली.

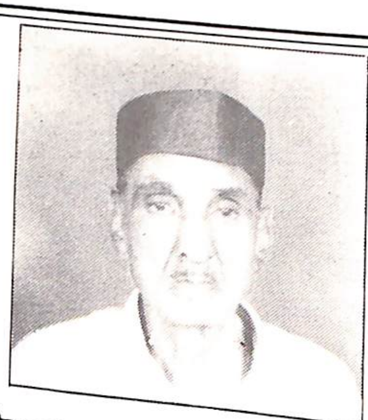

स्व. श्रीमान श्रीमल गुलाबचंद गुगळे (बारामती)

अनेकांत एज्युकेशन सोसायटीचे संस्थापक सदस्य व बारामतीचे प्रसिध्द व्यापारी व सामाजिक कार्यकर्ते श्री. श्रीमल गुलाबचंद गुगळे यांचे वृध्दापकाळाने निधन झाले. ते जैन समाजातील धार्मिक वृत्तीचे जुन्या पिढीतील तडफदार कार्यकर्ते होते. त्यांचे सामाजिक व शैक्षणिक क्षेत्रात महत्वपूर्ण कार्य होते. आमच्या महाविद्यालयाच्या स्थापनेत व विकासात त्यांचा सतत सक्रीय सहभाग होता. त्यांचे प्रेमळ प्रसन्न व्यक्तिमत्व काळाच्या पडद्याआड कायमचे गेले आहे.

स्व. श्रीमल गुलाबचंद गुगळे यांच्या पवित्र आत्म्यास आमची विनम्र व भावपूर्ण श्रध्दांजली.

☆ अभीष्ट चिंतन ☆

मा. श्री. माणिकलाल
तुळजाराम शहा
'अमृतमहोत्सव'
जीवेत् शरदः शतम् ।

☆ हार्दिक अभिनन्दन ☆

मा. श्री. आमगोंडा आ. पाटील
अध्यक्ष, महावीर को. ऑप. बँक, फेरनिवड

मा. श्री. जयपाल भूपाल झेले
व्हाईस चेअरमन, पार्वती सहकारी
औद्योगिक वसाहत, यड्राव.
(इचलकरंजी) निवड

भोर येथे झालेल्या पुणे जिल्हा आंतर महाविद्यालयीन
वाद-स्पर्धेत-सांघिक विजेते
वर्षा पळसुले व कु. मनीषा मिसाळ
प्राचार्य एस्. पी. कदम, उपप्राचार्य एस. आर. नवाथे,
प्रा. डॉ. एस. बी. खरोसेकर यांच्या समवेत

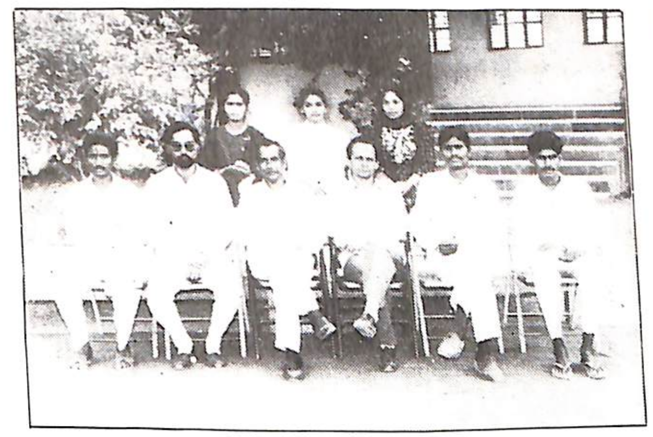

राष्ट्रीय सेवा योजना
प्राचार्य, उपप्राचार्य व कार्यक्रम अधिकारी
यांच्या समवेत गटप्रमुख

राष्ट्रीय छात्रसेना....

प्राचार्य, उपप्राचार्य,
कंपनी कमांडर यांच्या समवेत
एन्.सी.सी. रँक होल्डर

राष्ट्रीय छात्रसेना पथक निरीक्षण

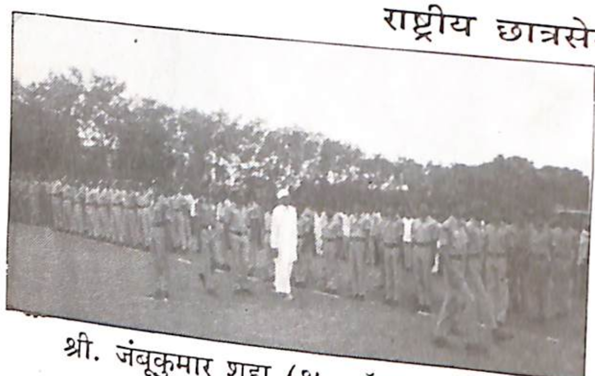

श्री. जंबूकुमार शहा (१५ ऑगस्ट १९९२)

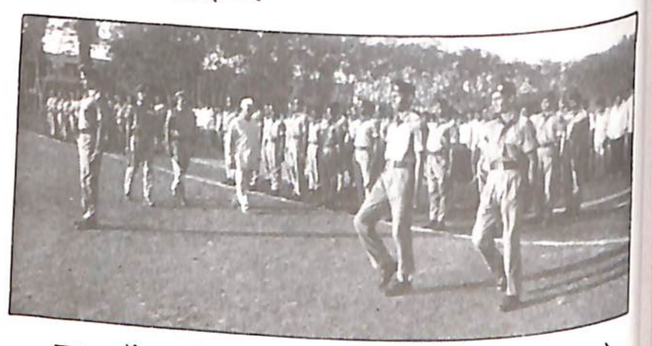

मा. डॉ. वर्धमान कोठारी (२६ जानेवारी १९९३)

एम्. एम्. शेख
सीनियर अन्डर ऑफिसर,

एस. के. वेदपाठक
अन्डर ऑफिसर

आय्. ए. दाते
अन्डर ऑफिसर

एस. एन. बोपर्डीकर
अन्डर ऑफिसर

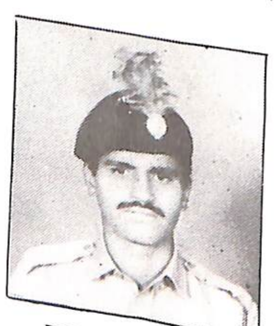

एस. आर शिन्दे
कं. क्वार्टर मास्टर

आर. बी. टकले
कार्पोरल, आर. डी परेड
सहभाग.

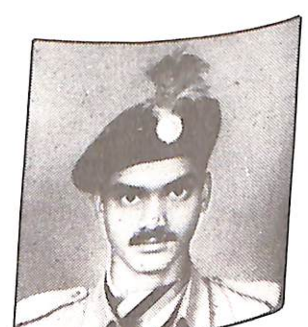

पी. बी. काळे
कार्पोरल, ॲडव्हान्स्ड
लीडरशिप कॅम्प

उज्ज्वल यशाचे मानकरी

☆ अभिनन्दन ☆

(महाविद्यालयात प्रथम श्रेणीत प्रथम क्रमांक)

बी. व्ही. माने
एम. ए.

उन्नती बोरा
एम्. कॉम्

एन्. बी. देवकर
बी.लिब्. सायन्स

कु. संगीता भुरे
बी. ए.

कु. सपना शहा
बी. कॉम्.

कु. वीणा आगवणे
बी. एस्सी.

कु. स्वाती करमरकर
१२ वी आर्टस.

एस्. जे. बागवान
१२ वी कॉमर्स.

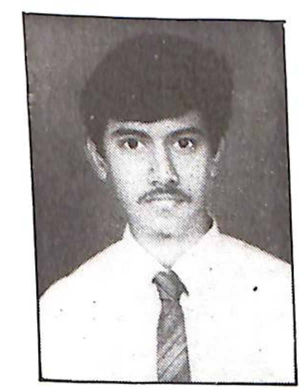

डी. सी. कोनाळे
१२ वी सायन्स.

राज्यस्तरीय / विभागीय क्रीडास्पर्धा

(कनिष्ठ महाविद्यालय)

जी. पी. वाल्मिकी
राज्यस्तरीय कबड्डी.

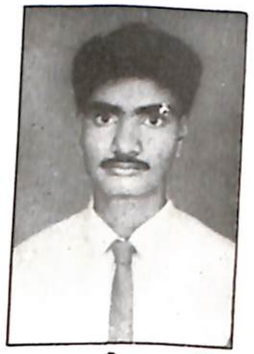

एस्. टी. झगडे
राज्यस्तरीय कबड्डी.

एन्. जे. शेख
राज्यस्तरीय बास्केट बॉल

कु. तनुजा घाडगे
राज्यस्तरीय मैदानी स्पर्धा

कु. अर्चना भापकर
राज्यस्तरीय मैदानी स्पर्धा

कु. मनीषा काकडे
विभागीय मैदानी स्पर्धा

कु. उषा गुळुमकर
विभागीय मैदानी स्पर्धा

कु. चंदा लोले
विभागीय मैदानी स्पर्धा

व्ही. व्ही. कांबळे
विभागीय बास्केट बॉल.

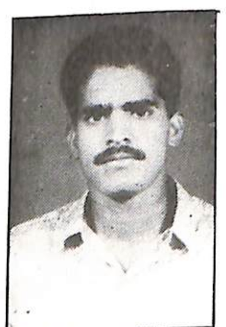

ए. के. काळे
विभागीय कुस्ती.

डी. व्ही. ढोले
जिल्हास्तरीय कुस्ती

पी. बी. चव्हाण
जिल्हास्तरीय कुस्ती

विभागीय स्पर्धांसाठी निवड

(वरिष्ठ महाविद्यालय)

एम. बी. कदम
मल्लखांब

डी. एम. खरात
विद्यापीठ - कबड्डी.

वाय. के. खलाटे
मल्लखांब

एच. डी. हेगडे
कुस्ती

एस. टी. लोणकर
बुद्धिबळ

एम. टी. घोरपडे
बॉडी - शो

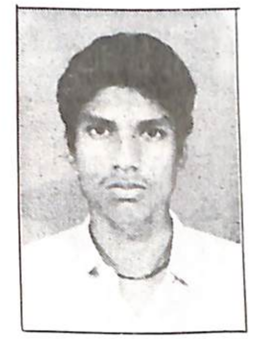

एस्. एस्. पिसाळ
बॉडी - शो

एम्. एल. कांबळे
हॅण्डबॉल, बास्केटबॉल

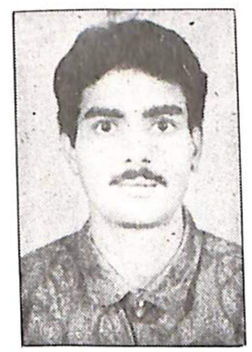

एन. ए. नलावडे
बास्केटबॉल

एस. एस. सकट
हॅण्डबॉल, बॉल-बॅडमिन्टन

पी. ए. बेन्द्रे
हॅण्डबॉल

राज्यस्तरीय / विभागीय क्रीडास्पर्धा

(कनिष्ठ महाविद्यालय)

जी. पी. वाल्मिकी
राज्यस्तरीय कबड्डी.

एस्. टी. झगडे
राज्यस्तरीय कबड्डी.

एन्. जे. शेख
राज्यस्तरीय बास्केट बॉल

कु. तनुजा घाडगे
राज्यस्तरीय मैदानी स्पर्धा

कु. अर्चना भापकर
राज्यस्तरीय मैदानी स्पर्धा

कु. मनीषा काकडे
विभागीय मैदानी स्पर्धा

कु. उषा गुळुमकर
विभागीय मैदानी स्पर्धा

कु. चंदा लोले
विभागीय मैदानी स्पर्धा

व्ही. व्ही. कांबळे
विभागीय बास्केट बॉल.

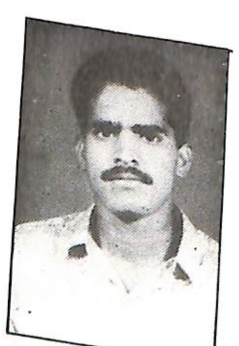
ए. के. काळे
विभागीय कुस्ती.

डी. व्ही. ढोले
जिल्हास्तरीय कुस्ती

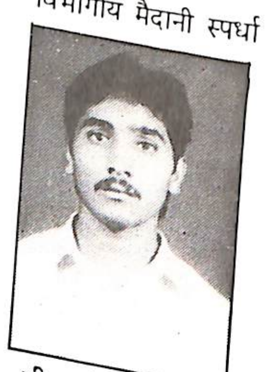
पी. बी. चव्हाण
जिल्हास्तरीय कुस्ती

विभागीय स्पर्धांसाठी निवड

(वरिष्ठ महाविद्यालय)

एम. बी. कदम
मल्लखांब

डी. एम. खरात
विद्यापीठ - कबड्डी.

वाय. के. खलाटे
मल्लखांब

एच. डी. हेगडे
कुस्ती

एस. टी. लोणकर
बुद्धिबळ

एम. टी. घोरपडे
बॉडी - शो

एस्. एस्. पिसाळ
बॉडी - शो

एम्. एल. कांबळे
हॅण्डबॉल, बास्केटबॉल

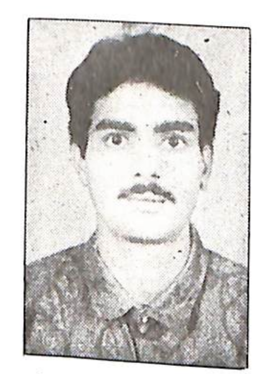
एन. ए. नलावडे
बास्केटबॉल

एस. एस. सकट
हॅण्डबॉल, बॉल-बॅडमिन्टन

पी. ए. बेन्द्रे
हॅण्डबॉल

विभागीय स्पर्धांसाठी निवड

(वरिष्ठ महाविद्यालय)

ए. आर. तांबोळी
वजन उचलणे

एस. एस. जाधव
वजन उचलणे

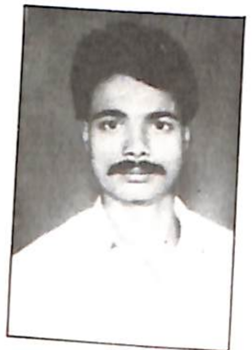

एस. पी. झगडे
मैदानी स्पर्धा

कु. मंजूषा खोचरे
कबड्डी

कु. किशोरी भोयरेकर
बॅडमिन्टन

कु. वैशाली बेलपत्रे
खो-खो, मैदानी स्पर्धा

कु. सुचेता धापकर
बास्केटबॉल

कु. मीना सोनगावकर
बास्केटबॉल

कु. अपर्णा वाडकर
बास्केटबॉल

कु. किशोरी शहा
बास्केटबॉल

कु. प्रीती खत्री
बास्केटबॉल

कु. मनीषा महामुनी
बास्केटबॉल

कु. शर्मिला कुलकर्णी
खो-खो, मैदानी स्पर्धा

कु. वैशाली मोरे
खो-खो, मैदानी स्पर्धा

कु. लीना कदम
खो-खो, मैदानी स्पर्धा

कु. वृपाली मोरे
खो-खो

आंतर महाविद्यालयीन क्रीडास्पर्धा

(वरिष्ठ महाविद्यालय)

खो-खो (मुली)
विजयी संघ

बास्केट बॉल (मुली)
विजयी संघ

वजन उचलणे व शरीर सौष्ठव
विजयी संघ

आंतरमहाविद्यालयीन क्रिडास्पर्धा

(वरिष्ठ महाविद्यालय)

४ X १०० मी. रीले
(मुली)
विजयी संघ

मल्लखांब (मुले)
उपविजयी संघ

हॅण्डबॉल (मुले)
उपविजयी संघ

आंतरशालेय क्रीडा स्पर्धा

(कनिष्ठ महाविद्यालय)

कबड्डी (मुले) विभागीय स्पर्धा
उपविजयी संघ

४ X १०० मी. रीले (मुली)
विभागीय स्पर्धा
उपविजयी संघ

बास्केट बॉल (मुले), जिल्हा
पातळी उपविजयी संघ

महाविद्यालय वर्धापन दि[n]

भाषण

(प्रमुख पाहुणे मा. श्री. सदाशिवबापू सातव, नगराध्यक्ष, बारामती)

सत्कार

प्राचार्य सेवेतून सेवानिवृत्त - सत्कार

प्राचार्य डॉ. जे. के. गोधा

सौ. प्रमिला गोधा

साक्षरता अभियान-

"आमराई" - वॉर्ड नं. १७

"जुनी मंडई" - वॉर्ड नं. २२

कविवर्य मोरोपंत वाद व वक्तृत्व स्पर्धा

(प्रमुख पाहुणे - मा. श्री. विद्याधर गोखले)

वाद स्पर्धा ढाल विजेते कु. अरुंधती काणे व कु. गौरी वैद्य. स.प.महाविद्यालय, पुणे.

वक्तृत्व स्पर्धा ढाल विजेती कु. उर्मिला जोशी स.प. महाविद्यालय, पुणे

इतिहास अध्यापक परिषद

व्यासपीठावरील उपस्थित मान्यवर

उद्घाटन-दीपप्रज्वलन

इतिहास अध्यापक परिषद
हस्ते - मा.प्रा.डॉ.अ.रा.कुलकर्णी

प.पूज्य गुरुदेव समंतभद्र महाराज जन्मशताब्दी.
शैक्षणिक परिषद. हस्ते-मा.श्री.जंबूकुमार शह

प्रासंगिक कार्यक्रम

- ३ -

प.पूज्य गुरुदेव समंतभद्र महाराज जन्मशताब्दी, शैक्षणिक परिषद - वक्ते प्राचार्य डॉ. आर. टी. अक्कोळे.

स्वामी विवेकानन्द तैलचित्र महाविद्यालयास भेट. तर्फे - श्री. महेश वाबळे व श्री. दत्तात्रय वाबळे

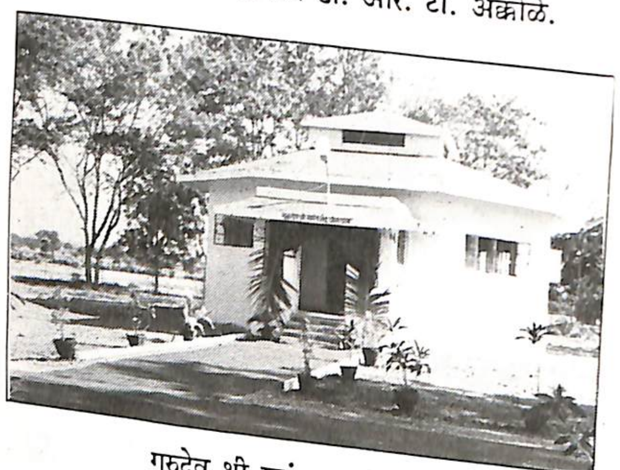

गुरुदेव श्री समंतभद्र योगधाम

योगधामाचे उद्घाटन - हस्ते मा. श्री. श्रीधर गोगटे

राष्ट्रीय सेवा योजना - श्रमदान

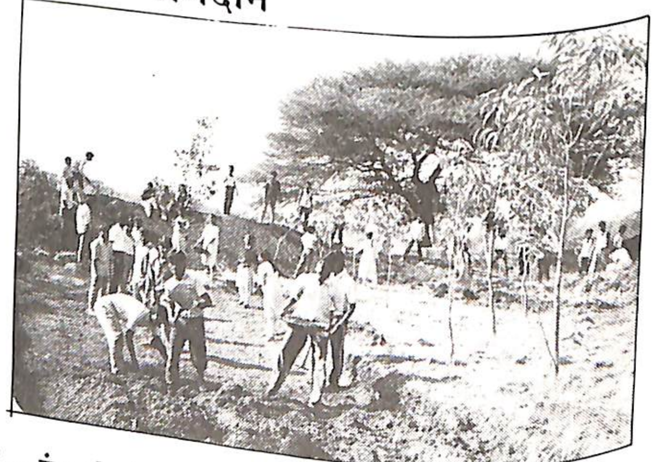

विशेष हिवाळी शिबीर - उंडवडी (कडे पठार)

प्रासंगिक कार्यक्रम - ४ -

गुणवत्ता पारितोषिक वितरण समारंभ

* सत्कार *

मा. डॉ. म. दा. नलावडे कुलसचिव पुणे विद्यापीठा

मा. सौ. विजयमाला नलावडे

पारितोषिक वितरण -

हस्ते - मा. सौ विजयमाला नलावडे

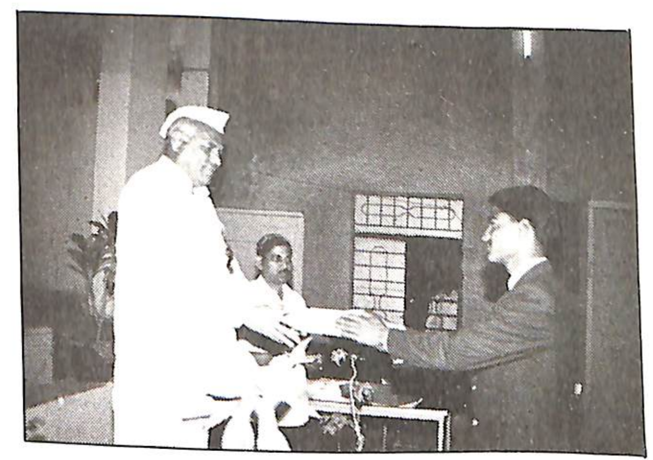

हस्ते - मा. श्री. चंद्रराव तावरे, चेअरमन, माळेगांव सहकारी साखर कारखाना.

प्रासंगिक कार्यक्रम - ५ -

क्रीडानैपुण्य पारितोषिक वितरण समारंभ

हिंदकेसरी व अर्जुन पारितोषिक
विजेते मा. पै. गणपतराव आंदळकर.

☆ सत्कार ☆

उपमहाराष्ट्र केसरी
मा. पै. आनंदा हेर्लेकर

पारितोषिक वितरण

हस्ते - मा. पै. गणपतराव आंदळकर

उद्घाटन (दीप प्रज्वलन)
हस्ते मा. पद्मश्री डॉ. आप्पासाहेब पवार

वाणिज्य विभाग चर्चासत्र

मा. पद्मश्री डॉ. आप्पासाहेब पवार यांचा सत्कार
हस्ते मा. ॲडव्होकेट एस्. एस्. हिरेमठ

महाविद्यालयाचे अंतरंग

स्थापना - दिनांक २३ जून १९६२

१. वरिष्ठ महाविद्यालय

विद्यार्थी संस्था

कला शाखा :	७७२
विज्ञान शाखा :	४०६
वाणिज्य शाखा :	२८१
एकूण	१४५९
पदव्युत्तर वर्ग	
एम.ए.	४७०
एम.कॉम.	१८२
एम्.एस्सी. (वनस्पतिशास्त्र)	१३
एकूण	६६५
पदविका वर्ग	
डी. बी. एम.	२७
डी. सी. एम.	२८
डी. टी. एल.	२९
एकूण	८४
प्रमाणपत्र अभ्यासवर्ग	
इंग्रजी प्रमाणपत्र	२६
कनिष्ठ महाविद्यालय	
कला शाखा	४८६
विज्ञान शाखा	५९३
वाणिज्य शाखा	१६५
व्यावसायिक शिक्षण	५६
एकूण	१३००

महाविद्यालयीन एकूण विद्यार्थी संख्या	३५३४
प्राध्यापक व शिक्षकेतर सेवक :	
प्राध्यापक :	
वरिष्ठ महाविद्यालय	७९
कनिष्ठ महाविद्यालय	४६
एकूण	१२५
शिक्षकेतर सेवक	५०

परीक्षांचे निकाल : (मार्च/एप्रिल १९९२)

अ) वरिष्ठ महाविद्यालय - विद्यापीठ परीक्षा

बी.ए.	८१.२५
बी.कॉम.	५६.९१
बी.एस्सी.	६२.२०
बी.लिब.सायन्स	८४.०५
एम.कॉम.	६८.००
एम.ए.	
मराठी	६८.००
इंग्रजी	१०.२५
हिंदी	६८.०५
अर्थशास्त्र	७३.०६
इतिहास	७५.००
राज्यशास्त्र	७५.००
इंग्रजी प्रमाणपत्र अभ्यास	
डी.सी.एम.	१६.६६
डी.बी.एम्.	३७.५०
ट्रॅव्हल टुरिझम	८०.००

कनिष्ठ महाविद्यालय - उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ
(एच.एस.सी.मार्च १९९२)

१२ वी

कला	४१.३५
विज्ञान	५४.८८
वाणिज्य	६५.६५
व्यावसायिक शिक्षण	३९.१०

वसतिगृह विद्यार्थी संख्या

मुलींचे वसतिगृह	२१५
मुलींचे वसतिगृह	१३५

प्राध्यापकांनी संपादन केलेली पदवी

प्रा. अविनाश सावळकर — एम.फिल. (राज्यशास्त्र) पुणे विद्यापीठ,

नवीन नेमणुका (प्राध्यापक)

वरिष्ठ महाविद्यालय

प्रा. मनोज बाबुराव कवठेकर	इंग्रजी
प्रा. सुरेश बलवंत इंगवले	शारीरिक शिक्षण
प्रा. संजय कृष्णा परदेशी	सूक्ष्मजीवशास्त्र
प्रा. शिवाजी जगन्नाथ साठे	सूक्ष्मजीवशास्त्र

कनिष्ठ महाविद्यालय

श्री. बबन शंकर गावडे	शारीरिक शिक्षण
प्रा. ज्ञानेश्वर पांडुरंग वाघमोडे	पदार्थविज्ञान
प्रा. सूर्यकांत दगडू घाडगे	रसायनशास्त्र
श्री. मनीष बलभीम कांबळे	फलोद्यानशास्त्र

प्राध्यापकांचा सहभाग : इतर विशेष

प्रा. आण्णासाहेब किणिंगे (इतिहास)

कृतिसत्रात सहभाग — पुणे विद्यापीठ इतिहास विभाग आयोजित अधिवेशन संयोजन व सहभाग पुणे विद्यापीठ व उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ इतिहास अध्यापक परिषदेचे ५ वे अधिवेशन महाविद्यालयात दिनांक १, २, व ३ जानेवारी १९९३ रोजी आयोजन व सहभाग.

प्रा. भास्कर जोहरापूरकर (भूगोल)

ग्रंथ प्रकाशित — 'महाराष्ट्र पर्यटन' समाज शिक्षणमाला प्रकाशन, पुणे.

लेख — जगातील काही आंतरराष्ट्रीय विमानतळ अमृत मासिक ऑगस्ट १९९२

व्याख्यान — लोकसंख्या शिक्षण शारदाबाई पवार महाविद्यालय, शारदानगर.

प्रा. विलास काकडे (राज्यशास्त्र)

व्याख्यान — १. प्रौढ शिक्षण : आवश्यकता : प्रौढ क्षिण शिबिरे, पणदरे, माळेगांव

२. आंतरराष्ट्रीय साक्षरता दिनानिमित्त साक्षरतेचे महत्त्व आणि कायदे या विषयावर मौजे धुमाळवाडी

३. राष्ट्रीय सेवा योजना हिवाळी शिबीर मौजे उंडवडी येथे दि.११/१२/९२ रोजी जम्मू व काश्मिर आणि ३७० वे कलम' विषयावर व्याख्यान

लेख — ४. 'लोकसंख्या शिक्षण' अंतर्गत 'लोकसंख्या व गुणवत्ता' 'ख्रिसमस प्रेम बंधुभाव व शांतीचा संदेश' दैनिक सकाळ

प्रा. आप्पासाहेब देसाई (अर्थशास्त्र)

परिषद-अधिवेशन सहभाग — मराठी अर्थशास्त्र परिषदेचे १६ वे अधिवेशन, डिसेंबर १९९२ नाशिक.

प्रा. रमेश जोशी (अर्थशास्त्र)

परिषद अधिवेशन - शोधनिबंध : मराठी अर्थशास्त्र परिषदेचे १६ वे अधिवेशन डिसेंबर, १९९२ नाशिक. रोजगार हमी योजनेतून महाराष्ट्रातील फळबाग योजना.

प्रा. अविनाश सावळकर (राज्यशास्त्र)

पदवी संपादन : 'एम.फिल.' पदवी 'बी' ग्रेड पुणे विद्यापीठ, पुणे.

संशोधन विषय - 'जात, जमीनमालकी व राजकीय स्थान : 'बारामती तालुका-एक अभ्यास' मार्गदर्शक डॉ. सुहास पळशीकर, पुणे.

प्रा. प्रभाकर फरसोले (व्यापारशास्त्र)

अधिवेशन व शोध निबंध — International Conference on Accounting Issues at Jaipur. Sept. 1992 "Industrial Sickness"

प्रा. प्रकाश पाटील (संरक्षणशास्त्र)

रिफ्रेशर कोर्स — संरक्षण शास्त्र : अलाहाबाद विद्यापीठ,

पूर्ण : नोव्हेंबर-डिसेंबर १९९२

अधिवेशन सहभाग व शोध निबंध : National Congress For Defence Studies 8th Conference at Nasik Nov. 1992 'Defence and Development'

प्रा. कारभारी जाधव (मानसशास्त्र)

अधिवेशन सहभाग व शोधनिबंध : National Seminar on Ageing and its Associated Problems at CIOMBTORE Dec. 1992 'Development of Socially Desirable and Undesirable Selfconcept at Adolesence.'

प्रमाणपत्र संपादन : Certificate Course in Yoga Education

व्याख्यान : 'मनसमृद्ध व निर्मळ करणे' नव महाराष्ट्र विद्यालय, पणदरे, (पुणे)

Research paper published in Journal Indian Psychological Review year 1991-92 Vol. 37:38. Title ;- Development of socially desirable and undesirable self concept in relation to acceptance by parents to child at Adolescence level - 15-21

प्रा. तुकाराम सावंत (इंग्रजी)

पदविका संपादन — Post Gratuate Diploma in the Teaching of English (PGDTE) from Central Institute of English and Foreign Languages, Hyderabad.

प्रा. प्रमोद वडगांवकर (इंग्रजी)

रिफ्रेशर कोर्स पूर्ण — Refresher course in English under U.G.C. Scheme

प्रा. डॉ. केवल जायस्वाल

शोधनिबंध — Preliminary study on sub. Lethal Ekalux (Ec-25) Induced Alteration in Oxygen Consumption and Weight Changes in fresh water Crab, Burytelphusa Cuniculans, - Polution Research - 1991

प्रा. सुरेश इंगवले (शारीरिक शिक्षण)

पदवी संपादन — M.P.Ed. Degree in First Class, Marathwada University, Aurangabad, April, 1992

प्रा. जगदीश देशपांडे : (पदार्थविज्ञान)

ओरिएन्टेशन कोर्स पूर्ण एप्रिल ९२, पुणे विद्यापीठ, पुणे

प्रा. तुकाराम खोत : (संरक्षणशास्त्र)

चर्चासत्रात सहभाग — Skills Training on Transfer of Technology for Watershed Development कोकण कृषी विद्यापीठ, दापोली

प्रा. सुरेश पाटील (ग्रंथपाल व माहितीशास्त्र)

रिफ्रेशर कोर्स पूर्ण — Refresher Course in Library and Information Science under U.G.C. Scheme at University of Poona in January 1993

चर्चासत्रात सहभाग — Indian Association of Teacher of Library and Information Science 10th Seminar at Poona University Aug. 1992

प्रा. अरुण पंढरी (संख्याशास्त्र)

व्याख्याने : प्रौढ शिक्षण केंद्रे व शिबिरात 'प्रौढ शिक्षण आवश्यकता' प्रौढ निरक्षर, स्वयंसेवक व प्रतिष्ठित यांना प्रेरणा कशी द्यावी ?' या विषयावर मार्गदर्शन व्याख्याने व प्रौढांचे मूल्यमापन अधिकारी

म्हणून सहभाग.

कृतिसत्रात सहभाग Training Class at Indian Institute of Education Pune.
पुणे विद्यापीठ, साक्षरोत्तर कार्यक्रम कृतिसत्रात सहभाग.

प्रा. प्रदीप पाटील (इंग्रजी)

१. 'ओरिएन्टेशन कोर्स' पूर्ण, पुणे विद्यापीठ

२. All India English Teachers Conference at Anantpur (Andra Pradesh) सहभाग आणि शोध निबंध सादर 'Problems encountered while translating the novel' Akherche Aatmacharitra from Vernacular (Marathi) language into English.'

३. अखिल भारतीय इंग्रजी परिषद, पुणे विद्यापीठ, पुणे सहभाग : 'P.B.Shelley and his Works.'

४. 'Work-shop in framing the Syllabus of F.Y.B.A.' सहभाग.

प्रा. रवींद्रकुमार कुदळे (प्राणिशास्त्र)

रिफ्रेशर कोर्स पूर्ण	मंगलोर विद्यापीठात 'बॉयोसायन्सेस' विषयाचा रिफ्रेशर डिसेंबर, १९९२

प्रा. डॉ. जोसेफ रापोलू

ओरिएन्टेशन कोर्स पूर्ण - पुणे विद्यापीठ, पुणे नोव्हेंबर १९९२

प्रा. प्रकाश इंगवले (इतिहास)

व्याख्याने	कर्मवीर डॉ. भाऊराव पाटील शैक्षणिक योगदान, नागेश्वर विद्यालय, शेटफळ (गडे) पुणे. प्रौढ शिक्षण : आवश्यकता व महत्त्व शारदाबाई पवार महाविद्यालय, शारदानगर (बारामती)
शिबिरात सहभाग व मार्गदर्शन	प्रौढ शिक्षण शिबिरात मार्गदर्शन व व्याख्याने - उंडवडी (क.प.), माळेगाव, पणदरे, धुमाळवाडी, खांडज इ.

प्रा. आप्पासाहेब भगाटे (भूगोल)

पदविका संपादन	Diploma in Travel and Tourism, Poona University, May, 1992

महाविद्यालयात संपन्न झालेले कार्यक्रम समारंभ

महाविद्यालय वर्धापन दिन :

महाविद्यालयाचा ३० वा वर्धापन दिन २३ जून ९२ रोजी मालेगाव सहकारी साखर कारखान्याचे माजी चेअरमन मा. अॅड. एस्. एस्. हिरेमठ यांच्या प्रमुख उपस्थितीत व अनेकांत एज्युकेशन सोसायटीचे अध्यक्ष मा. जंबूकुमार चंदुलाल शहा यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाला.

निरोप समारंभ

प्राचार्य डॉ. जे. के. गोधा

३० जून १९९२ रोजी महाविद्यालयाच्या प्राचार्य पदावरून सेवानिवृत्त झाले. अनेकांत एज्युकेशन सोसायटीचे अध्यक्ष मा. श्री. जंबुकुमार चंदुलाल शहा यांच्या शुभहस्ते प्राचार्य डॉ. जे. के. गोधा यांचा तर सौ. शहा यांच्या हस्ते सौ. प्रमिला गोधा यांचा हृद्य सत्कार करण्यात आला व महाविद्यालयाच्या प्राध्यापक व शिक्षकेतर सेवकांतर्फे भावपूर्ण निरोप देण्यात आला.

प्रा. डॉ. व्ही. व्ही. आचार्य (अर्थशास्त्र विभाग)

दि. ३१.७.१९९२ रोजी प्राध्यापक डॉ. आचार्य सेवानिवृत्त झाले. अनेकांत एज्युकेशन सोसायटीचे सचिव डॉ. व. मा. कोठारी यांच्या शुभहस्ते त्यांचा सत्कार करण्यात आला व अध्यापक व शिक्षक व सेवकांतर्फे भावपूर्ण निरोप देण्यात आला.

श्री. माधव सुतार (शिक्षकेतर सेवक)

संस्थेचे सचिव मा. डॉ. व. मा. कोठारी यांच्या

हस्ते सत्कार करण्यात आला व सर्वांच्यावतीने निरोप दिला.

प्रा. डॉ. डी. के. मगदूम (वनस्पतिशास्त्र विभाग प्रमुख)

हे २० एप्रिल १९९३ रोजी सेवानिवृत्त झाले. संस्थेचे अध्यक्ष मा. श्री. जंबूकुमार चंदुलाल शहा यांच्या शुभहस्ते सत्कार करण्यात आला व सर्वांच्यावतीने निरोप देण्यात आला.

कर्मवीर जयंती :

कर्मवीर भाऊराव पाटील यांची जयंती दिनांक २२ सप्टेंबर १९९२ रोजी संयुक्तपणे साजरी झाली. कर्मवीर जयंती समारंभासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून प्रा. डॉ. उत्तमराव भोईटे, कार्यकारिणी सदस्य, पुणे विद्यापीठ हे उपस्थित होते.

वाद-वक्तृत्व स्पर्धा

कविवर्य मोरोपंत वाद व वक्तृत्व स्पर्धा दिनांक ९ व १० ऑक्टोबर, १९९२ रोजी संपन्न झाल्या. या स्पर्धांचे उद्‌घाटन बारामतीचे नगराध्यक्ष मा. श्री. सदाशिव धोंडीबा सातव यांच्या शुभहस्ते झाले, तर नाटककार व माजी खासदार विद्याधर गोखले व प्रांताधिकारी प्रभाकरराव देशमुख यांच्या शुभहस्ते पारितोषिके प्रदान करण्यात आली.

परिषद - अधिवेशन

इतिहास परिषद : पुणे विद्यापीठ, उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ इतिहास अध्यापक परिषदेचे ५ वे अधिवेशन दि. १, २ व ३ जानेवारी १९९३ रोजी संपन्न झाले. या परिषदेचे उद्‌घाटन डॉ. अ. रा. कुलकर्णी, माजी अध्यक्ष, इंडियन हिस्टॉरिकल अँड रिसर्च सेंटर नवी दिल्ली यांच्या शुभहस्ते झाले. समारोप प्रा. डॉ. एन. बी. भवरे, इतिहास विभाग प्रमुख, मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद यांच्या शुभहस्ते झाला.

शैक्षणिक परिषद :

गुरुकुल शिक्षण प्रणालीचे पुनरुद्धारक परमपूज्य गुरुदेव श्री. समंतभद्र महाराज यांच्या जन्मशताब्दी निमित्त दिनांक १३ फेब्रुवारी १९९३ रोजी शैक्षणिक परिषदेचे आयोजन करण्यात आले होते. या शैक्षणिक परिषदेचे व गुरुदेव श्री. समंतभद्र महाराज योगधामाचे उद्‌घाटन डॉ. विलास संगवे, संचालक, शाहू संशोधनकेंद्र, कोल्हापूर, यांच्या शुभहस्ते झाले. तर समारोप थोर समाजवादी विचारवंत मा. नानासाहेब गोरे यांच्या उपस्थितीत संपन्न झाला.

पारितोषिक वितरण समारंभ

क्रीडा नैपुण्य पारितोषिक वितरण समारंभ :

वार्षिक क्रीडा नैपुण्य पारितोषिक वितरण समारंभ २३ फेब्रुवारी १९९३ रोजी पार पडला. या समारंभाचे प्रमुख पाहुणे पैलवान हिंदकेसरी गणपतराव आंदळकर व पै. आनंदा हेर्लेकर यांच्या हस्ते पारितोषिके प्रदान केली.

गुणवत्ता पारितोषिक वितरण समारंभ :

दिनांक २४ फेब्रुवारी, १९९३ रोजी गुणवत्ता पारितोषिक वितरण समारंभ संपन्न झाला. या समारंभास प्रमुख पाहुणे पुणे विद्यापीठाचे कुलसचिव डॉ. म.दा. नलावडे उपस्थित होते. सौ. विजयमाला नलावडे व मा. श्री. चंद्रावजी तावरे, चेअरमन, माळेगाव सहकारी साखर कारखाना यांच्या हस्ते पारितोषिके प्रदान करण्यात आली.

तैलचित्र भेट :

स्वामी विवेकानंद जयंतीनिमित्त प्रा. डॉ. अनिरुद्ध देशपांडे यांचे व्याख्यान झाले व श्री. महेश नारायण वाबळे व श्री. दत्तात्रय चंद्रकांत वाबळे, द्वितीय वर्ष कला या विद्यार्थ्यांनी स्वामी विवेकानंदाचे तैलचित्र महाविद्यालयास भेट दिले.

'परमपूज्य गुरुदेव श्री समन्तभद्र महाराज' जन्मशताब्दीनिमित्त

'परमपूज्य गुरुदेव श्री समन्तभद्र महाराजांच्या' तैलचित्राचे अनावरण मा. नानासाहेब गोरे यांच्या शुभ हस्ते झाले.

वाणिज्य विभाग चर्चासत्र :

पुणे विद्यापीठाच्या विद्यमाने सोमवार दि. २९ मार्च १९९३ रोजी "ग्रामीण उद्योजक : समस्या व उपाय" विषयावर चर्चासत्र संपन्न झाले. चर्चासत्राचे उद्‌घाटन मा. पद्मश्री डॉ. आप्पासाहेब पवार, अध्यक्ष कृषीविकासप्रतिष्ठान, बारामती. अध्यक्ष : मा. अॅड. एस. एस. हिरेमठ, माजी चेअरमन, पंचगंगा सहकारी सा.कारखाना

चर्चासत्राचा समारोप :

हस्ते - मा. श्री. सतिश खोमणे, सभापती, पंचायतसमिती, बारामती. अध्यक्ष - मा. श्री. खुशाढचंद छाजेड, उपाध्यक्ष, रुपी को-ऑपरेटीव्ह बँक, पुणे. संपन्न झाले.

❋ ❋ ❋ ❋

अनेकान्त या वार्षिकांकास हार्दिक शुभेच्छा :

अनेकान्त एज्युकेशन सोसायटी, बारामती
सिद्धिरनेकान्तात्
तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय बारामती

अनेकान्त एज्युकेशन सोसायटी, बारामती, जि. पुणे

तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय, बारामती, जि. पुणे
(वरिष्ठ आणि कनिष्ठ)
कला, विज्ञान आणि वाणिज्य विद्याशाखा
कला आणि वाणिज्य विद्याशास्त्रात पदव्युत्तर शिक्षणाची सोय
व्यावसायिक अभ्यासक्रम
बेकरी व कन्फेक्शनरी, हॉर्टिकल्चर, ऑटो इंजिनिअरिंग
मार्केटिंग ॲण्ड सेल्समनशिप
डिप्लोमा इन टॅक्सेशन लॉ
इलेक्ट्रिक वायरमन, टु व्हिलर ऑटो मेकॅनिक
सर्टिफिकेट कोर्स इन रेडिओ सर्व्हिसिंग
व्होकेशनल को
बॅचलर ऑफ लायब्ररी सा
सर्टिफिकेट को
कंपोझिंग,प्रिंटिंग ॲण्ड बाईंडिंग, क्राफ्टसमनशिप कोर्स इन बेकरी ॲन्ड कन्फेक्श
सर्टिफिकेट कोर्स इन टेलिव्हिजन सर्वि

जयसिंगपूर महाविद्यालय, जयसिंगपूर, जि. कोल्हापूर
(वरिष्ठ आणि कनिष्ठ)
कला, विज्ञान आणि वाणिज्य विद्याशाखा
कला विद्याशाखेत पदव्युत्तर शिक्षणाची सोय

इन्स्टिट्यूट ऑफ मॅनेजमेंट डेव्हलपमेंट ॲण्ड रिसर्च, बारामती, जि. पुणे
डिप्लोमा इन बिझिनेस मॅनेजमेंट
डिप्लोमा इन कॉम्प्युटर मॅनेजमेंट
मास्टर्स डिग्री इन पर्सोनेल मॅनेजमेंट

औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, बारामती, जि. पुणे
जून १९९३ पासून सुरु करण्यात येत आहे
वेल्डिंग, इलेक्ट्रिशियन, कारपेंटरी

विज्ञान कार्यशाळा, बारामती, जि. पुणे
मुलांचे वसतिगृह, बारामती, जि. पुणे
अनेकान्त मुद्रणालय, बारामती, जि. पुणे

पारंपारिक प्रश्न ''स्त्री मुक्ती''

कु. प्रगती भापकर
द्वितीय वर्ष कला

''आज अधर्म धर्माचा टिळा लावून वावरतो,अनीती नीतीचे वस्त्र परिधान करते, अज्ञान ज्ञानाचा प्रचार करते, असत्य सत्याचे कांबळं ओढून घेते आणि सज्जनांच्या वेषात मारेकरीच वावरतात, आपल्या वर्तमानावर असे हे विनाशाचे घातक सावट पडले आहे. पण त्याहूनही जळजळीत सावट आहे ते अन्याय, पिळवणूक व पाशवी वृत्तीचा बळी ठरलेल्या स्त्रीवर. दुःखाने काठोकाठ भरलेल्या जीवनात सुख चोरपावलाने आले तरी ते दुःखाचीच दुसरी प्रतिमा भासते. स्त्रीला अश्रू पिऊन जगायचे कसे हेच शिकवले जाते. आणि जरी डोळ्यात आसवे उभारलीच तरी सुध्दा तिच्या मालकीची नसतात.

मान्य आहे की आधुनिक जगात स्त्रिया बऱ्याच सुधारलेल्या असल्या तरी बऱ्याच प्रमाणात त्या अजूनही खूप मागासलेल्या आहेत. विशेषत: इतर पाश्चात्य देशांपेक्षा भारतीय ''स्त्री'' अजून मागे आहे. भारतीय खेडयातील ''स्त्री'' डोळ्यासमोर उभी राहते तेव्हा बहुतेक वेळा असे आढळून येते की, परंपरा सोडायला स्त्रिया तयार नसतात. स्त्रीमध्येच स्व-विकासाची भावना मूर्त झालेली आढळते. अजूनही कॉलेजवर मुलींकडे अश्लीलतेने पाहिले जाते. घाणेरडे कॉमेंट्स केले जातात. रस्त्यावरती, बसमध्ये जाणून-बुजून स्त्रियांना धक्के मारण्यात मजा वाटते, आजदेखील बातमीपत्रात अल्पवयीन मुलींवर तीन-तीन वेळा बलात्कार केल्याच्या किळसवाण्या बातम्या मनाचे लचके तोडतात. जनतेचे रक्षक असणारे पोलीस, वकील, याहूनही पलीकडे आमदार, खासदारांसारखे नेतेच स्त्रियांवर,मुलींवर बलात्कार करतात. स्त्री ही एक उपभोग्य वस्तु आहे. तिला डोके आहे याची जाणीवच या नरकासुरांना झालेली नसते.

वस्तुस्थिती सांगते की अनेक स्त्रिया आय.ए.एस., आय.एफ.एस., झालेल्या आहेत. आपल्या माजी पंतप्रधान इंदिरा गांधी तर स्त्री जातीचा गौरवच म्हणावा लागेल. त्यांच्या बाबतीत तर म्हटले जात होते की Indira is the man in the parliament परंतु हजारात एक किंवा शंभरात एक असे हे प्रमाण आहे. त्यामुळे पूर्ण स्त्री जात सुधारली असे म्हणणे म्हणजे वास्तवतेकडे पूर्णपणे डोळेझाक करणे किंवा त्याबाबत पूर्णपणे अज्ञानी असल्यासारखे होईल. स्त्रियांचे हे प्रमाण किमान निम्म्यास निम्मे तरी असावयास हवे होते. पण आज सुशिक्षित स्त्रिया, ग्रॅज्युएट स्त्रियाही अन्याय सहन करतात. संस्कृतीच्या रुढींच्या जोखडातून त्या मुक्त होत नाहीत.

भारतीय संस्कृती महान आहे. पण स्त्रियांबाबत म्हटले तर भारतीय संस्कृती व परंपरेने भारतीय स्त्रीला विशिष्ट बंधनात बांधले व अन्याय सहन करण्याचे मोठेपण तिच्या भाळी लादले. याच संस्कृतीने स्त्रीला मंदिरातील देवता बनविले. त्यामुळे ती प्रथमपासूनच निष्क्रीय व दुर्बल बनत गेली व या पुरूषप्रधान संस्कृतीने घातलेल्या अनेक बंधनाखाली नकळतपणे कोणाची तरी गुलाम बनली. नेहमीच स्त्रियांकडून त्यागाची अपेक्षा केली जाते. ''ती कांही काळची पत्नी तर अनंत काळची माता'' या विशेषणाखाली तिला दाबले जाते. तिला ही राग, द्वेष, प्रेम या भावना आहेत, तिला संवेदना आहेत, मन आहे, थकणारे शरीर आहे, हे विसरले जाते. आतापर्यंत संकटांना तोंड देत देखील परमात्म्यास सतत म्हणणारी की ''अश्रू दिलेस त्याबद्दल खंत नाही, पण ते साठविण्यास दोनच डोळे दिलेस याची खंत वाटते.'' असे म्हणणारी स्त्री महान नव्हे काय?

नैसर्गिकपणेच स्त्रियांना काही गोष्टींचा त्रास सहन करावा लागतो. वरती ही संस्कृती, नंतर पुरुषांचा अहंभाव, मातृत्व येणे म्हणजे स्त्रीचा

दुसरा जन्म असतो. अशा परिस्थितीत मुलगी झाली तर सर्व कुटुंबाचे दडपण, मानसिक व शारीरिक छळ म्हणजे मुलीच्या जन्मापासून ते मृत्यूपर्यंत केवळ दुःखच-दुःख आणि मग ''हृदयी अमृत नयनी पाणी'' या विशेषणांच्या सरणावर तिचे प्रेत ठेवले जाते.

वास्तविक सासऱ्याने जावायाला विकत घेतले तरी गुलाम बनते मुलगी, पत्नी किंवा सून, मुलगा, पती किंवा जावई नव्हे. अफ्रिकेत पिळले जाणारे गुलाम विकत घेतले जात होते. मात्र आमच्याकडे पिळवणूक करणारे नवरे विकत घेतले जातात. अशा वेळेस आनंदी गोपाळांसारखीच मलाही पुरुषाची घृणा वाटते, पुरुष, पुरुष ही कुठल्या झाडाची मुळी आहे? याचा निष्कर्ष काय? इतर सगळ्या शब्दांच्या, कायद्यांच्या व्याख्या समाज काळानुसार बदलतो पौरुषांची व्याख्या कोणी अर्थसकट सांगेल काय मला? बायकोला मारलं तरी ते त्याचं पौरुष. आदर्श नवरा म्हणजे स्मार्ट समजूतदार रसिक मला समजून घेणारा व महत्त्वाचे म्हणजे माझ्यावर प्रेम करणारा, माझ्या कलागुणांना उत्तेजन देणारा एक चांगला मित्र.

एखाद्या स्त्रीने महाराशी लग्न केले तर ती महार. ब्राम्हणांशी केले तर ती ब्राम्हण. नवऱ्यागणीक नांव व जात बदलायला आम्हाला काही स्वतंत्र अस्तित्व आहेच की नाही ? नवऱ्याचे नाव ते आमचं नांव कसं होऊ शकतं ?

स्त्रियांना जो पर्यंत पूर्ण अधिकार नाही मग तो परंपरा किंवा संस्कृ असो वा पुरुष प्रधानतेने असो किंवा स्त्रियांचा अजाणतेपणा असो, तोपर्यंत घटनेतील व्यक्तिस्वातंत्र्याचे तत्व आपण पूर्णपणे अमलात अ असे होतच नाही.

स्त्रियांच्या या मागासलेपणामध्ये स्त्रीचा स्वत:चाच खूप वाटा आ कारण सासूकडून छळली जाणारी सून किंवा सुनेकडून सासू, याशि स्त्रियांमधील द्वेषभावना, मत्सर, मीपणा, निंदा करण्याचा स्वभाव यामुळे स्त्रीचा छळ करते.

शिवाजी महाराजांनी परस्त्रीला मातेसमान मानले, बहिणीच्या दृष्टीको स्त्रियांकडे पाहिले. शाहीराच्या पोवाड्यातून चित्तोडच्या रूपवान राणी पद्मि दर्दनाक कथा ऐकून व अल्लाउद्दीन खिलजीचा नालायकपणा ऐकून भर-बैठ पाणावलेल्या डोळ्यांनी उठणारा शिवाजी उरला नाही. आता तानाजीसा भगव्या झेंड्यांचा शिपाई केव्हाच काळाच्या ओघात निघून गेलाय. अ फक्त उदयभानूसारखे अश्लील, क्रूर मानवी प्राणी, की ज्यांच्या प्रचंड प्रमाण खरी मानवता व माणुसकी कोठे कोनाड्यात असेलही तरी ती जा नाही की जितक्या प्रचंड प्रमाणात मानवी क्रूरपणा जाणवतो. माणसां माणसां एक नातं असावं पण ते प्रेमाच्या धाग्यांनी बांधलेले, हे धागे ही इ पक्के असावेत की संशयाच्या व रागद्वेषाच्या नावांनी न तुटता माणुस जतन व्हावी. परंतु महत्त्वाची गोष्ट ही की-

रिश्ता वही सफल होता है ।
जहाँ दो-इन्सानोंमें बराबरी हो ॥
इन्सान वेही हैं, जिनके दिलोंमें प्यार हो ॥
प्यार यही होता है
जो इन्सानी दर्दको समझ सकता हो ॥

❖ ❖ ❖ ❖

ज्ञान थोडे का असेना पक्व हवे. खाण्यापेक्षा पचविण्यानेच सामर्थ्याची वृद्धी होते. आजारी मनुष्य खातो पण खाल्लेले पचविण्याचा सामर्थ्य त्याच्यात नसल्यामुळे खाल्लेला पदार्थही त्याचा बाधक होतो. तीच गोष्ट विद्येची आहे. ज्ञान थोडे का असेना परंतु ते पक्व असावे.

– प. पू. गुरुदेव समंतभद्र महाराज

हे शरीर परोपकाराकरिताच आपणास प्राप्त झाले अ ही गोष्ट ध्यानात घेऊन त्याच कारणी लावावे. जनसेवा राष्ट्रसेवा व आत्मसेवा हेच ध्येय आपणापुढे निरं असावे.

– प. पू. गुरुदेव समंतभद्र महारा

''योग आणि जीवन''

विजय चौधरी
द्वितीय वर्ष कला

''छूता नहीं कोई बदनको चेतना निकल जाने के बाद
फेंक देते हैं फूल खुशबू निकल जाने के बाद ।''

''मी कोण आहे'' या मानवी जीवनाचे उद्दिष्ट काय ? कशासाठी जगायचे ? मी कोठून आलो ? मृत्यू म्हणजे काय ? मृत्यूनंतर कोठे जाणार ? ह्या सर्व मूलभूत प्रश्नांचे उत्तर हाच जीवनशोध. अनेक कोहीनूर हिऱ्यापेक्षा आपल्या शरीरातील इंद्रिये उदा. डोळे, हृदय वगैरे अधिक किमतीची आहेत. तर या सर्व वस्तूंचे ज्ञान ज्यामुळे होते तो आत्मा किंवा चैतन्यशक्ती त्याहून मोलाची आहे. हा आत्मा किंवा चैतन्यशक्ती आपणास योगाच्या माध्यमाने समजून घेता येते. योग हे एक शास्त्र आहे. जीवनाशी निगडित असलेले शास्त्र म्हणून त्यास जीवनशास्त्र असे म्हणता येईल. योगशास्त्राची सर्व अंगोपांगे ही जीवन म्हणजे काय ? का जगावयाचे ? हे तर सांगतातच पण कसे जगावयाचे याबाबतही उत्कृष्ट मार्गदर्शन करतात. म्हणून योगशास्त्र हे एक 'जीवन जगण्याची कला' शिकविणारे शास्त्र आहे. वास्तविक मानवाच्या सर्वांगाचा (भौतिक आणि अध्यात्मिक) समतोल विकास साधणारे, जीवन खऱ्या अर्थाने संपन्न करणारे असे हे महत्त्वाचे शास्त्र आहे. असे असूनसुद्धा सामान्य जनतेपासून मात्र दूर राहिले आहे. याचे कारण म्हणजे या शास्त्रासंबंधीचे प्रचंड अज्ञान व त्याही पेक्षा वाईट म्हणजे त्याबाबतचे गैरसमज होत. ते गैरसमज असे,

- 'योग सामान्यांसाठी नाही, योग म्हणजे चमत्कार, योग धार्मिक आणि चिंतनाचा विषय आहे, योग हा रोगी लोकांच्यासाठी आहे, योग म्हणजे केवळ आसने करणे. योग आत्मसात करण्यासाठी घरादाराचा त्याग करून रानावनात जाणे इ. खुळचट गैरसमजुती सामान्य जनतेत फार मोठ्या प्रमाणावर आहेत. म्हणून ते योग मार्गापासून फार दूर राहिलेले आहेत. या योगमार्गाचा आणि आरोग्याचा फार निकटचा संबंध आहे. सध्या रोगांकडे अत्यंत स्थूल स्वरूपात पाहण्याची सवय लागली आहे. जोपर्यंत रोग दृश्य स्वरूपात म्हणजे, ताप, खोकला, सर्दी वगैरे लक्षणांनी व्यक्त होत नाही तोपर्यंत आपण त्याकडे लक्ष देत नाही. वास्तविक नंतर दृश्य स्वरूपात व्यक्त होणाऱ्या रोगांची सुरुवात अशी अव्यक्त मनोकायिक असंतुलनातूनच होत असते. अशा व्याधी स्थितीला योगशास्त्रात 'विक्षेप' अवस्थां म्हटले आहे. अशी 'विक्षेप' अवस्था जर सतत राहू लागली तर अखेरीस त्याचे रुपांतर दृश्य स्वरूपातील व्याधी म्हणजे रक्तदाब, हृदयविकार, मधुमेह, सांधेदुखी, पचनाचे विकार, निद्रानाश, पाठदुखी अशा रोगांमध्ये होते. या रोगांचे जंतू नसतात, हे रोग जंतूमुळे होत नाहीत, तर मुख्यत्वे सततच्या मनोकायिक असंतुलित स्थितीमुळे होतात. म्हणून योग, आरोग्य, व्याधी किंवा रोग यांचा अन्योन्य संबंध आहे.

'शारीरिक, मानसिक आणि सामाजिक स्तरावरील सुस्थिर स्थिती म्हणजे आरोग्य होय.' (A jubilent feeling of well being at physical and social level is defined as Health,)

आरोग्याची व्याप्ती ही शारीरिक स्तर किंवा जंतू यापर्यंतच मर्यादित नाही, तर त्याची व्याप्ती मानसिक स्थिती व सामाजिक संबंधापर्यंत पोहोचते हे स्पष्ट होते.

योगशास्त्रात शरीर आणि मन या दोहोंकडे पहाण्याचा दृष्टिकोन हा वस्तुनिष्ठ आहे. म्हणून योग साधनेचा उद्देश विशद करताना पतंजली सूत्रात म्हटले आहे.

योग : चित्तवृत्ति निरोधः ।

चित्त (मन) याचा निरोध (नियमन) म्हणजे योग. चित्तनियमनानेच मानसिक आरोग्य वृद्धिंगत होते. आपल्या संतुलित मनोकायिक स्थितीत असंतुलन निर्माण करणाऱ्या कारणास क्लेश असे म्हणतात. अर्थात अविद्या, अस्मिता, राग, द्वेष आणि अभिनिवेश हे पाच क्लेश होत. राग आणि द्वेष हे सर्व बेचैनी तणावाचे मूळ (Root) मानले जाते. राग उर्फ अनुराग म्हणजे एखादी वस्तू आवडली की त्याबद्दल एक प्रकारची आसक्ती वाटू लागणे, ती वस्तु आपली व्हावी, आपलीच असावी (मोह) अशी अपेक्षा निर्माण होणे, - होय. आज माणसाची अशी समजूत झाली आहे की, सुख आणि सुरक्षितता ही 'वस्तू' मध्ये आहे. वस्तु पैशांनी खरेदी करता येते, म्हणून सुख हे पैशात आहे. तेव्हा कसेही करून पैसे मिळवावे. हे पैसे मिळविण्याचे मार्ग मग चांगले असोत वा वाईट व म्हणूनच त्यातून बेचैनी, मानसिक तणाव निर्माण होतो.

यौगिक क्रियांमधील आसन, प्राणायम, शुद्धिक्रिया यांचा परिणाम शरीरातील मज्जासंस्था, स्नायु-ग्रंथी यांची कार्यक्षमता सुधारण्यावर होतो. तसेच त्यांना 'नाडी-शुद्धी' म्हणजे शरीरातील नसा (मज्जातंतू), आतडी, श्वसननलिका, रोहिण्या, नी लस वाहिन्या (Lymphatic) या सर्व कार्यक्षम होण्यामध्ये होतो. वि आसनांचा परिणाम हा मणक्याची लवचिकता व सांध्याचा खुलेपणा, स्ना ताणन क्षमता, तर प्राणायामचा परिणाम हा रक्ताभिसरण सुधारण्याध्ये व विशेष करून मनशुद्धी होण्यामध्ये होते.

योगासने आणि प्राणायाम करण्याच्या पद्धतीमध्ये शरीराच्या सर्व आव हालचाली या पूर्ण सजगतेने आणि सुनियंत्रित पद्धतीने करण्याच्या पद्धती विशेषतः स्नायूसंस्था आणि मज्जासंस्था यांचेमध्ये उत्तम सहकार्य आणि सं निर्माण होण्यात होते. याचा परिणाम शरीरातील कंप कमी होण्यासाठी आ लहान लहान सर्व कार्ये कुशलतेने करण्यासाठी आपोआप मदत होऊ ला ध्यानसाधना ही मन स्थिर होण्यास व मनाचे निर्मलीकरण होण्यास सहाय्य ठरते. त्यामुळे मनःशांती प्राप्त होते व त्यामुळे जीवनाकडे बघण्याचा वस्तु दृष्टिकोन निर्माण होण्यास मदत होते. यम - नियमांचे जाणीवपूर्वक पा करण्याने सामाजिक जीवनात परस्पर सहकार्य, मैत्रीभाव प्रेम निर्माण हो संघर्ष, मत्सर, द्वेष नाहीसा होतो. योगास युक्त आहाराची, विश्रांतीची स ही मिळते. तसेच ध्यानापासून मनःशांती होते. तसेच व्यसनापासून व्य आपोआप अलिप्त होते. वरील सर्व फायदे आपणास योगाच्या अष्टांगयो (राजयोग) मुळे प्राप्त होऊ शकतात. त्यामध्ये, यम, नियम, आसन, प्राणाया प्रत्याहार धारणा, ध्यान, समाधि ह्यांचा समावेश होतो.

बेचैनी उर्फ मानसिक तणावापासून जर खरोखर मुक्त व्हावयाचे अ तर विकारयुक्त मनाचे निर्मलीकरण झाले पाहिजे व हे काम फक्त ती व्यक्ती स्वप्रयत्नानेच करू शकते. म्हणून विकाररूपी घाणीने बरबटले मन स्वच्छ करावयास सहजगतास्थिती साबण फार उपयोगी पडतो.

इवलेसे रोप लावियेले द्वारी ।
तयाचा वेलू गेला गगनावरी
मोगरा फुलला, मोगरा फुलला ।
फुले वेचिता अति बहरू कळीयासी आली ॥
मनाचिये मनी गुंफियेला शेला ।
बापरखुमादेविवरु विठ्ठले अर्पिला ॥

✤ ✤ ✤ ✤

इमारती किंवा पैसा म्हणजे संस्था नव्हे, त्यातील निःस्वार्थी कार्यकर्ते म्हणजे संस्था होय. त्यांच्या बळावरच ती टिकून राहते - वाढते

- प. पू. एलाचार्य

लोकसंख्या वाढ रोखलीच पाहिजे

मिलिंद संगई
एम.कॉम.प्रथम वर्ष

आज भारताची लोकसंख्या ८५ कोटीच्या घरात गेली आहे. २००१ सालात ह्याच लोकसंख्येचा आकडा एक अब्ज इतका होईल. एवढ्या प्रचंड लोकसंख्येला राहण्याकरिता घरे, खायला अन्न व इतर मूलभूत सेवासुविधा पुरविणे केवळ अशक्य आहे. पन्नास वर्षापूर्वी र. धों. कर्वे यांनी कुटुंब नियोजनाचा पुरस्कार करण्याचा प्रयत्न केला पण त्या वेळेसच्या धर्ममार्तंडांनी त्यांना वेड्यात काढले होते. पण आज त्यांनी व्यक्त केलेले विचार सर्वांनाच पटतात. आज जागतिक क्रमवारीत भारत दुसऱ्या स्थानावर आहे. पण काही दिवसात आपण पहिल्या क्रमांकावर जाऊ यात शंका नाही. कारण चीनने ज्या कठोरपणे कुटुंबनियोजनाच्या योजना अंमलात आणल्या आहेत. त्यावरून तो देश लोकसंख्या काही प्रमाणात कमी करण्यात नक्कीच यशस्वी झालेला आहे. भारतात देखील त्यांच्याइतकी कठोरपणे ह्या योजना राबवायचा हव्यात तरच आपण ह्या समस्येला काही प्रमाणात तोंड देऊ शकू.

आज भारतापुढे ज्या काही समस्या आहेत त्या सर्व समस्येचे मूळ केवळ लोकसंख्यावाढ या एकाच घटकात एकवटलेले आहे म्हणूनच आज तज्ज्ञ सरकारला फक्त एकच सल्ला देत आहेत की इतर कोणत्याही योजनेवर पैसा खर्च करता त्यापेक्षा कुटुंबनियोजनावर जास्त पैसा खर्च करा. बेरोजगारी वाढ, आर्थिक विषमता, जागेची टंचाई अन्नधान्याचा तुटवडा, प्रचंड दारिद्र्य महागाई, जागतिक पातळीवर खालावलेली पत, तुटीची अर्थव्यवस्था, एक ना हजार समस्या आज आपल्यापुढे 'आ' वासून उभ्या ठाकलेल्या आहेत. कोणतीही समस्या घ्या आणि त्या समस्येचा 'लोकसंख्या कमी असती तर' या दृष्टिकोनातून विचार करा. उत्तर नक्कीच समाधानकारक मिळेल. पूर्वीच्या काळी योग्य वैद्यकीय सेवा सुविधा उपलब्ध नव्हत्या. मृत्यूचे प्रमाण मोठ्या प्रमाणावर होते म्हणून मुलांची संख्या जास्त असायची. पण आजची परिस्थिती वेगळी आहे.

मृत्यूचे प्रमाण हे मोठ्या प्रमाणात घटले आहे. जननदर व मृत्यूदर यातील मोठी तफावत ही लोकसंख्या वाढीला कारणीभूत आहे. याबरोबरच शिक्षणाचा अभाव, रुढी व परंपराचा पगडा, अंधश्रद्धा मुला-मुलीत केला जाणारा भेद ही प्रमुख कारणे देखील लोकसंख्या वाढीस कारणीभूत आहेत. लोकसंख्या कमी करण्यासाठी शासन शासकीय पातळीवरून मोठ्या प्रमाणात

प्रसंग एका दवाखान्यातील. एक बाई (बाई कुठली २७-२८ वर्षाचे वय असणारी तरुणी केवळ चार मुलींची आई म्हणून तिला बाई म्हणायचे) आपल्या पाचव्या बाळंतपणासाठी डॉक्टरांकडे आली होती. डॉक्टरांनी तपासणी करतांना सांगितले की, बाई आता ह्या वेळेस मात्र तुम्ही ऑपरेशन करून घ्या तुमच्या जीवाला धोका होईल. बाई मात्र गप्प. जेव्हा डॉक्टरांनी खोदून विचारले तेव्हा ती म्हणाली नवऱ्याला मुलगा हवाय. डॉक्टर म्हणाले, 'अहो बाई आता काळ बदललाय. मुला-मुलीत फरक करीत नाही आता 'पण हे तत्त्वज्ञान तिच्या अडाणी नवऱ्याच्या डोक्याबाहेरचे होते. शेवटी डॉक्टर म्हणाले, 'ह्या वेळेस तुम्ही ऑपरेशन करून घेणार असाल तरच मी ही केस दाखल करून घेतो कारण मी माणूस आहे, सैतान नाही'. प्रसंग मोठा हृदयद्रावक होता. जवळ जवळ सर्वच ठिकाणी घडणारा. कुटुंब नियोजनाचे महत्त्व हे त्या जोडप्याला पटत नव्हते, त्यांना केवळ वंशाचा दिवा हवा होता, वंश पुढे चालविणारा एक घटक हवा होता.

प्रयत्न करीत आहेच, पण केवळ कुटुंबनियोजन ही शासनाचीच जबाबदारी आहे का ? महाविद्यालयीन विद्यार्थी-विद्यार्थिनींची यातील भूमिका काहीच नाही का ?

खरे तर कुटुंबनियोजन आणि महाविद्यालयीन विद्यार्थी-विद्यार्थिनी यांचा सर्वात जवळचा संबंध आहे असे म्हटले तर ते वावगे ठरू नये. कारण आजचे हे विद्यार्थी-विद्यार्थिनी उद्याचे माता-पिता असतात, त्यामुळे कुटुंबनियोजनाचे महत्त्व या युवकांना पटवून देणे हे सर्वात महत्त्वाचे आहे. शासन आज सर्वच क्षेत्रातील अभ्यासक्रमांची पुनर्रचना करीत आहे. शिक्षणाचे स्वरूप बदलून ते बाहेरील व्यावसायिक क्षेत्राशी निगडित करण्याचा प्रयत्न केला जात आहे. पण देशापुढील जी सर्वात महत्त्वाची समस्या आहे ती म्हणजे लोकसंख्या. या समस्येशी निगडित एखादा विषय सुरू केला पाहिजे व तो सर्व क्षेत्रात सक्तीचाच असावा. केवळ लैंगिक शिक्षण सुरु केल्याचे ह्या विषयाची गरज भागेल असे वाटत नाही. लैंगिक शिक्षण देण्यामागचा उद्देश ह्यातील भीती व गैरसमज दूर करणे हा आहे.पण त्याबरोबर लोकसंख्यावाढ ही देशाला किती हानिकारक आहे, देशाला केवळ लोकसंख्येमुळे ज्या अनेक समस्यांना तोंड द्यावे लागत आहे त्याचा उहापोह ह्या विषयामध्ये घडवून आणला पाहिजे.

महाविद्यालयीन युवक व कुटुंब नियोजन यांचे अतूट संबंध आहेत. महाविद्यालयीन युवकांना ह्या विषयावरील उद्बोधक पुस्तके, व्हिडीओ कॅसेट, परिसंवाद, चर्चासत्रे आयोजित करून कुटुंबनियोजनाचे महत्त्व पटवून दिले पाहिजे. देश आज अत्यंत कठीण स्थितीतून जात आहे व जागतिक बँकेच्या अहवालानुसार २००१ सालापर्यंत भारताची लोकसंख्या २ अब्जाच्या घरात जाईल व त्यावेळेस भारतीय अर्थव्यवस्था ही भयानक असेल २००१ सालात भारताची अर्थव्यवस्ता ही एवढी कमकुवत झालेली असेल की कोणताही देश किंवा जागतिक बँक देखील भारताला अर्थपुरवठा करणार नाही. देश पूर्णपणे कर्जबाजारी झालेला असेल व आर्थिकदृष्ट्या भारताच्या नाड्या ह्या परकीयांच्या हातात गेलेल्या असतील. महागाई गगनाला भिडलेली असेल, बेरोजगारी जवळ जवळ ३० पट वाढेल, गुन्हेगारी प्रचंड प्रमाणात वाढेल, राहणीमान खालावेल. पर्यायाने जगणेच अवघड होऊन जाईल. हे अहवाल ती स्थिती दर्शवितात ती पाहिल्यानंतर कुणाही महाविद्यालयीन तरुणाच्या मनामध्ये एकच प्रश्न उभा राहील की या स्थितीपासून देशाला वाचविण्यासाठी काय उपाययोजना आहेत ? ही भयानक स्थिती आपण टाळू शकणार नाही का ?

या स्थितीला आपण नक्कीच टाळू शकतो. सर्व समस्यांवरील सर्वात महत्त्वाची उपाययोजना म्हणून कुटुंबनियोजनाकडे निर्देश करावा लागेल. आज आकाशवाणी व दूरदर्शनवरील अनेक कार्यक्रमातून व जाहिरातीतून त्याचे महत्त्व पटवून द्यायचा शासन प्रयत्न करते. पण ही केवळ शासनाची जबाबदारी नाही तर, सर्वसामान्य जनतेचीच जास्त आहे. मुख्यत्वेकरून महाविद्यालयीन युवकांची ही जबाबदारी आहे. केवळ त्यांनी स्वत:पुरतीच ही जबाबदारी मर्यादित न ठेवता जे लोक शिक्षण घेऊ शकत नाही अशा युवक युवतींना देखील कुटुंबनियोजन वैयक्तिक व देशाच्या दृष्टीने किती महत्त्वाचे आहे हे पटवून दिले पाहिजे. आज विद्यार्थिनींना देखील महाविद्यालयीन शिक्षण मिळत आहे व त्यांनी देखील या योजनेचे महत्त्व ज्या युवती ह्या शिक्षणापासून वंचित रहातात, त्यांनाही या योजनेचे महत्त्व पटवून दिले पाहिजे जे विद्याथी-विद्यार्थिनी साक्षरता प्रसाराचे काम करतात त्यांनी कुटुंबनियोजनाचे महत्त्व सर्वांना पटवून द्यायला हवे.

खरेतर आज शासनाने कुटुंबनियोजनाला पंचवार्षिक योजनेत सामाविष्ट केलेले आहे. अर्थसंकल्पात या योजनेवर होणारी तरतूद ही अत्यल्प आहे. जनतेने या योजनेकडे जाणीवपूर्वक दुर्लक्ष केलेले आहे. ही अत्यंत दुर्दैवाची बाब आहे. कायदे करण्यात सरकारला अपयश आलेले आहे हे 'शहाबानो' प्रकरणानंतर दिसून आले आहे. पण तरीही या योजनेबाबत भवितव्याच्या दृष्टीने काही कायदे कडकपणे अंमलात आणले पाहिजेत. लोकसंख्या कमी करण्याच्या दृष्टीने महाराष्ट्र शासनाने जी समिती नेमली आहे त्या समितीने खालीलप्रमाणे शिफारसी केलेल्या आहेत. (राज्य नियोजन मंडळाची लोकसंख्या समिती)

१. दोनहून अधिक मुले असणाऱ्यांना कुठलीही निवडणूक लढविण्यास बंदी करावी.

२. मुलींच्या विवाहाची वयोमर्यादा १८ वरून २१ वर्षेपर्यंत करण्यात यावी.

याशिवाय या समितीने काही प्रोत्साहन व अप्रोत्साहन उपाय सुचविले आहे. प्रोत्साहन उपायांमध्ये नसबंदी शस्त्रक्रिया करून घेणाऱ्यांना शंभर ऐवजी पाचशे रुपये दिले जावेत, एक मुलगी असतांना शस्त्रक्रिया करून घेणाऱ्यांना दहा हजार रुपयाची तर दोन मुलींनंतर शस्त्रक्रिया करून घेणाऱ्यांना साडेसात हजार रु. ची. अल्पबचत प्रमाणपत्रे द्यावीत, दारिद्रेषेखालील व्यक्तीने एक अपत्यानंतर शस्त्रक्रिया केल्यास त्यांचा पन्नास हजार रुपयांचा विमा उतरवून सर्व हप्ते सरकारने एक रकमी भरावी. ही रक्कम संबंधित जोडप्याला मिळावी, अशी तरतूद आहे. अप्रोत्साहक उपायांमध्ये सार्वजनिक, खाजगी, सरकारी निमसरकारी क्षेत्रात नोकरी मिळवू इच्छिणाऱ्यांकडून दोनपेक्षा जास्त मुले होऊ देणार नाही अशी लेखी कबूली घ्यावी, अशा दांपत्यास तिसरे मूल झाले तर संबंधित व्यक्तीची नेमणूक ताबडतोब रद्द करावी. राष्ट्रीयकृत, व्यापारी, सहकारी बँकाकडून देण्यात येणारी कर्जे, अनुदान, भाडे नियंत्रण कायद्याचे संरक्षण तसेच सहकारी, खाजगी, सरकारी गृहनिर्माण संस्थांना मिळणाऱ्या सरकारी सवलती व कर्जे, गुमास्ता कायदा, कारखाने व उद्योगधंदे याबद्दलचे परवाने, दूरध्वनी, गॅस, रेशनकार्ड, नोकरीतील सवलती काढून घ्याव्यात. या शिफारसी सुचवितांना त्यांनी हेही सुचविले आहे की १९ ते २९ या वयोगटातील जोडप्यांवर अधिक भर द्यावा. लोकसंख्यावाढीचे प्रमाण १९६१-७१ मध्ये २७.४५ टक्के १९७१-८१ मध्ये २४.५४ टक्के आणि १९८१-९१ मध्ये २५.२६ टक्के असे होते. देशातील लोकसंख्या वाढीचे प्रमाण २३.५० टक्के आहे व हे भीषण आहे म्हणून या समितीने तातडीने उपाययोजना करण्याची सरकारला शिफारस केलेली आहे.

लोकसंख्यावाढीमुळे निर्माण होणारी परिस्थिती ही इतकी भीषण आहे की, भावी पिढी तिला सामोरी जातांना नष्ट होण्याची भीती आहे. लोकसंख्या समितीने केलेल्या शिफारशी ह्या सरकारने लागू केलेल्या नाहीत. केवळ जनतेची मते आजमाविण्याकरिता जाहीर केलेल्या आहेत. याठिकाणी एकच मुद्दा नमूद करावासा वाटतो की, भाववाढ ज्यापद्धतीने जनतेवर लादते त्याच कठोरपणे ह्या शिफारशीदेखील अंमलात आणाव्यात. आवश्यक तिथे कायद्यात दुरुस्ती केली पाहिजे. सरकार ज्याप्रमाणे आर्थिक निर्णय किंवा रुपयाचे अवमूल्यन कठोरपणे अंमलात आणते त्याचप्रमाणे ह्यावरील शिफारशीदेखील कितीही विरोध झाला तरी कोणत्याही परिस्थितीतून लागू केल्याच पाहिजेत.

प्रसिद्ध उद्योगपती श्री.जे.आर. डी. टाटा यांनी भारतीय वाढत्या लोकसंख्येचे वर्णन मोठ्या मार्मिक शब्दात केलेले आहे. ते म्हणतात की ''दरवर्षी भारताची लोकसंख्या ही १ कोटी ७० लाखाने वाढते याचाच अर्थ दरवर्षी एक ऑस्ट्रेलिया खंड भारतात जन्माला येत असते'' या दोन वाक्यावरून लोकसंख्येचा राक्षस आ वासतो आहे हे स्पष्ट जाणवते व या राक्षसाला वेळीच आवर घातला नाही तर हा संपूर्ण भारताला गिळून टाकल्याशिवाय राहणार नाही.

✤ ✤ ✤ ✤

१. शिक्षणास प्रारंभ असतो. पण शेवट नसतो. जन्मभर शहाणा मनुष्य शिकत असतो. शिकायला तयार असतो.

- अर्नोल्ड बेनेट

२. खरे बौद्धिक शिक्षण म्हणजे नव्या घटना किंवा नवनव्या वस्तुमानांची नुसती माहिती करून घेणे नव्हे, तर त्यांचे जीवनातील स्थान समजून घेऊन त्यांचा उपयोग करण्यास शिकणे हे होय.

- ओ. डब्ल्यू. होल्मस

३. जो शिक्षक आपल्या विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचा आदर करतो व त्याची जोपासना करतो, तोच चांगले शिक्षण देऊ शकतो.

- इमर्सन

४. ज्याला आपले ज्ञान दुसऱ्यास पोचवता येते, समजावून सांगता येते, तो खरा शिक्षक व जो शिक्षकाने दिलेले ज्ञान आत्मसात करू शकतो तो खरा विद्यार्थी

- इमर्सन

महाराष्ट्रातील फळ लागवड
एक महत्त्वाकांक्षी योजना

राजू पाठक, एम.ए. (अर्थशास्त्र)

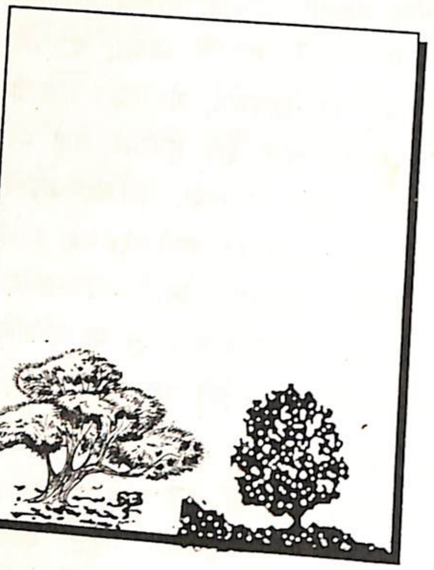

प्रास्ताविक -

आदिमानवाचे सर्वात प्रथम अन्न फळे हेच होते. बायबल मधील ॲडम व ईव्ह आणि त्याचे सफरचंद ही गोष्ट तर सर्वांना परिचित आहेच. कौटिल्याच्या अर्थशास्त्रात द्राक्षे व चरक-सुश्रुत संहितेत बोरे, आवळा, अंजीर व बेल यांचा उल्लेख आढळतो. तसेच मोगलकाळात ऐन-ए-अकबरीत 'आंबा व सीताफळ' ह्या फळांचा प्रामुख्याने उल्लेख केलेला दिसून आलेला आहे.

पूर्वीच्या काळी फळ देवाला चढविण्यासाठी व श्रीमंतांच्या आहारातील चैनीचा पदार्थ म्हणून मानला जात असे. त्यामुळे फळाची लागवड मर्यादित व ठराविक ठिकाणी होत असे. परंतु सध्या फळांची लागवड झपाट्याने वाढली असून आरोग्याकरिता समतोल आहारात वैद्यकीयदृष्ट्या फळांचे महत्त्व अनन्य साधारण म्हणून गणले जात आहे.

भारताचा शेती व औद्योगिक विकास :

भारत हा कृषिप्रधान देश आहे. भारताचे फळ-लागवडीखालील एकूण क्षेत्र बारा लाख हेक्टर आहे. फळांचे एकूण वार्षिक उत्पादन ७४ लाख मेट्रिक टन इतके आहे. जागतिक फळ उत्पादनात भारताचा तिसरा क्रमांक लागतो. जगातील फळ उत्पादनात भारताचा वाटा ८ टक्के आहे. भारताचा नैसर्गिक अनुकूल परिस्थिती आहे. त्यामुळे फळ-लागवड व विकास होऊन निर्यातीत मोठ्या प्रमाणात वाढ झाली आहे. या फळ निर्यातीपासून आवश्यक परकीय चलन मिळविण्याचे प्रयत्न करण्यात येत आहे. कृषिविकासाबरोबर औद्योगिक विकास महत्त्वाचा आहे. फळांची लागवड मोठ्या प्रमाणात होऊ लागली की, त्यावर अवलंबून असणारे पूरक उद्योग सुरू होतील. उदा. फळ प्रक्रिया, तेल, हवाबंद डब्यात रस, शीतगृहे इत्यादींना चालना मिळते. बेरोजगारांना रोजगार मिळतो व औद्योगिक प्रगती घडून येते. फळनिर्यातीपासून देशाला मोठ्या प्रमाणात परकीय चलन मिळते व आर्थिक परिस्थिती सुधारण्यास मदत होते. सरकारला फलोत्पादनाचे महत्त्व पटले आहे. फलोत्पादन जास्तीत जास्त होण्यासाठी लहान व मोठ्या शेतकऱ्यांना मदत व मार्गदर्शन करते. फलोत्पादन कार्यक्रमाचा विस्तार व विकास करण्यास बँकांचाही सिंहाचा वाटा आहे. त्याचबरोबर सरकारच्या विकास कार्यक्रमात सहभागी होणाऱ्या सहकार महर्षी व छोटे मोठे शेतकरी यांचेही महत्त्वाचे योगदान आहे.

महाराष्ट्रातील शेती व फळलागवडीची स्थिती :

महाराष्ट्राला निसर्गतः फलोत्पादनाचे वरदान लाभले आहे. महाराष्ट्राचे एकूण प्रकृतिमान पहाता महाराष्ट्रात फळ लागवडीस भरपूर वाव आहे. जमिनीची उपलब्धता व पर्जन्यमान यामुळे महाराष्ट्राला फळ संपन्न राज्य म्हटले जाते. महाराष्ट्रात एकूण १८१ लाख हेक्टर क्षेत्र कृषी लागवडीखाली आहे. त्यापैकी ५ लाख ८५ हजार हेक्टर क्षेत्र फलोत्पादन व भाजीपाला याखाली येतो. फळ पिकासाठी २ लाख ४२ हजार हेक्टर क्षेत्र आहे. हे क्षेत्र अत्यल्प आहे. महाराष्ट्र राज्यात २९ लाख हेवटर लागवडी योग्य पडीक जमिनीवर फलोत्पादनास फार वाव आहे.

फळ निर्यातीत असणारा वाव :

महाराष्ट्रात सतरा-अठरा प्रकारच्या फळझाडांची लागवड व्यापारी दृष्ट्या केली जाते. काही ठिकाणे विशिष्ट फळांसाठी प्रसिद्ध पावली आहेत. उदा. कोकणात आंबा, नागपूर - संत्री, नाशिक - द्राक्षे, खानदेश - बोरे,

दौलताबाद - सिताफळे, सासवड - अंजिरे, व पालघर - चिक्कू, ही सर्व फळे त्या त्या प्रदेशातून निर्यात होतात. कारण त्या फळांमध्ये उत्तम गुण व दर्जा असतो. त्यामुळे परदेशात त्यांना भरपूर मागणी असते. पुणे, मुंबई येथील मोठे व्यापारी बाजारात आलेल्या फळांमधून उत्तम प्रतीची फळे विकत घेतात व तेथे परदेशी निर्यात करतात. फळांच्या निर्यातीत महाराष्ट्राला प्रचंड वाव आहे. निर्यात वाढ होणे हे आपल्यापुढे आव्हान आहे. कारण निर्यात वाढ होणेमुळे आपल्याला परकीय चलन मिळते. आज परकीय चलन पेच प्रसंगातून मार्ग काढण्यासाठी ४० हजार कोटी रुपयांच्या फळांची निर्यात महाराष्ट्र करू शकतो. आज फळांची निर्यात दोन हजार आठशे कोटी रुपयांची होते. ती १९९५ अखेर पंधराहजार आठशे कोटी रुपयांवर जाईल असा अंदाज 'असोकेम' या संस्थेने व्यक्त केला आहे.

महाराष्ट्र शासनाची महत्त्वाकांक्षी फळलागवड योजना - रोजगार हमी योजनेतून फळलागवड :

ग्रामीण भागातील शेतीचा अन्नधान्य उत्पादन हा पाया न ठेवता फलोत्पादनाकडे त्याची वाटचाल व्हावी, बेरोजगारांना, आदिवासी भागातील शेतकऱ्यांना रोजगार मिळावा हा उद्देश होता व शहरी औद्योगिकरणावर पडणारा भार सुद्धा कमी व्हावा ह्याचा विचार मा. ना. मुख्यमंत्री शरद पवार यांनी रोजगार हमी योजना फलोत्पादनासाठी उपयोगात आणण्याचे ठरविले. १९९०-९१ पासून ह्या योजनेचा महत्त्वाकांक्षी कार्यक्रम सुरू करण्यात आला. महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांच्या जीवनात आर्थिक क्रांती घडवून आणण्यात फलोत्पादन कार्यक्रमाला मोठे यश लाभले आहे.

ठिबक सिंचन योजना :

फळ पिकांसाठी बरीच वर्ष पाण्याची आवश्यकता लागते. पाण्याचे प्रमाण कमी जास्त झाल्यास उत्पादनावर परिणाम होतो. त्यासाठी फळझाडांना योग्य प्रमाणात व मर्यादित पाणी देण्यासाठी ठिबक सिंचन योजना कार्यान्वित करण्याचे ठरले. ठिबक सिंचन योजनेमुळे कमीत कमी पाण्याचा वापर होऊन जास्तीत जास्त उत्पादन घेण्यात येते. रोपवाटिका व बागांवर ठिबक सिंचन योजना कार्यान्वित करण्याचे प्रयत्न आहेत.

बारामती कृषि-विकास प्रतिष्ठान या संस्थेने ठिबक सिंचन योजना राबवून पाण्याचे नियोजन सूत्रबद्ध पद्धतीने केले आहे. मा. डॉ. आप्पासाहेब पवार यांनी पाण्याचे नियोजन व त्याचा पिकावर होणारा परिणाम व उत्पादन वाढ यासाठी केलेले प्रयोग यशस्वी झाले आहेत. महाराष्ट्र बागवानी बोर्डातून पुरस्कृत केलेल्या योजनेअंतर्गत ३० ग्रीन हाऊसचा प्रायोगिक अभ्यास शासकीय फळरोपवाटिकांवर करण्यात येत आहे. महाराष्ट्र राज्य हे राष्ट्रीय पातळीवर ठिबक-सिंचन योजनेची अंमलबजावणी करण्यात अग्रेसर राज्य आहे.

कोल्हे समितीचा अहवाल :

महाराष्ट्र राज्यातील फळ भाजीपाला इ. कृषि उत्पादनावर आधारित प्रक्रिया केंद्रे उभारणे, बाजारपेठा उपलब्ध करून देणे यासाठी कृषि विद्यापीठ नेहमीच प्रयत्नशील रहाते. खाजगी उद्योजकांच्या सहकार्याने शेतकऱ्यांना उत्तम बी-बियाणे, खते, कलमे-रोपे यांचा पुरवठा करण्यात यावा असे कोल्हे समितीने सुचविले. महाराष्ट्र सरकारने १० लाख कलमे व २१० लाख रोपे तयार करणाऱ्या ६९ रोपवाटिका तयार कराव्यात. २२ जिल्ह्यात फळ प्रक्रिया केंद्रे उभारण्यात यावीत, असे समितीने सुचविले. म्हैसूरच्या सी.एफ.टी.आर.आय. या संस्थेने केलेल्या पहाणीनुसार महाराष्ट्रात १९५ प्रक्रिया युनिट चालू शकतील.

वाढते फलोत्पादन : समस्या

महाराष्ट्र सरकारच्या वरील महत्त्वाकांक्षी योजना, वाढते तंत्रज्ञान, नवीन शोध, औषधे, ह्यामुळे फळांचे उत्पादन मोठ्या प्रमाणावर होऊ लागले आहे. फलोत्पादन योजनेपासून १९९०-९१ या वर्षाच्या कार्यक्रमाची व्याप्ती व शेतकऱ्यांचा उत्साह यामुळे महाराष्ट्रात सर्व जिल्ह्यामध्ये वेगवेगळ्या फळाखाली ८४ हेक्टर क्षेत्र आणण्यात आले. २० ते २५ वर्षात फलोत्पादन उत्पादनात महाराष्ट्र राज्य एक अग्रेसर राज्य म्हणून ओळखले जाईल. मोठ्या प्रमाणात फळ लागवड करून फलोत्पादन वाढेलही पण वाढलेल्या उत्पादनाची विक्री कोठे करावयाची हा मोठा प्रश्न निर्माण होईल. त्यासाठी आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठ मिळणे आवश्यक आहे. भविष्यात हा प्रश्न प्रामुख्याने जाणवणार आहे. यासाठी आवश्यक विक्री व्यवस्था, अद्यावत शीतगृहे, साठवणूक गृहे, पॅकेजिंग, वाहतूक सोई, यांचा विचार करावा लागेल. महाराष्ट्र शासनास त्या दृष्टीने

पावले उचलणे आवश्यक आहे. आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठ मिळविणे, निर्यात वाढविणे या प्रयत्नात सरकार यशस्वी झाले तरी काही महत्वाच्या अडचणी निर्माण होतात.

फळ निर्यातीत येणाऱ्या अडचणी :

१. **दर्जा** - आपण फलोत्पादन करतो व निर्यात देखील करतो. परंतु जागतिक बाजार पेठेत लागणारा उच्च दर्जा अथवा प्रक्रियायुक्त माल निर्माण करण्यात भारतीय शेतकरी कमी पडला आहे. त्यामुळे परदेशी ग्राहक भारतीय मालाची मागणी करीत नाहीत. उदा. आपल्या आंब्याला जपानमध्ये खूप मागणी आहे. परंतु व्हेपर हीट ट्रिटमेंट सुविधा नसल्यामुळे आंब्याची मागणी करण्यास जपान तयार नाही.

२. **वाहतूक** - फळाचे उत्पादन झाले पण त्यासाठी लागणाऱ्या वाहतुकीच्या सोयी, महत्वाच्या आहेत, कारण फळे ही नाशवंत असल्यामुळे त्यासाठी वाहतूक व दळणवळणाच्या सोई वाढविणे आवश्यक आहे. वाहतुकीसाठी देणारा खर्च कमी करावा, कारण शेतकऱ्याला फळ उत्पादन करतांना वाहतूक खर्च परवडणे आवश्[यक] आहे.

३. **शीतगृहाच्या सोई** - फळे ही नाशवंत वस्तू आहे. फळांना दीर्घका[ळ] टिकविण्यासाठी शीतगृहे आवश्यक असतात. महाराष्ट्र राज्यात शीतगृहे त्यांची क्षमता वाढविणे खूपच आवश्यक आहे. शीतगृहांच्या सोईअभा[वी] दरवर्षी तीन हजार कोटी रुपयांचा फळ भाजीपाला नाश पावतो.

४. **जमीन** - कमाल जमीन धारण कायद्याने धारणक्षेत्रे लहान आकारा[ची] झाली, त्यामुळे यंत्र, तंत्राचा वापर करणे आवश्यक झाले आहे. त्यामु[ळे] उत्पादकतेत घट होते. लहान आकाराच्या जमिनीत उत्पादन मागणीच्या प्रमाणा[त] वाढत नाही.

५. **शेतकऱ्यांचे अज्ञान** - परंपरागत पद्धतीने भारतीय शेतकरी शेती करतो[.] अशिक्षितपणामुळे सुधारित यंत्रे, औषधे ह्यांचा फळ उत्पादनात वापर केल[ा] जात नाही. रोगराई व नैसर्गिक आपत्ती या कारणाने फळ उत्पादन क[मी] होते व फळांचा दर्जा घसरतो.

फळ निर्यात करण्यात जरी अडचणी असल्या तरी महाराष्ट्र शासनाने या अडचणींवर मात केली आहे. शेतकऱ्यांनी फळलागवडीत व फलोत्पादनात जी प्रगती केली आहे, ती खरोखर स्तुत्य आहे. महाराष्ट्र शासनाने आपल्[या] ज्या महत्त्वाकांक्षी योजना राबविल्या. त्या यशस्वी केल्या आहेत. फ[ळ] उत्पादनात महाराष्ट्र नेहमीच आघाडीवर आहे व भविष्यात नेहमीच आघाडीव[र] राहील.

✤ ✤ ✤ ✤

१. शेकडो थोर विचार, भावना व आकांक्षा मनात बाळगण्यापेक्षा एकच सत्कृत्य आपल्या आपल्या हातून झाले तर त्याचे मूल्य अधिक आहे.

- जे. आर. लोवेल

२. आपल्याला होणाऱ्या दुःखाकडे त्रयस्थपणाने पाहून नंतर त्याचे वर्णन जो करू शकतो तो खरा जन्मजात साहित्यिक होय.

- एडवर्ड बोरडेट

३. आपल्याला वाटते की शिक्षक करतो तो बलवान परंतु खरा बलवान तोच की जो दुसऱ्याची चूक झाली तरी त्याला क्षमा करून कायमचा आपला करतो.

- आर. पी. अली

४. सच्चरित्र व्यक्तीच्या साध्या बोलण्यावरही एखाद्[या] लबाड मनुष्याने घेतलेल्या शपथेपेक्षा निर्धास्तपणे विश्वास ठेवावा.

- सॉलन

५. ज्याला सुख व समाधान अगदी साध्या व बिनखर्चाच्या गोष्टीमधून मिळवता येतात, तोच सर्वात श्रीमंत होय. कारण त्या गोष्टी सगळीकडे व नेहमीच व विपुल प्रमाणात मिळतात.

- थारो

✤ ✤ ✤ ✤

मला धुंद, बेधुंद जीवन जगायचं ...

महादेव भांडवलकर
एम.कॉम.द्वितीय वर्ष

जागतिक साक्षरता दिन ९ सप्टेंबरला साजरा केला जातो. मानवी हक्क दिन १० डिसेंबरला साजरा केला जातो आणि २१ मार्चला वनदिन साजरा केला जातो. अगदी अशाच प्रकारे ५ जूनला आपण जागतिक पर्यावरण दिन साजरा करतो. आज प्रत्येक क्षेत्राचे दिन साजरे करण्याची वेळ आली आहे.

गाण्यांमधून, चित्रपटांमधून, कादंबऱ्यामधून आपण झाडांबद्दल वर्णन ऐकतो, वाचतो. पण वास्तवता मात्र खूपच विचित्र आहे. ही विचित्र अवस्था नष्ट करण्यासाठी पर्यावरण संवर्धन व जपणुकीच्या कार्यात वाहून घेतलेल्या 'वनराई' या संस्थेसारख्या अनेक संस्था आपल्या देशात निर्माण होण्याची आज खरी गरज आहे.

सर्वाधिक क्षेत्र जंगलाखाली गडचिरोली या जिल्ह्याचे आहे. इतर जिल्ह्यांनीही या गडचिरोली जिल्ह्याचे अनुकरण करावे. याशिवाय आजचा पर्यावरणाचा प्रश्न सुटू शकणार नाही.

निसर्गरम्य वातावरणातील मस्त आनंद लुटायचा असेल, झुळझुळणाऱ्या निर्मळ झऱ्याचे पाणी प्यायचे असेल, अंगाला झोंबणाऱ्या गार वाऱ्यात मस्त भटकायचे असेल, झाडांच्या पानांची सळसळ ऐकायची असेल तर हिरव्यागार लांबरुंद जंगलांची, दाट झाडांची लागवड व जोपासना करायला पाहिजे.

सतत वाढत्या लोकसंख्येच्या सतत वाढत्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी जंगले क्रूरपणे तोडली जात आहेत. त्यामुळे वायु प्रदूषण, जलप्रदुषण, ध्वनिप्रदूषण या सारख्या घातक समस्या उग्ररुप धारण करू लागल्या आहेत.

स्वतःच्या फायद्यासाठी ब्रिटीशांनी आपला देश कृषिप्रधान केला. या कृषिप्रधान देशात लोकसंख्येच्या दोन तृतीयांश भाग शेतीवर अवलंबून आहे. शेतीसाठी लागणारी अवजारे, घरे, सरपण, जनावरांचा चारा, खत व इतर कारणांसाठी झाडांची, जंगलांची तोड कित्येक वर्षे चालू आहे. झाड तोडल्यानंतर त्याच्या बदल्यात दुसरे झाड लावले पाहिजे. असा विचार मात्र कोणाच्याही ध्यानी येत नाही.

जमिनीची धूप थांबविणे, नद्यांच्या पुरावर नियंत्रण, पाणी पुरवठ्याच्या धरणात साचणारा गाळ थोपविणे, प्रदूषण तसेच वाऱ्यापासून होणारे जमिनीचे नुकसान, धुळीच्या वादळावर नियंत्रण राखणे, तसेच महत्वाचे म्हणजे निसर्गाचा समतोल राखणे, असे कित्येक फायदे वृक्षापासून मिळतात.

आपल्या देशात गणेशोत्सव साजरा केला जातो, नवरात्रोत्सव साजरा केला जातो. अशा वेळी अनेक देखावे दाखविले जातात. महाभारतातील, रामायणातील देखावे दाखविले जातात. अशाच माध्यमातून वृक्षांचे, जंगलांचे महत्त्व व फायदे कशा प्रकारचे आहेत हे देखावे किंवा अशा प्रकारची घोष वाक्य दाखविली जात नाहीत. देखावे, पहायला आलेल्या प्रत्येकाला त्या त्या मंडळाने एक रोप दिले तरी कित्येक वृक्षांची लागवड त्या वर्षभरात होईल. विविध कार्यक्रमांचा शुभारंभ वृक्षांची लागवड करूनच करण्याची आवश्यकता आहे असे मला वाटते.

आपल्या राज्यात २० टक्के जमिनीवर वृक्ष आहेत. तर साऱ्या देशात २२.७० टक्के जमिनीवर जंगले आहेत. समतोलपणा केव्हाही चांगलाच. तेव्हा निसर्गाचा समतोल साधण्यासाठी एक तृतीयांश जमिनीवर वृक्ष असणे

आवश्यक आहे. म्हणजे ३३ टक्के जमिनीवर जंगले असणे आवश्यक आहे. सध्या केंद्रसरकारने ३३ टक्के जमीन वृक्षाखाली आणण्याचा जो निर्णय घेतला आहे तो योग्य दिशेने अनुकूल आहे व त्याला आपणा सर्वांच्या सहकार्याची गरज आहे. तरच तो निर्णय किंवा सरकारची वृक्ष मोहीम, यशस्वी होऊ शकेल.

रोप वाटिका, रोपवने तयार करणे, उजाड माळरानावर मोठ्या प्रमाणावर वृक्ष लावणे, जोपासणे व योग्य त्या जमिनीवर कुरणविकास करणे. विशेष म्हणजे जंगलामध्ये नवीन रस्ते तयार करणे व असलेल्या रस्त्यांमध्ये सुधारणा करणे. चोरटी वृक्ष तोड, आगीपासून बचाव, आगप्रतिबंधक योजना इत्यादी योजना प्रत्यक्षात आणणे व त्याचे रक्षण करणे हे सर्वांचे काम आहे असे मला वाटते.

तुळशीला आपण दररोज पाणी घालतो. अगदी तसेच एखादे झाड लावून त्याखाली दररोज पाणी घातले तर तो एक विशिष्ट आनंद आपल्या मनाला झाल्यावाचून राहणार नाही. आनंदी मन आनंदी वन निर्माण करीत असते.

जंगल लागवडीपासून आपण अनेक उद्योग करू शकतो. सध्या आंतरराष्ट्रीय बाजार पेठेत जंगलापासून निर्माण होणाऱ्या उत्पन्नाला मागणी आहे. कागद गिरणी आगपेट्या उद्योग इत्यादी उद्योग करून स्वतःचा व पर्यायाने देशाचा, समाजाचा आपण विकास करू शकतो.

परंतु वाढत्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी आपण झाडे व वन्यजीव मारल्यामुळे हळूहळू जंगलाचा व पर्यावरणाचा ऱ्हास होत राहील. मात्र त्याचे आज दुष्परिणाम आपल्याला जाणवू लागले आहेतत. जंगलाचा असाच ऱ्हास होत राहिला किंवा मला काय त्याचे मी एकटा काय करणार या भावनेत प्रत्येकजण जर राहिला तर दुष्परिणाम भयानक रूप धारण केल्याशिवाय राहणार नाही. एवढे मात्र खरे आहे.

आपल्याला जेवढं करणे शक्य आहे तेवढं आपण केलं तर नक्कीच त्याचे समाज अनुकरण करेल.

प्रामुख्याने वाढती आळशी लोकसंख्या, बघू पुढच्या पुढं म्हणणाऱ्यांची संख्या, औद्योगीकरण इ. कारणामुळे जंगलाचा ऱ्हास होत आहे.

''झाडे लावा झाडे जगवा' ही शासनाची मोहीम यशस्वी होण्यासाठी सातत्याने झाडे लावण्याची मोहीम हाती घेणे आवश्यक आहे. तसेच अभयारण्याची निर्मिती व जोपासना करणे महत्त्वाचे आहे. यासांठी समाज जागृती होणे आवश्यक आहे.

वृक्षापासून इंधन, इमारती लाकूड, चारा, फळे, डिंक, लाख, मध इत्यादी संपत्ती मिळविता येते. वृक्षांच्या लागवडीमुळे रोजगार प्रश्न सुटेल, असे मला वाटते. कारण आपण वरील संपत्तीची विक्री करून स्वतःचा चरितार्थ भागवू शकतो.

भारतीय संस्कृती काय सांगते की, जगा आणि जगू द्या. मी या ठिकाणी असे म्हणतो की, जगा आणि झाडे जगवा, अनं आनंदी व्हा.

संतांनी सुद्धा कित्येक वर्षापूर्वी झाडाचे, वृक्षाचे महत्त्व लिहून ठेवलेले आहे.

'वृक्ष वल्ली आम्हा सोयरे'.

असे संत तुकाराम एके ठिकाणी सहज म्हणून जातात. पण त्याचा मथितार्थ खूप खोल आहे.

'इवलेसे रोप लावियेले दारी'
'तयाचा वेलू गेला गगनावरी''

असं संत ज्ञानेश्वर म्हणतात.

'मस्त, धुंद, बेधुंद जीवन जगायचय ना ?' मग झाडे लावण्यात व झाडे जगवण्यात स्वतःच राष्ट्रप्रेम व्यक्त करा.

✤ ✤ ✤ ✤

'भक्तिपंथातील नामदेवरायांचे वैशिष्ट्यपूर्ण स्थान

कु. हेंद्रे हेमा
बारावी वाणिज्य

ज्ञानेश्वरी ग्रंथ साराहुनी सार
फोडिले भांडार वैकुंठीचे
नामा म्हणे माझा ज्ञानराज प्राण,
तयांचे चरण वंदीन मी

महाराष्ट्राच्या संत परंपरेत ज्ञानदेवाप्रमाणे नामदेवरायांचे ही एक आगळेवेगळे आणि वैशिष्ट्यपूर्ण स्थान आहे. कोणीही कोणापेक्षा कमी नाही. प्रत्येकजण जवाहिऱ्याच्या दुकानातील पाचू, माणिक, मोती याप्रमाणे श्रेष्ठ आहेत. ज्ञानेश्वरांची ज्ञानेश्वरी हे वारकरी संप्रदायातील एक वेगळे दर्शन आहे, तर नामदेवांचे लडिवाळ अभंग हे निराळे विश्वदर्शन घडविणारे आहे. वारकरी संप्रदायांचे भाग्यच एवढे थोर की नामदेव महाराज विस्तार करण्यात लाभले. महाराष्ट्राच्या बाहेर जाऊन भागवतधर्मीय भक्तिमार्ग, पंढरपूरचा वारकरी पंथ आणि श्री विठ्ठल दैवत यांची माहिती उत्तरेकडील लोकांना देणारे संत नामदेव हे पहिलेच संत होते. वारकरी संप्रदायाची प्रेमगंगा, ज्ञानगंगा यांनी पंजाबपर्यंत नेली. पंजाबात नामदेवरायांना 'भगवान नामदेव' म्हणतात. नामदेवांनी आपल्या कीर्तनाने पंढरीच्या या सगुण भक्तिमार्गाचा सर्वत्र प्रसार केला. ईश्वराच्या या सर्वत्र समतेचे ज्ञान लोकांना देऊन त्याच्या आधारे मानवामानवांत समता, दया, क्षमा, शांती यांचा प्रसार करण्याचे मनाशी योजून ते म्हणाले,

नाचू कीर्तना चेरंगी। ज्ञानदीप लावू जगी ।
सर्व सांडूनि माझाई । वाचे विठ्ठल रखुमाई ।

स्वतः नामदेवांनी नामसंकीर्तन भक्ती ही ज्ञानदीप प्रज्वलित करण्याचे साधन आहे, हे सांगितले आहे. अनेकांना नामस्मरण, भजन-कीर्तन हे भोळ्याभाबड्यांसाठी आहे असे वाटते. परंतु नामदेवांनी सामुहिक कीर्तनातून श्रोत्यांना नामाचा घोष करण्यास सांगितले आहे. भगवंतावर अंतःकरणापासून प्रेम करायला सांगितले आहे. आपण देव-देव करतो तो काही आशेपोटी किंवा भीतीपोटी, प्रेमात-भक्तीत भीती असताच कामा नये. परंतु, खरे सुख मिळवायचे असेल तर मानवाने स्वतःच्या मनावर ताबा मिळविला पाहिजे, विकारावर विजय मिळविला पाहिजे. नामदेवांनी त्यांच्या रसाळ अभंगवाणीतून आणखी एक दृष्टी दिली आहे ती म्हणजे देवाकडे आई म्हणून पाहण्याची ते म्हणतात,

''तू माझी माऊली मी हो तुझा तान्हा'

त्यांनी आयुष्यभर केलेले समाज प्रबोधनाचे समाजशुद्धीचे व सामाजिक समतेच्या व प्रेमाच्या प्रसाराचे हे कार्य केवळ अद्वितीय होय. नामाचे आणखी एक सामर्थ्य म्हणजे अज्ञानाचे बद्ध जीव मुक्त होतो. पण नामाने, मुक्त परमात्मा सुद्धा बद्ध होतो. या सामर्थ्याचे प्रमाण म्हणजेच नामदेवराय ।

वारकरी संप्रदायातील ज्ञानदेव व नामदेव हे दोन शब्द नीट समजून घेण्यासारखे आहेत. वारकरी संप्रदायात ज्ञान व नाम, ज्ञानदेव व नामदेव यांचे ऐक्य आहे. वारकरी संप्रदायाचे संत नामदेव महाराजांचे आणखी एक वैशिष्ट्य म्हणजे त्यांनी नामाला तत्त्व म्हटले आहे. अन्य पंथ संप्रदायात कोणी २१ व कोणी २४ तत्त्वे सांगितली आहेत. पण वारकरी संप्रदायाने 'एक तत्त्व नाम दृढ धरी मना' असे म्हटले आहे. पंढरपूर क्षेत्र आणि विठ्ठल यांच्याविषयी नामदेवांना अपार प्रेम होते. पांडुरंग क्षेत्रावाचून दुसरे आणिक क्षेत्र नाही. विठ्ठलाशी ज्याने सख्य केले ते पंढरीचे जन धन्य झाले.

"आधी रचिली पंढरी ।
मग वैकुंठ नगरी
जेव्हा नव्हते चराचर ।
तेव्हा होते पंढरपूर"

असे मोठ्या भाविकपणे नामदेवांनी वर्णन केले आहे. नामधारक भक्ताच्या भूमिकेवरून नामदेवांनी लोकांना जो उपदेश केला आहे तो प्रामुख्याने नामसंकीर्तनाचा केला. ईश्वराचे नाम वाणीने किंवा मनाने अखंड होणे ही सर्वांना सुलभ अशी भक्ती असल्यामुळे नामदेवांनी तिचाच प्रसार केला. ईश्वराचे नाम केव्हाही व कोणालाही घेता येते ते सांगतांना नामदेव म्हणतात.

काळवेळ नसे नामसंकीर्तन
उच्चनीच योनी हेही नसे ।
धरा नामकंठी सदासर्वकाळ ।
मग तो गोपाळ संभाळील ।
नामा म्हणे फार मोठे साधन ।
वाचे नाम घेणे इतुकेची ॥

नामदेवांनी 'देह जावो अथवा राहो, पांडुरंगी दृढ भाव' ठेवून त्याचे चरण न सोडण्याचा निश्चय केला. 'पंढरीचा वास चंद्रभागे स्नान आणिक दर्शन विठोबाचे' हेच मला जन्मोजन्मी मिळो अशी प्रार्थना केली. नामदेवांनी विठ्ठलभक्ती ईश्वरनिष्ठा व्यक्त करुन आपणहुन परमेश्वरापुढे देह, संसार सर्व अर्पण करून टाकले. त्यांनी केवळ भजनपूजनात वेळ न घालवता कीर्तनाच्या माध्यमातून लोकशिक्षणाचे महान कार्य केले.

ज्ञानेश्वर नामदेवादि संतकवी हे मुख्यत: साक्षात्कारी संत होते. त्यांची काव्यरचना म्हणजे ईश्वरभक्तीचे एक साधनच । त्यांनी आपल्या भावानुभवांशी मिळत्याजुळत्या प्रतिमा उभारल्या आणि आपल्या प्रकट चिंतनाचा एक भाग म्हणूनच काव्याकडे पाहिले, ते म्हणतात,

'कोटी दिवाळ्यादसरे । आम्हा हेचि झाले पुरे ।
घरोघरी ओवाळणी । विठ्ठल देखिल नयनी ॥

अशातऱ्हेने आपल्या आध्यात्मिक अनुभवाला सामान्यांच्या परिभाषेत नेऊन सोडले. त्यांचे आणखी एक वैशिष्ट्य असे की काव्यासाठी त्यांनी षडक्षर चरणात्मक निवृत्त गायत्री अभंग-छंद बऱ्याच प्रमाणात वापरलेला दिसून येतो. आपण वापरीत असलेल्या छंदावर त्यांचा एक स्वतंत्र अभंगही उपलब्ध आहे. प्रचाराची व प्रवासाची फारशी साधने उपलब्ध नसतानाही नामदेवांनी जे कार्य केले ते आश्चर्यकारक म्हणावे लागेल. ते कार्यही कसे तर नि:स्वार्थ वृत्तीने संत मंडळींनी सुखात रहावे, हरिदास चिरंजीव ठरावेत, ज्यांच्या मुखी पांडुरंग आहे ते सुखात रहावेत, सर्वांचे कल्याण व्हावे, एवढीच त्यांची देवापाशी मागणी होती.

सुखाच्या शोधात धावण्यात काहीच अर्थ नाही. सर्व माणसांत परमेश्वर असतो. माणसांवर प्रेम केल्यामुळेच परमेश्वरावर प्रेम केल्याचे समाधान लाभते. म्हणून परस्परांवर प्रेम करावे. भगवंतांचे अधिष्ठान असेल तरच समाज समृद्ध होतो. म्हणून त्यांची लोकांना संसार करून परमार्थ साधावा, त्यास नैवेदय, उपासनेची जरुरी नाही, तर केवळ परमेश्वराच नामस्मरण केले तरी पुरेसे आहे असा उपदेश केला. ते म्हणतात,

'अमृताहूनी गोड नाम तुझे देवा,
मन माझे देवा, कां बा नेघे ।

अशा या सगुणोपासक भक्त, अग्रगण्यकवी, एकतेचे दूत असलेल्या संत नामदेव महाराजांनी १२७२ मध्ये समाधी घेतली. त्यांच्या कार्यात आणि कवित्वात चिरंजीवित्व लाभेल यात तिळमात्र शंका नाही.

❑ सुविचार - स्वामी विवेकानंद ❑

स्वातंत्र्य ही विकासाची पहिली अट आहे.

जगात दुःख वगळून सुख आणि वाईट वगळून चांगले लाभण्याची कदापि संभावना नाही.

जे जीवनात अर्थ शोधू पाहतात व त्यासाठी मरणही पत्करतात तेच खऱ्या अर्थाने जगतात. इतर आपलं बैलाच्या घाणीसारखं जीवन जगतात.

जो उत्तुंग स्वप्न पाहू शकतो तोच प्रत्यक्षात आणू शकतो. स्वप्नच पाहू न शकणारा, चाकोरीत जन्मतो, वाढतो आणि लय पावतो.

मलाही मन आहे

कु. अनिता टांकसाळे
द्वितीय वर्ष विज्ञान

या व्यवहारी जगात कलाप्रेमी, रसिक मनोवृत्तीचे लोक खूपच थोडे आहेत. त्यामुळे एखाद्या कविमनाच्या कोमल भावना पायाखाली तुडवल्या जातात याची त्यांना अजिबात जाणीव नसते. या असल्या शुष्क आणि अरसिक जगात जगण्यापेक्षा मेलेलं बरं ... कविताचे विचारचक्र सारखं चालू होतं. रात्रीचा एक दीड वाजला असेल. सगळेजण झोपले होते. त्या दिवशी पौर्णिमा होती. त्यामुळे अंगणात उजेड होता. परंतु कविताचे मन मात्र काळोखात भरकटत होतं. तिच्या डोळ्यापुढे अंधारच अंधार दाटला होता.

नुकतीच ती मॅट्रिकची परीक्षा पास झाली होती. नुकतीच पास नाही तर चांगल्या मार्कांनी पास झाली होती. कल्पनेचे कितीतरी मनोरे तिने रचून ठेवले होते. तिला कला, साहित्यात पहिल्यापासून रुची होती आणि कवितांची आवड होती. लहानपणापासूनच ती कविता लिहू लागली. तिला शिक्षणाची पण खूप आवड होती. आणि आपण सुद्धा शाळेत शिक्षिकाच व्हायचे असे तिने मनोमन ठरवूनही ठेवले होते. शाळेतील कुलकर्णी बाई तिच्या आदर्श होत्या. बाईंनी तिच्यातील कलागुण बरोबर ओळखले होते आणि त्याच तिला प्रोत्साहन देत होत्या. कविताला समोर ठेवून तिला योग्य असंच नाटक बाई शाळेत बसवायच्या. तिचं साहित्यप्रेम लक्षात घेऊन बाई तिला मोठ मोठ्या लेखकांची पुस्तकं वेळोवेळी आणून द्यायच्या. कविताच्या आयुष्याला उभारी देणारी, पंख देणारी ही एकच व्यक्ती होती. पण तीही काळाने तिच्याकडून हिरावून घेतली. तिच्यासारख्या हळुवार मनाच्या एका कोवळ्या कळीला या भीषण रखरखीत वाळवंटात एकटं सोडलं.

कविताचं गांव तसं खेडंच होतं. घरात आई-वडील व दोन मोठे भाऊ होते. घरची परिस्थिती आर्थिकदृष्ट्या बरी होती. तिच्या घरच्यांच पण तिच्यावर प्रेम होतचं की पण ते आंधळ प्रेम होतं. खोटी प्रतिष्ठा, परंपरा, रुढी यांना बळी पडलेलं ते प्रेम होतं. अज्ञानामुळे आणि भल्याबुऱ्याची योग्य जाणीव नसल्याने तेच प्रेम आज तिला अंधाराच्या खोल दरीत ढकलून द्यायला तयार झाल होतं. इतक्या लहान वयात तिने कधी कल्पना सुध्दा केली नसेल अशी जबाबदारी तिच्यावर लादली जाणार होती. तिचं लग्न आता दोनच दिवसावर येऊन ठेपलं होतं. घरात पावण्यारावळ्यांची वर्दळ चालू होती. घरातील तसेच जवळच्या नातेवाईक मंडळींची धावपळ चालली होती. लग्न मोठ्या धूमधडाक्यात होणार हे उघडच होतं. हुंडा म्हणून भरपूर रक्कम आणि सोनंनाणं तिकडच्या मंडळींना दिलं होतं. नवरा मुलगा तिनं प्रत्यक्ष पाहिला नव्हता. पण लोकांच्या बोलण्यातून तिला एवढ समजलं होतं की "तो एकुलता एक आहे. घरची श्रीमंती आहे. ट्रॅक्टर जीपगाड्या आहेत. शेतातलं उत्पन्न भरपूर आहे. म्हणून तर इतका हुंडा घेतला त्यांनी" असं आजूबाजूचे लोक म्हणत होते. हुंडा कितीही घेवो पण असं स्थळ पुन्हा यायचं नाही म्हणून तिच्या घरच्यांनी लगेच तिचं लग्न ठरवून टाकलं. तिचं मत विचारण्याचा तर प्रश्नच नव्हता. नाही तरी तिला काय कळतंय अजून आम्ही तरी तिच्या भल्यासाठीच करतोय ना हे ? असे एकापेक्षा एक वरचढ युक्तिवाद केले गेले. मुलगा किती शिकलाय याचा तर कुणी विचारच केला नव्हता. शिवाय तो वयानेही तिच्यापेक्षा बराच मोठा होता. पण त्यामुळे कांही, फरक पडणार नव्हता. कवितांच मन अगदी बधीर होऊन गेलं होतं. ती अंगणातील ओट्यावर भिंतीला टेकून बसली होती.

इतक्यात तिची आई बाहेर आली. आता मात्र तिला हुंदका आवरता आला नाही. तिच्या मनातील दुःखाला बांध फुटला आणि डोळ्यातून घळाघळा अश्रू वाहू लागले. आईने तिला जवळ घेतले. प्रेमाने तिच्या पाठीवर थोपटले. कविताला बोलता येईना पण अस्पष्टपणे ती म्हणाली,''आई मला खूप शिकायचं होतं गं'' आई थोडीशी हसत आणि समजुतीच्या स्वरात म्हणाली,''अग वेडाबाई त्यात एवढं रडण्यासारखं काय आहे ? मुलीच्या जातीनं जास्त शिकून कांही उपयोग नसतो. लाखात एक अशी जागा तुला मिळालीय. राणी होऊन राहशील तिथं, राणी सगळं समजून, उमजूनच तुझ्या वडिलांनी हे लग्न ठरवलंय. डोळे पूस आणि झोपायला चल बघू आता.''

दोन दिवस गेले. थोड्या वेळापूर्वीच कवितांच लग्न लागलं. एकदोन कुरबुरी वगळता मानपान सगळ व्यवस्थित पार पडलं. आणि कविता आता सासरी निघाली आहे. मनाला पंख लावून कवितेच्या रुपाने आकाशात उंच झेप घेणारी, साहित्याच्या दुनियेत भराऱ्या मारणारी, आयुष्याबद्दल रंगीबेरंगी स्वप्ने रंगवणारी कविता आता फक्त कल्पनाच होऊन राहिलेली होती. एक कळी उमलण्याआधीच कोमेजून सुकून गेली होती. तिच्या आई-वडिलांनी भरपूर हुंडा दिला असला तरी ती मात्र स्वतःच्या भाव-भावनांची व स्वप्नांची प्रेतेच बरोबर घेऊन चालली होती.

✣ ✣ ✣ ✣

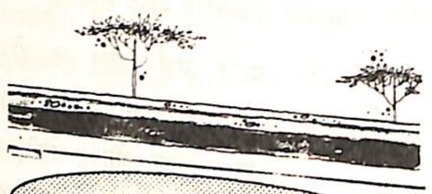

पावसाळ्यात.....

हिरव्या हिरव्या रंगाच्या आठवणी
मी या तुझ्या मातीत पेरून चाललोय
शपथय माझी तुला...
जर तू लाथाडशील तर..
तुजं जीवनगीत तू स्वतःच
संगीताविना गात बसशील..
उन्हाळ्यात
काळोखात
थंडीत
जाळात
आणि..... आणि.... खरंच
परमेश्वराची शपथ घेऊन सांगतो.
पावसाळ्यात सुध्दा.....

कु. गीता जुन्नरकर,
एम.ए. (इंग्लिश)

शब्द...

आज माझा प्रत्येक शब्द
समाज केराप्रमाणे उकीरड्यावर
झाडत झाडत नेऊ द्यात.

फिकीर नाय मला त्याची पण...
या समाजाची आण घेऊन सांगतो

हाच समाज एक दिवस
सागरतळातील.
शिंपली-मोती शोधल्यावाणी
माझा प्रत्येक शब्द
याच उकीरड्यात शोधत बसतील
अन.....
तवा म्याबी नसंल
अन.....
माझा सबुद बी.....

महादेव भांडवलकर,
एम.कॉम भाग १

कविता

''मानवजात''

विषासम ही मानवजात
ना कळे केव्हा करील घात.
क्षीर दिधले प्याया केशरी
धुंद पिऊन झाला तो जरी
घालूनी वेटोळे पडेल सात ॥१॥

हात फिरविता प्रेमाने त्यावरी
पवित्रा घेवूनी डसेल सत्वरी
विष मग भिनेल सर्वांगात ॥२॥

जरी केले अंगारे - धुपारे
म्हणेन तो ''काही उपाय नाही रे''
होईल मग आपुले शरीर भस्मसात ॥३॥

कायम राहत नाही येथे प्राणी
ईश्वराची ही असे सत्यवाणी
सेवा करुया जगदीशाची दिनत ॥४॥

दत्तात्रय शिंदे, ११ वी विज्ञान

''व्रण''

तुझे चालू दे रे
कठोर प्रहार,
माझी जितहार
तुझ्यावर.....
होऊ दे रे तुझ्या
अक्षम्य ह्या चुका.
समजावून घेईन
मी तुला
माझ्या अंगीच
आहे ते.....
असू दे वेदना,
साहीन कितीही.
हदयाची लाही लाही झाली तरी,
येतील नक्कीच जखमा भरून,
राहतील व्रण जन्मभर.

अरुण कुंभार, तृतीय वर्ष कला

'' जीवन रहस्य ''

डोळ्यात आसू असताना,
पानावरील दव दिसले मला
मन दुःखाने ओथंबले असताना,
कोवळ्या फुलातील स्वच्छंदी सुख उमगले मला
अपेक्षा अद्याप असतानाही,
सुखद दृष्टांत झाला मला,
अस्तित्व निसर्गाचे विसरू कशी मी ?
सुखी जीवनाचे हेच तर रहस्य आहे
कळले मला.

कु. प्रगती भापकर, द्वितीय वर्ष, कला

''ध्येयवेडी वाट''

ध्येयवेड्या वाटेवर
विलासाची हिरवळ नसते,
अणकुचीदार बोचऱ्या
काट्यांचे जाळे असते.

वाट काढत काट्यांतून
पुढे जायचे असते,
रक्तबंबाळ पायांनी
परत फिरायचे नसते.

आशेच्या एखाद्या किरणात
वेदना जाळून टाकून
उद्योन्मुख प्रकाशाची
वाट पहायची असते.

कुजायचे नसते, कुढायचे नसते.
फुलाप्रमाणे जीवनात
सतत फुलायचे असते.
सतत फुलायचे असते.

नितीन कुंभार, एम.ए. (इंग्रजी)

"घोषणा"

घणाघाती घोषणांची
घूस घरात घुसते,
घाव घालून घालून
घरालाच घालविते.

महागाई, गरिबीची
किती आश्वासने झाली,
शत दिवसांची स्वप्ने
सारी हटतच गेली.

रामराज्याची कल्पना
नाही महात्म्यांना ठावी,
तरी भोळ्या वानरांना
त्यांनी तशीच सांगावी.

धर्मनिरपेक्षतेची
कथा ऐकतच आलो,
राजधर्म सोडणारे
चाळे पहातच आलो.

ऐकू येईल घोषणा
सामान्यांची कधीतरी
शब्द असतील त्यांचे
जळजळीत जहरी.

अवधूत कुलकर्णी, एम.ए. (अर्थशास्त्र)

✤ ✤ ✤ ✤

" जीवन "

अमुक तारखेला जन्म
तमुक तारखेला निधन
या दोहोमधली कालमर्यादा
म्हणजेच का जीवन ?

मध जमविणारी मधमाशी
मधासाठी आसुसते का ?
जाळून घेणारी दिव्याची वात
कधी कुणावर रुसते का ?

सुगंध देणार फूल
कौतुकासाठी फुलते का ?
सृष्टी उजळणारी उषा
स्वत:साठी उगवते का ?

आघाडीवरचा जवान
प्राणाची पर्वा करतो का ?
फासावर लटकणारा हुतात्मा
पुतळ्याची अपेक्षा करतो का ?

किती वर्ष जगलास
हे पत्थराला विचारतात
किती सुगंध दिलास
हे अत्तराला विचारतात

फुलणे, जळणे, जग उजळणे
फासावर जाणे, बलिदान करणे
हाच यांचा धर्म आहे.
हे जीवनाचे वर्म आहे.

जगात जगवीत सुगंध देणे
वेडाने झपाटून ध्येयधुंद होणे
यासाठी करायचे हवन
जगाला द्यायचे संजीवन

याचेच नाव जीवन
याचेच नाव जीवन

श्री. घोडके एन.व्ही., तृतीय वर्ष वाणिज्य

कविता

प्रतिबंध

शब्दात आज माझ्या
तुज गुंतवू मी पाहे.
ह्रदयात आज माझ्या
तुजविन कोण आहे ?
वचनात गुंतलो मी
शब्दात बांधलेला
क्षण आठवितो मी
कायेत बध्द झाला.

हर्षद धोगडे, द्वितीय वर्ष, कला

✤ ✤ ✤ ✤

तरी ही

बुजल्या खुणा वाटेवरल्या
तू निघून गेलेल्या
तरी ही,
निरखून पहातो पुन्हा-पुन्हा
तुझ्या पावलाच्या खुणा
चांदण्यात मी फिरताना
मला तुझा भास होतो.
तू येणार नाही तरी ही,
मावळत्या दिशेला
मी तुझी वाट पाहतो.

संदीप सुतार, एम.ए. (मराठी)

✤ ✤ ✤ ✤

" अमृत "

तुला पाहून दिवस जातो
तुला पाहता रात्र येते
तुझी आठवण मनात राहते
तूच मला जगती दिसतेस.

आधार, तू म्हणतेस मला,
तूच आहे माझ्या जिवाला
हे जर सर्व असेल खरेतर,
विषही होईल अमृत सारे.

संदीप कुंभार, द्वितीय वर्ष, वाणिज्य

"स्त्री"

आयुष्यात काय कमवायचे आणि
काय गमवायचे हे कधीच
कुणाला कळले नाही.
मला देखील ते कळले नाही.
पण ज्या ज्या वेळी मी कमवायचा
केला प्रयत्न,
त्या त्या वेळी ह्या समाजाने माझी
केली कुचेष्टा, केला अपमान,
कारण एकच होते, ते म्हणजे मी एक स्त्री होते.
मला ह्या समाजाने अनेक घातली होती बंधने
ती बंधने तोडण्याचा मी केला प्रयत्न.
ही इतके बंधने तोडता तोडता
कुठे तरी जाणीव झाली, काही तरी
जमविल्याची काही तरी हरविल्याची.
ह्या आयुष्यात येऊन काही कमवायचे तर
राहिले बाजूला सर्वच आयुष्य गमविले
हे बंधने तोडण्यात आणि त्याचा विचार
करण्यात कारण एकच होते.
ते म्हणजे मी एक स्त्री होते !

कु. सुचेता भापकर, एम.ए. (मराठी)

✤ ✤ ✤ ✤

स्वप्नातली

आठवते मज "ती" अजुनी पैलतीरीची चांदणी
निळसर धूसर धुक्यात सजलेली जशी मृगनयनी

केशसंभार तो मोकळा पाठीवर रुळलेला
विशालभाळी कुंकुम चंद्रापरी थाटलेला

गोड गुलाबी गाली खळ्या अवखळ उठलेल्या
इंद्रधनुष्यापरी भुवया होत्या ताणलेल्या

मोरपंखी तो शाल सुंदर कशिदयाचा
तळहातावरील मेहंदीचा रंग खुलवायचा

कर्णफुले ती पाचूची अन् कंठस्थानी हार झुले
पायी पैंजन झंकार करीत डौलात ती चाले

हनुवटीवरील तीळ गोड गोजिरा भासलेला
नाजुक ओठातील शब्द फुलासारखा फुललेला

घटकाभरी संकोचून तशीच उभी ती राहिलेली
पदराशी लाडीक चाळा अन् नजर खाली झुकलेली.

अजुनी माझ्या मनचक्षूवरती तशीच ती नाचती
निळसर धूसर धुक्यातली नव्हे, स्वप्नातली "आकृती"

कु. छाया गवळी, प्रथम वर्ष, कला

स्पर्श

शब्दावाचुनी कळले सारे
स्पर्शातूनही कळणारे ।
मनातल्या प्रेमाची
जाणीव करूनी फुलणारे ॥१॥

नयनातल्या फुलांशी
मी नयन भिडविलेले ।
हृदयातल्या कळ्यांशी
मम हृदय बांधिलेले ॥२॥

हातात हात होता
अंगात उष्ण लाटा ।
स्पर्शातल्या सुखाला
फुटल्या सहस्र वाटा ॥३॥

मी एकटाच नाही
जाणीव मजसी आहे ।
तव मन मनाशी
मी एकरूप पाहे ॥४॥

हर्षद धोंगडे, द्वितीय वर्ष, कला

राख

जिंदगी का धुआँ निगलकर
नशा पा रहा हूँ सरपे पत्थर ढोता हूँ
अपनी ही जिंदगीके । एक एक दिनके.....

सवाल उठता है बराबर
क्यूँ ये सब होता है ? क्यूँ जिये जा रहा हूँ मैं
पल पल जलता हुवा ?
जैसे हो कोई सिगरेट
मेरी जिंदगी.....

हर कश के बाद झटकी जाती है राख -
कोई पिये जा रहा है मुझे .....आखरी दम तक

संजय पांढरपट्टे, बी.लिब्.

सुनाया नहीं जाता

सफर जिंदगी का अब चला नहीं जाता
बोझ इस दिल का सँभाला नहीं जाता

बहुत रोशनी की हर अश्क को जलाके
बुझेंगे दिये कब कहा नहीं जाता

बिखरने दो लटों को जिंदगी पर छाँवसी
हरबार जुल्फों को सँवारा नहीं जाता

इतनी ना पिलाओ कि बेखुद हो जाऊँ
खुमार का मजा यूँ गँवाया नहीं जाता

रहम करो 'मायूस' उन जालिमोंपर
जिनके सितम को भुलाया नहीं जाता

संजय पांढरपट्टे, "मायूस" बी.लिब.

❖ ❖ ❖ ❖

THE COMPUTER : NEED OF THE MODERN WORLD

Mr. Ranbhor Vinay
D.C.M.

'To Compute' means 'to count'. The literal meaning of the word 'Computer' is 'a counting machine.' But the modern computer is just not a counting machine. It is something far different. It is capable of doing a vast variety of jobs, efficiently. The first automatic computer was made in 1937 by Prof.Aiken of Harvard University, U.S.A. Thus, began the first generation of computers and today we have the fifth generation of computers.

Actually, the computer is a very complicated system of transistors, electric circuits, tapes and so on. It has to be 'programmed", that is, the necessary information has to be fed into it. The computer, then adds, subtracts, multiplies, divides, sorts out, compares, or does any kind of counting or analysis required about the information given. It handles the data by following the specific instructions or programmes fed into it. It solves the problem set before it and it can also produce printed solutions.

SPEED, ACCURACY, STORAGE, VERSATILITY, DILIGENCE and AUTOMATION are some of the main characteristics of the computer. The computer which was invented as a high-speed calculator has led to many scientific projects which were previously impossible. The speed of the computer to process large quantities of information has led to the generation of new information on a vast scale, The accuracy of the computer is sonsistently high.

To see how the computer is useful in different ways, and fields. In scientific research, the advent of computer has meant that the calculations which were previously beyond contemplation because of time-span and drudgery involved, in carrying them out, have now become possible. Computers are now a standard feature of life in universities and industrial laboratories. The control of the moon-landing would not have been feasible without computers and neither would today's more scientific approach to weather prediction. Banking sector was among the first organizations to invest heavily in computers, and today, they are much dependent on it. The branches of a bank are connected with computers. Cheques are handled and customers-statements are prepared by computers. Insurance companies and stock-broking firms are also using computers for up-to-date information. Stock control, sales analysis,market research, forecasting and planning for the future are additional areas in which the computer assists the business and commercial organizations. The computer is used,also,to make payroll accounting and to keep personnel records of a company.

The use of computers is increasing in areas like telecommunication, law and order, traffic control and so on. Electricity generating companies can use the computer for load control. Air-traffic conrol depends, mostly, on a significant amount of computer support. A computerised telephone exchange handles an ever increasing volume of calls. The computer may assist in medical diagnosis. It is used by the police force for procuring up-to-date information on criminals. Library and museums are also using computers for cataloguing and indexing. It also assists the managemen in solving its business porblems.

But some people charge that increasing use of computers in every field will promote unemployment. But the jobs may be lost in one area, but more jobs are created in other areas. The new jobs may be of a more technical nature than those that have been replaced. But, to cope with modern business competition computerisation is very necessary. The use of computer technology has helped to create new products and services and hence new jobs. It has taken us to the threshold of new worlds which were previously beyond human comprehension. It must, however, be noted that the computer is a creation of man's brain, and it has not any life or mind of its own. That is why it will never surpass the mind or brain of man. Man is supreme despite computers. Computers are the handmaid of Man.

✣ ✣ ✣ ✣

Famous Quotations

1. We judge ourselves by what we feel capable of doing, while others judge us by what we have already done **- J.W.Longfellow**
2. He Who **can**, does. He who **cannot**, teaches. **- G. Bernard Shaw.**
3. Anyone can become angry - that is easy, but to be angry with the right person, to the right degree, at the right time, for the right purpose, and in the right way - that is not easy. **Aristotle**
4. Anger is a weed, hate is the tree. **- Saint Augustine.**
5. Remember that the most beautiful things in the world are the most useless - peacocks and lilies, for instance - **John Ruskin**
6. Beauty is worse than wine - it intoxicates both the holder and the beholder - **Zimmerman**
7. Be not afraid of life. Believe that life is worth - living and your belief will help create the fact - **William Jones.**
8. There is nothing permanent except change - **Heraclitus**
9. The world has change, yet it is the only thing that has brought the progress **- Charles Kettering**
10. Children when they are little make parents fools, when they are great they make them mad - **George Herbert**
11. The childhood shows the man, as morning shows the day. - **Milton**
12. Sometimes it is a good choice not to choose at all - **Montaigne**
13. The path of civilization is paved with tin cans - **Elbert Hubbard**

On Reading Books

Miss Misal Mrudula
D.T.L.

'Much study is weariness to the flesh,' said King Solomon. We agree. But, taking the mind and heart into consideration reading has its own pleasures. When we read a book for the mere joy of it,when the thought of examination does not frighten us.

The modern world is full of many hobbies and pursuits, all of which are sources of much pleasure. But, everyone cannot enjoy the game of cricket, nor tennis or indulge in the pleasures of photography, considering the time and money involved in it and the physical exertion of mere watching an activity. But reading affords a kind of pleasure to men and women of all tastes, temperaments and age-groups. There are books for children, books for young men and women and books for the aged.

Nothing is really so exciting, so thrilling, so absorbing and satisfying as the pleasures of reading. Poets like Wordsworth and Kalidasa offer us the sweetness and beauty of nature. With Coleridge we enter into the world of strangeness, wonder and the supernatural, entering 'the caves of ice' and listening to the song or instrument of 'demon woman playing on the dulcimer',calling her'demon lover'. Keats offers a magnificent feast of sweetness and beauty to the heart, mind and all our senses. When we read the plays of the Greek Sophocles and the English Shakespeare we forget ourselves and our familiar surroundings. We move with the characters to wherever they take us. For some moments we become a Caeser or a Calphurnia, a Hamlet calling with him all women 'frail' or an Othello who murdered his Desdemona, despite 'loving her too well.' The problems of the characters in the play become our problems and their experiences become ours. Then we have the immortal novels of Tolstoy, Balzac, Hardy, Dickens, Premchand and others. These writers take us into the world of Russia before and during the First World War, into the countryside of Wessex, the England of Victoria and David and Oliver Twist, and the world of premchand's **Godan.** These works of art emancipate us from the shackles of our dull and drab everyday life and lift us into the world of imagination of the writers and give us the thrill of a new experience. Coming out of reading a novel or a play or a long poem is coming out of a world unschathed and with our hearts and souls bleeding and chastened respectively.

Reading gives us not only the pleasure of being in the company ideal human bings, but also gives us the strength to face life more wisely, more courageously and more realistically. Aristotle says in his **Poetics** that a tragedy witnessed or read with concentration works

a homeopathic effect on us. It increases our resistance to face the world. These pleasures from reading can be had at any time, at any place and any time or period in our life without let or hindrance from any one. It calls for less preparation and much less expenditure. A good library is like a palace of great Kings and Queens who parade the halls with their laughter and smiles and speech befrie-nding us as if we were all one. This pleasure of closeness to the immortal characters is a rare boon,indeed!

The most important thing, however, in the reading of books and the resulting pleasure, is the choice of books. In the modern world we are faced with the problem of choosing the good book from a host of books. We need not be always guided by learned men, we have our own favourites. There are very few things in the world as enjoyable as reading a book we like. To choose the right book calls for a particular literary taste. It is this taste for books of a particular kind that ensures pleasure from the least expensive and most profitable avocation of reading. In addition to pleasure, reading offers us self-improvement, and expansion of our imagination, which aids our understanding our own subject in our accademic study. Reading yields a sense of peace health and well-being and keeps us well-informed and up-to-date in the modern competitive world. I am not exaggerating when I say, 'give me a good book and a desert island, and I will people it with pleasing men and women and beauty and joy.'

✣ ✣ ✣ ✣

Famous Quotations

14. Anybody who feels at ease in the world today is a fool - **Robert Huchins**
15. **As civilization advances, poetry must necessarily decline - Lord Macaulay**
16. A man should never be ashamed to own he had been in the wrong. It is but saying, in other words, that he is wiser today than he was yesterday - **Jonathan Swift**
17. Confession of our faults is the next thing to innocence - **Publilius Syrus**
18. Dangers bring fears, and fears more dangers bring - **Richard Baxter**
19. A timid person is frightened before a danger, a coward during the time, and a courageous person afterwards - **Jean Paul Richter**
20. Pay What you owe, and you will know What is your own, - **Benjamin Franklin**
21. We die only once, and for such a long time - **Moliere**
22. It is double pleasure to deceive the deceiver - **La Fontaine**
23. Economy is a distributive virtue, and consists not in saving but selection - **Edmund Burke**
24. Economy is the art of making the most of life. The love economy is the root of all virtue - **G. Bernard Shaw**
25. The roots of education are bitter, but the fruit is sweet. - **Aristotle**

✣ ✣ ✣ ✣

COULD ARCHIMEDES HAVE EVER MOVED THE EARTH ?

Deepa Doshi
S.Y.B.Sc.

"Give me where to stand and I will move the earth -" is a saying that legend has ascribed to Archimedes, the genius of antiquity who discovered the laws of lever. "Archimedes" Plutarch says, "Once wrote to king Hiero of Syracuse, whose kinsman and friends he was that the lever would be used to move any weight". Carried away by the power of argument, he added that, were there another earth he could go there and lift our own planet, the earth, from it.

Archimedes knew that by using a lever one could lift the heaviest of weights by applying even the weakest force. One had only to apply this force to the lever's long arm and cause the shorter one to act on the load. He therefore thought that by pressing with his hand on the extremely long arm of the lever he would be able to lift a weight, the mass of which would be equivalent to that of earth (for charity's sake, we shall take lifting of the earth to mean the lifting on the earth's surface of a weight whose mass could be equivalent to that of the earth).

I believe that if a scholar of antiquity would have known what an enormous mass the earth possesses, he would have most likely "eaten his words". Imagine for a moment Archimedes had at his disposal "another earth"and also the point of support he sought. Further imagine that he was even able to manufacture a lever of the required length. I wonder if you can guess the time he would need to lift a load equivalent in mass to that of the earth, by at least a centimetre ? 30 million million years and no less! Astronomers know the earth's size. On earth a body possessing such a mass would weigh in round numbers of 6,000,000,000,000,000,000,000,tonnes. Supposing a man could lift only 60 kg. directly to lift the earth he would need a lever with a longer arm that would be longer than the shorter arm by, 100,000,000,000,000,000,000,000, times!

You can easily figure it out that to have moved the end of the short arm by one centimetre, the other end must describe through space the huge arc of

1000,000,000,000,000,000, km. That is the colossal distance Archimedes would have to push the lever to lift the earth by just **one centimetre.** So how much time would he have needed,presuming Archimedes could have lifted 60 kg-one metre in one second the work of almost 1 horse-power!

To lift the earth by just 1 centimetre even then he would need. 1,000,000,000,000,000,000,000 seconds, Or 30 million million years. Though he lived to a ripe

old age Archimedes and his lever couldn't have lifted the earth by so much as the thinnest of hairs.

NO artifices would have helped him to cut the time noticeably despite all his brilliance. For, according to the "golden rule" of mechanics, the mechanical advantage derived will always be accompanied by a loss in displacement, or in other words, in time. Even if Archimedes had been able to push the lever with a speed of 3,00,000 kms/sec. the speed of light, and Nature's fastest, he would have lifted the earth by 1 cm. only after 10 million years of pushing.

✣ ✣ ✣ ✣

Three Things

Three things to cultivate;
Sympathy, Cheerfulness and Contentment.
Three things to admire;
Intellect, Beauty and Music.
Three things to respect;
Humanity, Religion and Law.
Three things to watch;
Work, Behaviour and Character.
Three things to govern;
Tongue, Temper and Action.
Three things to avoid;
Drinking, smoking and Gambling.
Three things to stick to;
Promise, Friendship and Love.
Three things to love;
Honesty, Purity and Truth.

Compiled by Miss Shah Deepa
S.Y.B.Sc.

✣ ✣ ✣ ✣

❑ Famous Quotations ❑

26 Education makes a people easy to lead, but difficult to drive : easy to govern, but difficult to enslave - **Lord Brougham**

27 Aristotle was asked how much educated men were superior to the uneducated, 'As much as the living are to the dead,' he said.

28 Failure is more often from want of energy than want of capital - **Daniel Webster**

29 We fear things in proportion to our ignorance of them - **Livy**

30 Genius does what it must, and talent does what it can - **E. Bulwer-Lytton**

31 The manner of giving is worth more than the gift - **Corneille**

32 He that eats till he is sick, must fast till he is well - **Thomas Fuller**

33 He who receives a benefit with gratitude repays the first instalment on his debt - **Seneca**

34 We have no more right to consume happiness without producing it than to consume wealth without producing it - **G. Bernard Shaw**

35 An idealist is one who comes downstairs from his ivory tower and walks straight into the gutter - **L. P. Smith**

36 The ignorant man always adores what he cannot understand - **Cesare Lombroso**

37 You cannot joke an enemy into a friend, but you may, a friend into an enemy - **Benjamin Franklin**

38 Newspapers are unable, seemingly, to discriminate between a bicycle accident and the coll... **Shaw**

Whither, Our Independence ?

Miss Karmarkar Swati
F.Y.B.A.

If I ask an academic question, 'are we independent ?' any one will easily answer the question, saying that 'India became Independent on 15th August 1947. But, I twist the question and ask 'Whither, Our Independence ?' or 'Are we really free after Independence ?' I am sure many will reflect and even may draw a blank. This is natural and the most expected because after more than 40 years of Freedom we are still groping in the dark, looking for that Independence which we cherished most but are losing almost everyday !

If we look back 50 years from now, we will see how our great leaders of those days saw a vision of future India. They dreamt of a Ramrajya some 50 years from their time. They were very honest men,selfless and highly sacrificing. They wanted and believed that the rulers of our country, our own people, would run the government better and ideally. Leaders like Gandhiji, Vallabbhai Patel, Rajendra Prasad and others saw a bright future for India. But, today we have not achieved or succeeded in establishing even a semblance of that Ramrajya which was the dream of men like Gandhi ! That's why I am pained to ask 'Whither, Our Independence ?'. We have frittered away the great advantage that our great leaders of our country gave us.

Today, the picture of India is not much altered from what it was on 15th August 1947, though the country has scientifically advanced, though we have achieved self-sufficiency in food etc., But have we succeeded in feeding and clothing and housing our teeming millions ? Our leaders have no time to look to these down-trodden people. We introduced programmes like 'Garibi Hatao' but they have only helped to enrich the rich, and the so-called selfless leaders of today. Illiteracy has reduced, but not to the extent which we hoped then. Many people are still illiterate and are being exploited. We are under the heavy burden of foreign loans. And we are still begging for more and ever more. In the name of growing population we are importing food grains from abroad, but still we have not got rid of starvation. What is wrong with our leaders and our government ? I think it is bad and thoughless planning and food-management.

India is a democratic country. But today it is simply a brute force, a crowd blindly led by the ambitious leader. The common man, 'the demos' is neglected in this country. Lincoln has said, that 'Democracy is government of the people, for the people, and by the people.' Today, Indian democracy is miles away from Lincoln. Our government today is not the people's

but the property and estate of a leader and his family. Democracy has become 'government of the leaders, for the leaders and their children or family and against the peopl;e.' Our leaders, barring a few, enter politics for their selfish purposes.

Our motto is 'Satyameva Jayate' ('Truth alone shall prevail), but today we are far away from 'satya', 'truth'. Our guiding principle, or better, that of our leaders, has become 'untruth,' or 'power and money by any means, mostly foul means.' We have plenty of scandals in which many ministers and leaders are involved. To name only a few. The Bofors Scandal, The M.P. Lottery Scandal, The Share Scandal, The Govt. Land alltoment scandal of Maharashtra and so on. The enquiries are going on, but the result will never be out and the guilty will never be punished. It is only the poor and small people that will be punished. There is neither Ramrajya nor Ravanrajya, for there is no Rajya worth the name.

I stop to ask myself and all of you as to who is responsible for this present state of our noble country ? I should say, that not only the leaders, not only the government but also the people are responsible. We the people of India never have honestly attempted to stop the growth of our population, but we blame our government for shortage of food, shelter, clothing and money. We are also guilty. Every scheme in our country fails because of our enermour population. In the name of religion, or in superstition of a male chil being superior to a female we have endless children and make them poor and starved. I have heard some people say, that the British were better rulers than our rulers of now. This is the greatest defeat of people our tradion, our leaders. I see today the ruins of the dreams that our selfless and honest leaders of 1947 had built. Still there is hope. I see that the only way that we can discover or rediscover our Inde-pendence is to work hard and raise our 'work ethics' very high and stop looting our own people. If we want to be true to our great leaders and our Motherland, we must work hard. Then only can be have any hope of being free again and be proud of our hard-won freedom.

✣ ✣ ✣ ✣

A Pure Jewel

A diamond is a jewel,
Which one can steal;
But friendship is a jewel
Which none can steal;
True friends are like diamonds,
Precious and rare.
False friends are like dry leaves,
Found everywhere;
True friendship brings happiness,
Which all the power and pelf cannot
buy or destroy.

Miss Bhapkar Pragati, S.Y.B.A.(English)

Are We Really Free After Independence ?

Miss Bhapkar Pragati
S.Y.B.A.(English)

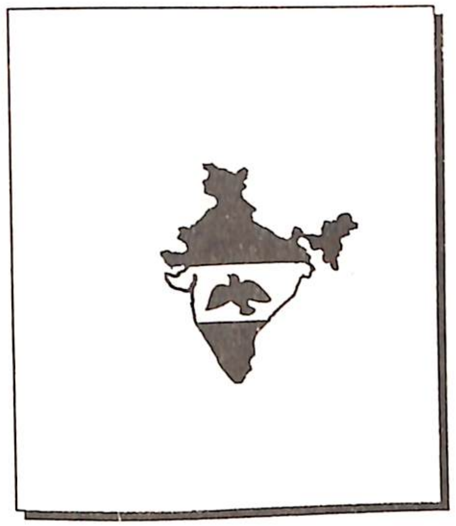

According to Robert F. Kennedy, 'Freedom makes social progress possible, so social progress strengthens and enlarges Freedom:these two are inseparable partners in the great adventure of humanity.' In one essay, Franklin Roosevelt says that 'Freedom to learn is the first necessity of guaranteeing that man himself shall be self-reliant enough To be free.' to be free, in the true sense means that man should get the rights of thinking, speaking and doing. Many countries of the world have accepted democracy. In the past monarchy was overthrown, people fought for their liberty from slavery imposed on them by their monarchs. There is, thus, a close affinity between democracy and freedom, for these are two sides of the same coin.

On the momentous evening of 14th August 1947 our Leaders pledged theri lives to usher a glorious India. To make the millions of Indians happy was their dream. 'To wipe away every tear from every eye,' was the ambition of Mahatma Gandhi. The wish of our past leaders was to bring equality in wealth, and in opportunity and remove poverty and ignorance. It is true that no country in the world is totally free but atleast we can expect that our ideology of democracy can ensure the realisation of some of our cherished ideals, But the present plight of most Indians presents a paradox of Gandhiji's views. We see that we are in subjection, even today, - instead of equality and unity our country is divided into distinct classes, the poor and the rich or the haves and the have-nots. Even today exploitation continues the only difference being that in the past the common people were exploited by the foreigners, the British and the French and the Portuguese, and now they are being exploited by our own elected rulers. Today, our protectors have become our oppressors. In Indian democracy, our representatives carry out the capitalistic role of exploiting the downtrodden and the helpless multitudes. There are very few examples of our own elected representatives striving hard to bring equality and straining every nerve to ensure the minimum level of existence to our people. In fact, these so-called leaders have become the cause of widening the gap between the rich and the poor. Political power and money power have become the twin-headed monsters which show no concern for the poor. In these circumstances, how can one say that we are really free ?

After forty-five years of Independence a large number of the Indian population is in slums leading a painful life constantly at the mercy of slum-lords,

the politicians and merciless nature. Even the basic necessaries of life are not provided to us, thanks to politics and red-tapism of the bureaucracy in every respect and every stage. Political over lords have captured the citadel of education and taking full advantage of the faulty educational system of today, we have a large crop of ill-equipped doctors, engineers.

Our Constitution has guaranteed equality to all and tolerance to all religions. But, today, religion has become a cover to all nefarious activities, looting, murder, arson and so on. Issues like Harshad Mehta's share scandal, Mandal issue, Ram Janma Bhumi issue and Babri Masjid Issue are all the latest examples which reveal the type of democracy we have today. Our speed of increasing our problems is more than the speed of solving problems. In the last decade we had a few problems only and in the present decade there are five more and with the old ones still unsolved we have enough problems. The politicians do not seem to have any political will nor national will to solve these problems. These problems afford them subjects for mud-slinging during elections. Add to these problems the ever-present and never-solved question of equality to women and equal opportunities to women. In this respect many suggestions have been made, many meetings have been held, many conferences have been conducted, but all these have been mere eye-wash. It is however encouraging to note that many women are occupying important positions in social and other spheres thanks to their own efforts. With the treatment to many backward women being less than that meted to brutes, we cannot say that we are free even after Independence.

Time has arrived now that we ought to ask ourselves, 'Is India my country ?', 'Are Indians my brothers and sisters ?' and 'Do I love India' ? and 'Am I proud of my country's rich and varied culture and heritage ?' and so on. In am an Indian and hope is the food on which I live and so I do hope things will change and India will return to her ancient tradition and way of life. Yet the question still remains-Are we really free after Independence ?'

✣ ✣ ✣ ✣

हार्दिक शुभेच्छा !

अनेकान्त मुद्रणालय

महाविद्यालयाच्या आवारातच सुबक व मोहक छपाईची सेवा उपलब्ध आहे.
चौकशी महाविद्यालयाच्या कार्यालयात करावी.

A Definition of Life

Miss Sul Manisha
S.Y.B.Sc.

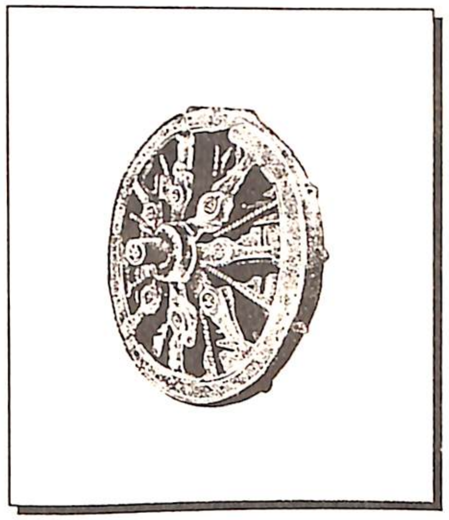

Have you ever thought of this little word, 'life' ? What is the real meaning of this word ? What is its duration ? All of us make different definitions of life. Some say that 'life is a struggle', others say that 'life is pleasure', but still we are not sure if we have succeeded in finding the correct definition or right answer to the questions above. To my mind, the word 'life', seems to have been formed from the following words :

L - Love, I - integrity, F - Fantastic, E - Essence. It should always be 'we' who should decide how each one ofus should lead his or her life. One who pins faith wholly in fate seldom succeeds in life. It is rightly said that, 'every man is the architect of his own future.'

First, I would like to say that we should always accept the challenges of life. We should not care for or not worry about the fruits of our actions. We should never miss these challenges. Tragedy in our life is not because we suffer, but due to what we miss in life or miss to do something. Second, it is important to have an aim in life. It is not how we faced our problems that matters, or how a poor man struggled to win his daily bread that matters. It is the purpose, the aim, the goal or the mission that we have determined for ourselves that determines our course of life or the success of our aims. No matter that we fail sometimes to get our aims fulfilled, but the consolation remains that we honestly, and sincerely tried our best.

Third, while working hard for the fulfilment of our aims, we must consciously or unconsciously perform good deeds. In the course of our working towards our aims we have to come across people with whom we ought to behave properly and treat them well. These things go by the name of 'love' for all. Our goal or aim may be our fixed post towards which we march,but we cannot be blind to the society or the world in which we live. On the path of life, when we meet sorrows befalling us, or our friends, we must stop to share in their sorrows, as we would, in their joys. The real happiness of living a life with an aim and succeeding lies in how many people we met and how many of them helped us or felt for us. It is not necessary or posible for all of us to become famous in our lives. What is important is that each one of us should in his or har own humble way create something. This thing that we create, or bring into existence, a work done with our hands stands out as a symbol of our existence and will be remembered by those close to us. This kind of thing that is created calls for a sense of integrity.

to show off. But one should keep in one's mind that one should wear whatever suits one's personality and sex. Whatever we wear, however odd it may look is considered a new fashion. The girls who are simple in their dress and really attractive are not recognized. Some of these girls are changing for the worse wanting to catch public eye. I think that the inclination towards 'modelling' as a profession among some girls has become a fad in recent years. Modelling fetches income and it happens to be a passport to getting into films.

The modern girls and women with modern fashions and modern views are being liked by the modern men with similar views and outlook on life. But, we should not for to wear only those dresses which suit them. T is the basic things. One should not wear a dre which a particular person or particular persons appro This will mean the loss of freedom to dress as o likes. Fashions are not everything.

I have my own view, which is that fashional things or fashions are not in themmselves wro One should move with the time. But, our nation, o culture, has the sari and the salwar kameez as patent dress though times have changed. It is t most modest, attractive, ornamental dress whi proclaims our nation's character. Many foreign wom look more attractive in saris than in their gowns a skirts. Dress after all, is only the outer cover fo human being. We can imitate permanent things, th is, ideas, discipline, patriotism, which are the symbo of some foreign countries. As Nehru says there so much in each culture to take and so much t our culture to give up that if we take the best fro all cultures and become a citizen of the world, will be the best fashion, ever.

हार्दिक शुभेच्छा

स्थापना : १९८३
सभासद संख्या ३५४०

नोंदणी क्र
PNS/BMT/CONS/196

तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय
विद्यार्थी सहकारी ग्राहक भांडार मर्यादित
बारामती ४१३ १०२ जि. पुणे
विद्यार्थ्यांसाठी खास सवलतीच्या दराने स्टेशनरी उपलब्ध केली जाईल.

प्रा. ए. बी. भगाटे
सचिव

प्रा. पी. बी. इंग
अध

जिमखाना अहवाल

"वरिष्ठ महाविद्यालय"

१) पुणे जिल्हा आंतर महाविद्यालयीन स्पर्धामधील महाविद्यालयाचे विजयी व उपविजयी संघ

	संघ	विजयी / उपविजयी
१.	बास्केटबॉल (मुली)	विजयी
२.	खो-खो (मुली)	विजयी
३.	हॅण्डबॉल (मुली)	उप-विजयी
४.	४ x १०० मिटर रिले (मुली)	विजयी
५.	कुस्ती ५७ कि. वजन गट	प्रथम क्रमांक
६.	वजन उचलणे ६० किलो गट	प्रथम क्रमांक
७.	वजन उचलणे ६७.५ किलो गट	प्रथम क्रमांक
८.	शरीरसौष्ठव ७५ कि. वजन गट	प्रथम क्रमांक
९.	शरीर सौष्ठव ६५ कि. वजन गट	प्रथम क्रमांक
१०.	हातोडा फेक (मैदानी स्पर्धा)	प्रथम क्रमांक
११.	मल्लखांब मुले	उप-विजयी

२) पुणे जिल्हा क्रीडा विभागाकडून महाविद्यालयाचे निवड झालेले खेळाडू.

१.	हॅण्डबॉल (मुले)	३
२.	बास्केटबॉल (मुले)	२
३.	बॅडमिंटन (मुली)	१
४.	कबड्डी (मुली)	२
५.	कबड्डी (मुले)	१
६.	बास्केटबॉल (मुली)	७
७.	कुस्ती	१
८.	मल्लखांब	२
९.	बॉल बॅडमिंटन	१
१०.	मैदानी स्पर्धा (मुले)	१
११.	मैदानी स्पर्धा (मुली)	४
१२.	वजन उचलणे (मुले)	२
१३.	शरीर सौष्ठव मुले	२
१४.	खो-खो मुली	५

३) अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ स्पर्धेसाठी पुणे विद्यापीठाच्या संघामध्ये महाविद्यालयाचा खेळाडू **श्री. दीपक खरात** याची कबड्डीमध्ये निवड झाली.

४) **विशेष अभिनंदन :**

१. कु. मीना सोनगांवकर	पुणे जिल्हा विभाग बास्केटबॉल (मुली) संघाची संघनायिका म्हणून निवड.
२. कु. शर्मिला कुलकर्णी	पुणे जिल्हा विभाग खो-खो (मुली) संघाची संघनायिका म्हणून निवड.
३. कु. मंजूषा खोचरे	पुणे जिल्हा विभाग कबड्डी (मुली) संघाची संघनायिका म्हणून निवड.

४) बारामती येथे पोलिस दिनानिमित्त स्पर्धा आयोजित करण्यात आल्या होत्या, या स्पर्धांत आमच्या महाविद्यालयाची कबड्डी मुले व मुली हे दोन्ही संघ अजिंक्य ठरलेले आहेत.

आंतरमहाविद्यालयीन आंतरविभागीय, व आंतरविद्यापीठीय स्पर्धेमध्ये निवड झालेल्या खेळाडूंची संख्या.

अ.क्र.	खेळाचे नांव	मुले आंतर महाविद्यालयीन	आंतर विभागीय	आंतर विद्यापीठ	मुली आंतर महाविद्यालयीन	आंतर विभागीय	आंतर विद्यापीठ
१.	हॅण्डबॉल	१२	३	--	--	--	--
२.	बॅडमिंटन	४	--	--	४	१	--
३.	कबड्डी	१२	१	१	१०	२	--

१	२	३	४	५	६	७	८
४.	व्हॉलीबॉल	१२	--	--	--	--	--
५.	बास्केटबॉल	१२	२	--	१२	७	--
६.	टेबलटेनिस	४	--	--	--	--	--
७.	बुद्धिबळ	५	१	--	--	--	--
८.	मल्लखांब	५	२	--	--	--	--
९.	खो-खो	१२	--	--	१२	५	--
१०.	मैदानी स्पर्धा	८	१	--	५	४	--
११.	वजन उचलणे व शरीर सौष्ठव	५	४	--	--	--	--
१२.	बॉल बॅडमिंटन	७	१	--	--	--	--
१३.	कुस्ती	११	१	--	--	--	--
१४.	क्रॉसकन्ट्री	६	--	--	--	--	--

प्रा. सुरेश इंगवले, शारीरिक शिक्षण संचालक

✣ ✣ ✣ ✣

जिमखाना अहवाल

"कनिष्ठ महाविद्यालय"

आयोजित क्रीडा स्पर्धा :-

१) तालुका पातळीवरील मैदानी स्पर्धा मुले / मुली

२) गटपातळीवरील मैदानी स्पर्धा मुले / मुली

३) गटपातळीवरील व्हॉलीबॉल स्पर्धा मुले / मुली

महाविद्यालयातील विविध खेळातील यश.

१) कबड्डी मुले - विभागीय स्पर्धेमध्ये अहमदनगर येथे उपविजयी.

२) बास्केटबॉल मुले - पुणे येथे जिल्हा पातळीवर उप-विजयी.

३) मैदानी स्पर्धा मुली - सोलापुर येथील विभागीय पातळीवर रिले संघ उपविजयी.

विविध खेळातील यशस्वी खेळाडू

कबड्डी :- (मुले)

सिंधुदुर्ग (सावंतवाडी) येथे झालेल्या राज्यस्तरीय कबड्डी स्पर्धेमध्ये १) श्री. संतोष झगडे २) श्री.गोपाळ वाल्मिकी या दोन खेळाडूंची निवड झाली.

मैदानी स्पर्धा :- (मुली)

सोलापुर येथे झालेल्या राज्यस्तरीय मैदानी स्पर्धेमध्ये १) कु. अर्चना भापकर (लांबउडी) २) कु. तनुजा घाडगे ८०० मिटर धावणे या दोन खेळाडूंची निवड झाली.

बास्केटबॉल :-

सातारा येथे झालेल्या राज्यस्तरीय बास्केटबॉल स्पर्धेमध्ये श्री. नजीर शेख याची निवड झाली.

कुस्ती :-

१) **श्री. अनंता काळे -** अहमदनगर येथे झालेल्या विभागीय पातळीवर ६२ कि. वजन गटामध्ये द्वितीय क्रमांक.

२) **श्री. देवीदास ढोले :-** पुणे येथे झालेल्या जिल्हा पातळीवर ५८ कि. वजन गटामध्ये द्वितीय क्रमांक

३) **श्री. प्रशांत चव्हाण :-** पुणे येथे झालेल्या जिल्हा पातळीवर ६८ किलो वजन गटामध्ये द्वितीय क्रमांक.

श्री. बबनराव गावडे, शारीरिक शिक्षण संचालक

राष्ट्रीय छात्र सेना अहवाल

छात्र संख्या - १०६

१) विविध कार्यक्रम	ठिकाण	दिनांक
१. १५ ऑगष्ट १९९२ स्वातंत्र्यदिन मानवंदना	महाविद्यालय	१५.८.९२
२. रक्तदान शिबीर	महाविद्यालय	१५.८.९२
३. वृक्षारोपण	महाविद्यालय	१८.८.९२
४. वार्षिक प्रशिक्षण शिबीर (फायरिंग)	मुंढवा - पुणे कॅम्प	२४.१०.९२
५. रक्तदान शिबीर	मुंढवा पुणे	३०.१०.९२
६. २६ जानेवारी १९९३ प्रजासत्ताकदिन मानवंदना	महाविद्यालय	२६.१.९३
७. रक्तदान शिबीर	महाविद्यालय	२९.१.९३

२) छात्रसैनिकांचा विशेष सहभाग :-

१) २६ जानेवारी १९९३ रोजी बारामती येथील सरकारी ध्वजसंचलनामधील स्पर्धेमध्ये उत्कृष्ट संचलनाचे पहिले पारितोषिक.

३) सोलापूर येथे झालेल्या आर.डी.कॅम्प (दि. ५ जुलै ते १५ जुलै ९२) साठी पुढील छात्रांची निवड झाली होती.

१. श्री. रवींद्र भिमराव टकले (कार्पोरल)

२. श्री. मेहबूब महंमद शेख (अंडर ऑफिसर)

३. श्री. बोरसे मनीष शिवाजीराव (कार्पोरल)

४. श्री. प्रमोद भिमराव काळे (कार्पोरल)

४) १) **श्री. काळे प्रमोद भिमराव (कार्पोरल)** ॲडव्हान्स लीडरशिप कॅम्पमध्ये सहभाग. व्ही. व्यंकटायपालम (आंध्र प्रदेश) दि. २६.९.९२ ते ७.१०.९२ या कॅम्पमध्ये नेमबाजी, नकाशावाचन, नेव्हल आणि आधुनिक शस्त्रास्त्रासंबंधीचे प्रशिक्षण घेतले.

५) अहमदनगर येथे एम.आय.आर.सी.रेजिमेंटमध्ये आर्मी अटॅचमेंट कॅम्प पुढील कॅडेटस्नी पूर्ण केला. या कॅम्पमध्ये आधुनिक क्षेपणास्त्रे, रणगाडे, बी.एम.पी.यांच्या कवायती, नेमबाजी, एस.एस.आर. इत्यादीचे प्रशिक्षण घेतले. (दि. १९.९.९२ ते ३.१०.९२)

१) कार्पोरल पोमणे राजेंद्र दादासाहेब

२) कार्पोरल बोराटे महादेव नामदेव

६) वार्षिक प्रशिक्षण शिबीर मुंढवा-पुणे ड्रिल कॉम्पिटिशन अंडर ऑफिसर दि. २४.१०.९२ ते २.११.९२

१) अंडर ऑफिसर मेहबूब महंमद शेख

२) अंडर ऑफिसर शरद किसन वेदपाठक

७) **श्री. रवींद्र भिमराव टकले (कार्पोरल)** यांची मल्लखांब या इव्हेन्टमधून दिल्ली परेडसाठी निवड व प्रत्यक्ष सहभाग. २६ जानेवारी १९९३. या निवडीसाठी त्यांना पुढील कॅम्प करावे लागले.

१) सोलापूर -आर.डी.कॅम्प निवड (५ जुलै ते १५ जुलै १९९२)

२) प्री. आर.डी.कॅम्प अहमदनगर (७ सप्टेंबर ते १८ सप्टेंबर १९९२)

३) मुंढवा-पुणे प्री आर.डी.कॅम्प (५ नोव्हें. ते १५ नोव्हें. १९९२)

४) आर.डी.कॅम्प घोरपडी-पुणे (१३ जानेवारी ते २ जानेवारी १९९३)

५) आर.डी.कॅम्प दिल्ली (३ जानेवारी ते ३० जानेवारी १९९३)

६) पोस्ट आर.डी.कॅम्प, मुंबई (१ फेब्रुवारी ते ४ फेब्रुवारी १९९३)

८) सर्टिफिकेट निकाल

१) "बी" सर्टिफिकेट परीक्षेत ३० छात्रांपैकी २८ उत्तीर्ण.

२) "सी" सर्टिफिकेट परीक्षेला ८ छात्रांपैकी ३ उत्तीर्ण.

कॅप्टन मानसिंगराव गोडसे, प्रमुख

राष्ट्रीय सेवा योजना

उद्घाटन :- दिनांक ९ ऑगष्ट, १९९२ रोजी ''ऑगष्ट क्रांती'' दिनाच्या सुवर्ण महोत्सवी वर्षाच्या प्रथमदिनी हुतात्म्यांना श्रद्धांजली वाहून कार्यक्रमाची सुरुवात करण्यात आली. सर्व विद्यार्थ्यांनी सामाजिक बांधिलकी स्वीकारून या कार्यक्रमात योगदान देण्याची ग्वाही दिली. एकूण २०० विद्यार्थी या योजनेत सहभागी करून घेणेत आले.

रक्षाबंधन :- दिनांक १३ ऑगष्ट, १९९२ रोजी ''रक्षाबंधन'' निमित्त रिमांड होम, बारामती येथील १२५ विद्यार्थ्यांना राखी बांधून मिठाई वाटण्यात आली.

सद्भावना दिन :- दिनांक २० ऑगष्ट, १९९२ रोजी माजी पंतप्रधान स्वर्गीय राजीव गांधी यांचा जन्मदिन सद्भावना दिन म्हणून साजरा करण्यात आला. त्यावेळी सर्व स्वयंसेवकांना मा. उपप्राचार्य डॉ.के.एम.सुर्वे यांनी ''राष्ट्रीय एकात्मता शपथ'' दिली.

आंतरराष्ट्रीय साक्षरता दिन :- दिनांक ८ सप्टेंबर, १९९२ रोजी आंतरराष्ट्रीय साक्षरता दिनानिमित्त बारामती शहरातून विविध घोषणाफलक घेऊन साक्षरता दिंडी काढण्यात आली. त्यावेळी प्रत्यक्ष निरक्षरांना भेटून त्यांना साक्षरतेचे महत्त्व पटवून देण्यात आले.

सार्वजनिक गणेशोत्सव :- राष्ट्रीय सेवायोजनेतील ५० स्वयंसेवकांनी गणेशोत्सव काळात शांतता राखण्यासाठी पोलीस दलास मदत केली.

एक दिवसीय शिबिरे :- मौजे उंडवडी (क.प.) व सावळ या दत्तक खेड्यात एक दिवसीय शिबिर घेऊन ग्रामसफाई व प्रौढांना साक्षरतेचे महत्त्व पटवून देण्यात आले.

विशेष हिवाळी शिबीर :- दिनांक ६ डिसेंबर ते १५ डिसेंबर, १९९२ या काळात मौजे उंडवडी (क.प.) येथे १०० विद्यार्थ्यांचे विशेष हिवाळी शिबिर घेण्यात आले. या काळात विद्यार्थ्यांनी श्रमदानातून भैरवनाथ शिक्षण मंडळाच्या मालकीच्या जमिनीवर २५० फूट लांब, ३० फूट रुंद व १० फूट उंचीचा बंधारा बांधून दिला. तसेच प्रत्येक विद्यार्थ्याने प्रत्येकी २ या प्रमाणे शिबीर काळात प्रौढांना साक्षर करण्याचे काम केले.

परिसर स्वच्छता, श्रमदान :- महाविद्यालय परिसरात नियमित कार्यक्रमांतर्गत परिसर स्वच्छता तसेच श्रमदानातून नवीन बाग तयार करण्यास मदत करण्यात आली. कॉलेज क्रीडांगण तसेच नारळ व साग या बागांची स्वच्छता ठेवण्यात आली.

गटप्रमुख :-

१) श्री. जे.के.सातपुते,
२) श्री.एस.आर.बगाडे,
३) श्री.ए.एस.नवले,
४) कु.एस.ए.धायगुडे,
५) कु.बी.एन.ढवळे,
६) कु.ए.जी.यादव,

विद्यार्थ्यांचा विविध शिबिरातील सहभाग :-

दिनांक	उपक्रमाचे नांव व ठिकाण	विद्यार्थ्याचे नाव
२१,२२ व २३ सप्टेंबर,१९९२	व्योमिनी शिबीर मुंबई, व्योमिनी	१) श्री.जे.के.सातपुते
व २५,२६,२७ व २८ डिसेंबर, १९९२	विवेकानंद केंद्र, कन्याकुमारी	
११.८.९२	स्वातंत्र्य सैनिकांचा सत्कार आणि ''चलेजाव आंदोलन :नवे संदर्भ'' चर्चासत्र,पुणे विद्यापीठ,पुणे	१) श्री. शशिकांत सकट, २) कु. व्ही.एन.निर्मल

१	२	३
२०.१२.९२ ते २९.१२.९२	राष्ट्रीय एकात्मता शिबीर, तिरुन्नली, केरळ	१) श्री.अरुण कुंभार
८ ते १२ जानेवारी,१९९३	विद्यापीठस्तरीय मुलींचे विशेष शिबीर, कळवण	१) कु. अे. जी. यादव, २) कु. पी.व्ही. खंडाळे,
८ ते १२ जानेवारी, ९३	विद्यापीठस्तरीय मुलांचे विशेष शिबीर, जुन्नर	१) श्री.एस.आर.बगाडे
१० जानेवारी, ९३	''पाणलोट क्षेत्र विकास'' कार्यशाळा, भोर	१) श्री. ए.एस.नवले, २) श्री.ए.एस.लोणकर
२०,२१,व २२ जानेवारी, १९९३	''युवक नेतृत्व प्रशिक्षण शिबीर'' इंदापूर,	१) श्री. एम.एन. वाबळे, २) श्री.डी.सी.वाबळे, ३) श्री. ए.एस.नवले, ४) श्री.एस.व्ही.कुंभार, ५) श्री. एम.व्ही.शिर्के, ६) श्री.ए.एस.लोणकर, ७) श्री.के.एस.शेलार, ८) श्री.डी.एम.येडे, ९) श्री.आर.के.खरात, १०) श्री.बी.व्ही.खरात,

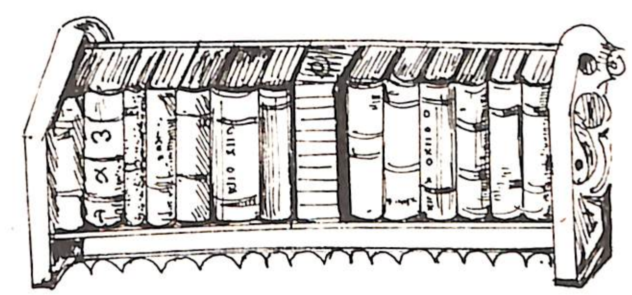

प्रा. केशवराव ढमाळ,
प्रा. तुकाराम खोत,
कार्यक्रम अधिकारी

✧ ✧ ✧ ✧

ग्रंथालय अहवाल

''ग्रंथालये ही ज्ञानाची सदावर्ते आहेत.'' तेव्हा अधिक उत्तम व दुर्मिळ ग्रंथांची सातत्याने भर घालण्यात महाविद्यालय प्रयत्नशील आहे.

ग्रंथ संपदा : (कनिष्ठ व वरिष्ठ महाविद्यालय)

ग्रंथ :-

क्रमिक पुस्तके व संदर्भ ग्रंथ (३१/३/९३ अखेर) एकूण ग्रंथ ७७,५५६, ग्रंथाची किंमत रु. १९,२८,६१६/-

नियतकालिके :-

सन १९९२-९३ वर्षात १६३ नियतकालिके खरेदी करण्यास रुपये १३,०६९ खर्च केले व कांही भेट स्वरूपात आली.

वृत्तपत्रे :-

एकूण १२ वर्तमानपत्रे (विविध भाषेतील) त्याकरिता रुपये ७५००/- खर्च केले जातात.

स्पर्धा व सामान्यज्ञान परीक्षा ग्रंथ-साहित्य :-

ग्रंथालयात महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, केंद्रीय लोकसेवा आयोग, चार्टर्ड अकौंटंट, आय.सी.डब्ल्यू.ए. भारतीय उद्योगतंत्र

विज्ञान, मेडिकल, इंजिनियरिंग व सामान्यज्ञान स्पर्धा इ. परीक्षांकरिता आवश्यक अद्यावत ग्रंथसाहित्य व माहितीपत्रके उपलब्ध.

व्यवसाय व व्यवस्थापन ग्रंथ साहित्य :-

ग्रंथालयात डी.बी.एम., डी.टी.एल., एम.पी.एम. व्यवस्थापन अभ्यासाकामाचे ग्रंथसाहित्य उपलब्ध केले आहे. शिवाय व्यवसाय मार्गदर्शन, स्वयंरोजगार, आरोग्य व आहार, पाकशास्त्र, योगाभ्यास इ. करिता ग्रंथसंपदा उपलब्ध

अभ्यासिका :-

विद्यार्थ्यांना स्वतंत्रपणे दोन प्रशस्त अभ्यासिकांची सोय उपलब्ध केली आहे.

आर्थिक सहाय्य व ग्रंथदान भेट :-

लायन्स क्लब, बारामती कडून ''पुस्तक पेढी'' करीता रुपये १००० आर्थिक सहाय्य मिळाले.

प्राचार्य डॉ.जे.के.गोधा, प्राचार्य एस.पी.कदम, प्रा.जी.व्ही.गायकवाड, श्री.विलास मोहिते, श्री. गुजर (प्रदीपकुमार सायकल मार्ट, बारामती) शेठ पब्लिकेशन्स प्रा.लि.मुंबई, निराली प्रकाशन, पुणे, नेंद्र प्रकाशान, पुणे, बाहुवली प्रकाशन, कुंदकुंद भारती, नवी दिल्ली, या व्यक्तींनी व संस्थांनी भेटी दाखल मौलिक ग्रंथ दान करून उपकृत केले आहे.

ग्रंथपेढी :- (Book-Bank)

सन १९९२-९३ या वर्षात ग्रंथ पेढीतून पुढीलप्रमाणे विद्यार्थ्यांना पुस्तकांचे संच अभ्यासाकरिता देण्यात आले.

वरिष्ठ महाविद्यालय - २१२ विद्यार्थ्यांना पुस्तकसंच

कनिष्ठ महाविद्यालय - ३०३ विद्यार्थ्यांना पुस्तकसंच

ग्रंथालय व माहितीशास्त्र पदवी अभ्यासक्रमाचे सुयश :

पुणे विद्यापीठाचा जून १९९१ पासून ग्रंथालय व माहिती पदवी अभ्यासाक्रम सुरू करून ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांची उत्तम सोय केली आहे. या वर्गाचा मार्च १९९२ परीक्षेचा निकाल ८८% लागला आहे.

प्रा. सुरेश पाटील
ग्रंथपाल,

◇ ◇ ◇ ◇

''कविवर्य मोरोपंत वाद-वक्तृत्व स्पर्धा''

वार्षिक अहवाल - १९९२ - ९३.

कविवर्य मारोपंत आंतरमहाविद्यालयीन वाद व वक्तृत्व स्पर्धांचे आयोजन दि. ९ ऑक्टोबर व १० ऑक्टोबर १९९२ रोजी करण्यात आले.

अ) वाद स्पर्धेचा विषय :-

''भारतीय राजकारणातील नीतिमत्ता रसातळाला गेली आहे.'' वाद स्पर्धेत १९ महाविद्यालयाच्या ३४ विद्यार्थी-विद्यार्थिनी स्पर्धकांनी सहभाग घेतला.

ब) वक्तृत्व स्पर्धेचे विषय :-

१) ''मोरोपंतांची संतवर्णनपर प्रकरणे' २) ''मोरोपंतकृत श्रीकृष्ण विजय'' ३) ''येरे येरे पावसा, तुला देतो काळा पैसा'' ४) ''राममंदिराचे राजकारण कशासाठी ?'' ५) ''चले जाव आंदोलन : नवे संदर्भ.'' ६) 'अहो, मला जगायचयं !'' ७) 'आजचे शिक्षण : समस्या की साधन ?'

वक्तृत्व स्पर्धेत ३३ विद्यार्थी-विद्यार्थिनी स्पर्धकांनी सहभाग घेतला.

क) उत्सूफूर्त वक्तृत्व स्पर्धांचे आयोजन :-

या स्पर्धेत २२ विद्यार्थी-विद्यार्थिनी सहभागी झाले होते.

उद्घाटन :- वाद व वक्तृत्व स्फर्धांचे उद्घाटन **मा.सौ. विजयाताई सस्ते,** उपाध्यक्षा, माळेगांव सहकारी साखर कारखाना, शिवनगर, जि. पुणे यांच्या शुभहस्ते व **मा. सदाशिवराव सातव,** नगराध्यक्ष, बारामती नगरपरिषद, यांच्या अध्यक्षतेखाली झाले.

पारितोपिक वितरण :- वाद व वक्तृत्व स्पर्धेचा पारितोषिक वितरण समारंभ प्रमुख पाहुणे **मा. श्री. विद्याधरजी गोखले,** अध्यक्ष, अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलन व **मा. श्री. प्रभाकर देशमुख,** प्रांताधिकारी, बारामती विभाग, यांच्या अध्यक्षतेखाली पार पडला. विजेत्या स्पर्धकांना मा. विद्याधर गोखले व मा. प्रभाकर देशमुख यांच्या शुभहस्ते पारितोषिके प्रदान केली.

पारितोषिके विजेते :-

वक्तृत्व स्पर्धा :- कु. उर्मिला जोशी, एस.पी.कॉलेज, पुणे या विद्यार्थिनी स्पर्धकाला वक्तृत्वात प्रथम क्रमांक मिळाला व वैयक्तिक चांदीची फिरती ढाल मिळाली.

वाद स्पर्धा :- कु. अरुंधती काणे व कु. गौरी वैद्य, एस.पी.कॉलेज, पुणे या स्पर्धकांनी वाद स्पर्धेत फिरती सांघिक चांदीची ढाल जिंकली. श्री. **अजिंक्य कुलकर्णी,** एम.आय.टी.पुणे या स्पर्धकाला गुणानुक्रमे सर्व प्रथम क्रमांकाचे रोख पारितोषिक मिळाले.

उत्स्फूर्त वक्तृत्व स्पर्धा :-

या स्पर्धेत अनुक्रमे श्री. अजिंक्य कुलकर्णी, एम.आय.टी., पुणे, कु. अरुंधती काणे, एस.पी.कॉलेज, पुणे, श्री. शिरीष केळकर, आय.एल.एस. लॉ कॉलेज, पुणे, श्री. चंद्रकांत निकम, लासलगांव कॉलेज, लासलगांव यांनी बक्षिसे मिळविली.

आमच्या महाविद्यालयातील स्पर्धकांचा इतर ठिकाणी आयोजित स्पर्धामध्ये सहभाग व संपादन केलेली पारितोषिके.

१) **कु. वर्षा पळसुले व कु. मनीषा सुभाष मिसाळ** या विद्यार्थिनींनी श्री. अनंतराव थोपटे महाविद्यालय भोर, जि. पुणे. द्वारा आयोजित वाद स्पर्धेत अनुक्रमे प्रथम व द्वितीय क्रमांकांची रोख पारितोषिके व स्पर्धेची फिरती ढाल पटकावली.

२) **श्री. दत्तात्रय तुकाराम जाधव व श्री. अनिलकुमार दत्तात्रय रुपनवर** या विद्यार्थ्यांनी यूथ होस्टेल असोसिएशन ऑफ इंडिया, अलिबाग युनिट यांचे वतीने आयोजित वक्तृत्व स्पर्धेत उत्तेजनार्थ प्रशस्तिपत्रके संपादन केली.

३) **कु. मनीषा सुभाष मिसाळ व श्री. दत्तात्रय तुकाराम जाधव** या स्पर्धकांनी पुणे येथील प्रतिष्ठेच्या समजल्या जाणाऱ्या व संपूर्ण महाराष्ट्रात गाजलेल्या रानडे वाद स्पर्धामध्ये आपला सहभाग नोंदवून प्रशस्तिपत्रके मिळविली.

४) **श्री. विष्णू शामराव मस्के** या स्पर्धकाने पुणे येतील वामन मल्हार आंतर महाविद्यालयीन वाङमयीन वक्तृत्व स्पर्धेत आपला सहभाग नोंदवून प्रशस्तिपत्रक मिळविले.

प्रा. डॉ. सदाशिवराव खरोसेकर
कार्याध्यक्ष,

◇ ◇ ◇ ◇

प्रौढ शिक्षण कार्यक्रम

पुणे जिल्ह्यातील निरक्षरतेचे संपूर्ण निर्मूलन करण्यासाठी जिल्हा साक्षरता मंचचे कार्य सुरू असून महाविद्यालयाचा सहभाग लक्षणीय आहे. हा कार्यक्रम शासकीय नसून ते जन आंदोलन आहे व सर्वांचा सक्रिय सहभाग असल्याशिवाय तो यशस्वी होत नाही याची जाणीव महाविद्यालयास आहे. त्या दृष्टीने महाविद्यालयाने या वर्षी इंडियन इंस्टिट्युट, पुणे विद्यापीठ, तालुका साक्षरता मंच शासकीय अधिकारी, नगर सेवक इत्यादींशी सतत संपर्क ठेवून बारामती शहरातील निवडलेल्या ८ वॉर्डसुमध्ये प्रौढ शिक्षण वर्ग चालविले. गतवर्षीपेक्षा या वर्षी समन्वय जास्त असल्याने प्रगती झाली. तरी अजूनही १०० टक्के साक्षरता आलेली नाही हे लक्षात घ्यावे लागेल.

महाविद्यालयाने प्रत्येक वॉर्डसाठी विद्यार्थी स्वयंसेवक, प्राध्यापक, समन्वयक अशा समित्या स्थापून वेळोवेळी प्रगतीचा आढावा घेतला. सर्वांनी दररोज वॉर्डास भेटी दिल्या. ११ वी व एन.एस.एस.च्या विद्यार्थ्यांनी साक्षरतेचे वर्ग चालविले. काही ठिकाणी ''इच वन टीच वन'' किंवा 'टू'' किंवा ''थ्री'' या पद्धतीचाही अवलंब केला गेला. याचा परिणाम काही वॉर्ड (उदा. आमराई, दत्तगुरु) पूर्ण साक्षर होण्याच्या मार्गावर आहेत.

या कामी मा. प्राचार्य एस.पी.कदम यांनी वर्गांच्या पहाणीसाठी व मार्गादर्शनासाठी दररोज भेटी दिल्या. त्याचाच परिणाम होऊन कार्यक्रम बराच यशस्वी झाला.

प्रौढ निरक्षरांना शिकविण्यासाठी नेमलेल्या विद्यार्थी स्वयंसेवकांचे प्रशिक्षण २९ व ३० जुलै १९९२ रोजी महाविद्यालयांत घेण्यात आले व मध्यावधी प्रशिक्षण १७ व १८ नोव्हेंबर १९९२ रोजी नगर परिषद शाळा नं. ५

मध्ये पार पडले.

८ सप्टेंबर १९९२ रोजी शहरातून साक्षरता दिंडी काढण्यांत आली. तालुका साक्षरता मंचतर्फे ८ सप्टेंबर ९२ व २ ऑक्टोबर ९२ या दिवशी महाविद्यालयांतील ३० प्राध्यापकांनी तालुक्यातील ३० ठिकाणी जाऊन प्रौढ निरक्षरांना व्याख्याने दिली व प्रौढांचे मूल्यमापन केले. १३ ऑक्टोबर १९९२ रोजी तालुका मंचतर्फे ॲग्रिकल्चरल ट्रस्ट (माळेगांव कॉलनी - शारदानगर) येथे मेळावा भरला होता. त्या निमित्त महाविद्यालयांस मा.उप-कुलगुरु डॉ. मोहनराव हापसे, डॉ. उत्तमराव भोईटे (विद्यापीठ प्रौढ शिक्षण विभाग प्रमुख) व श्री. तेज निवळीकर यांनी भेटी दिल्या.

दिनांक २.१०.१९९२ , ८.१२.१९९२ व २६.१.१९९३ रोजी प्रौढांचे मेळावे घेऊन मूल्यमापन चाचण्या घेण्यात आल्या, पैकी २६.१.१९९३ चे मूल्यमापन हे शासकीय मूल्यमापन होते. त्यामध्ये महाविद्यालयाकडील ८ वॉर्डसमधून एकूण ५३५ निरक्षरांपैकी २५० निरक्षरांनी भाग घेतला.

१५ जानेवारी - १९९३ रोजी महाविद्यालयात नगर परिषदेतर्फे प्राध्यापक व विद्यार्थी स्वयंसेवकांचा मेळावा घेण्यात आला. या मेळाव्यास मा. श्री देरकर, मुख्याधिकारी, बारामतीनगर परिषद यांनी मार्गदर्शन केले.

सदर कार्यक्रम यशस्वी करण्यांसाठी शहरातील काही व्यक्तींनी आम्हास अशय मदत केली त्यांचा उल्लेख आवश्यक आहे. त्या व्यक्ती खालीलप्रमाणे :-

मा. श्री. देशमुख प्रांतसो।, मा. श्री देरकर, मुख्याधिकारी, बारामती नगर परिषद, मा. श्री. निंबाळकर, शिक्षण विभाग, बारामती नगर परिषद, मा. श्री. आर.के.वाघ गट विकास अधिकारी, मा. श्री.बी.एस.पऱ्हाड तहसिलदार, श्री. पी.डी.काळे (गुरुजी) बीट समन्वयक, बारामती नगर परिषद, श्री.पी.बी.नरुटे, मौलाना अब्दुलगणी साहब (जामा मशीद) अब्दुल गणी शेख, बाबू मियाँ शेख, सौ. सुफिया शेख, सौ. शाहजन शेख, सौ. रजिया शेख, श्री. राहुल ढोले, सर्व जुनी मंडई / शंकर भोई वॉर्ड, श्रीमती कांबळेबाई, श्री. ज्ञानेश्वर दुर्गे, श्री. सोनवणे (किराणा दुकानदार), सर्व श्याम टॉकीज वॉर्ड, तसेच बादशाबाई शेख, लक्ष्मण धोत्रे, रामदास तोरडमल, विजय बनकर, सर्व आमराई वॉर्ड यांनी विशेष परिश्रम घेतले. त्याचप्रमाणे श्री. सुनील बगाडे (आमराई वॉर्ड) एन.एस.एस. च्या विद्यार्थ्यांनी सक्रिय मदत केली त उल्लेख आवश्यक आहे. तसेच कमिटीतील प्राध्यापक, वी चे विद्यार्थी-स्वयंसेवक यांनी वर्ग चालविले त्यांच्या हा कार्यक्रम सुरू होऊ शकला नसता, त्यांचाही आवश्यक आहे.

दि. ५.२.९३ रोजी राष्ट्रीय साक्षरता मिशन यांनी कॉलेज केंद्रांना भेटी देऊन समाधान व्यक्त केले.

दिनांक १७.९.१९९२ राजी विद्यापीठांत क्षेत्रीय कार्यक्रमांसंदर्भात मीटिंग होऊन महाविद्यालयाने मौजे हा परिसर निवडला असून तसा प्रस्ताव सदर मीटिं वेळी विद्यापीठास सादर केला आहे.

प्रा. अरुण पं

प्र

◇ ◇ ◇ ◇

पुणे व उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ इतिहास अध्यापक परिपदेचे ५ वे अधिवेशन

पुणे विद्यापीठ व उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ कक्षेत इतिहास प्राध्यापक परिषदेचे ५ वे अधिवेशन आम महाविद्यायात दिनांक १ ते ३ जानेवारी १९९३ संपन्न झाले. पुणे, उत्तर महाराष्ट्र व शिवाजी विद्या कक्षेतील इतिहास प्राध्यापक बहुसंख्येने अधिवेशन सहभागी होते.

उद्घाटन समारंभ :-

शुक्रवार दिनांक १ जानेवारी १९९३ रोजी प्रा. डॉ. अ.रा.कुलकर्णी, ख्यातनाम इतिहास त व अध्यक्ष इंडियन कौन्सिल ऑफ हिस्टॉरिकल रिस नवी दिल्ली यांच्या शुभहस्ते अधिवेशनाचे उद्घा झाले. त्यांनी ''मराठ्यांचा इतिहासः दशा व दिशा या विषयावर अभ्यासपूर्ण व उद्बोधक व्याख्यान दिले.

शनिवार दिनांक २ जानेवारी, १९९३ रोजी पहिल्या सत्रात मा. प्राचार्य सदाशिवराव आठवले तज्ज्ञ, इतिहास अभ्यासक, पुणे यांचे ''रामशास्त्री प्रभुणे'' या विषयावर चिकित्सक व्याख्यान झाले. दुसऱ्या सत्रात मा. प्रा.डॉ.म.दा.नलावडे, कुलसचिव, पुणे विद्यापीठ यांचे ''आधुनिक भारतातील बौद्ध धर्माचे पुनरुज्जीवन'' या विषयावर अभ्यासपूर्ण व्याख्यान झाले.

रविवार दिनांक ३ जानेवारी, १९९३ रोजी मा. प्रा. डॉ. एन.जी.भवरे, इतिहास विभाग प्रमुख, मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद यांचे 'दलित चळवळ'' या विषयावर चिकित्सक व्याख्यान झाले.

सत्कार व समारोप :-

इतिहास अध्यापक परिषदेचे अध्यक्ष व इतिहास विभाग प्रमुख, पुणे विद्यापीठ मा. डॉ.कृ.ना.चिटणीस हे अध्यापनाच्या प्रदीर्घ सेवेतून सेवानिवृत्त झाल्याबद्दल त्यांचा निरोप व सत्कार मा. प्रा. डॉ. उत्तमराव भोईटे, कार्यकारिणी परिषद सदस्य, पुणे विद्यापीठ यांच्या शुभहस्ते करण्यात आला. याचवेळी मा.डॉ. उत्तमराव भोईटे, मा. डॉ. म.दा.नलवडे, सौ.राधा चिटणीस, मा. प्रा. सौ. डॉ. अनुराधा भोईटे, व डॉ. जे.के.गोधा यांचेही यथोचित सत्कार करण्यात आले.

समारोप :-

इतिहास अध्यापक परिषदेच्या ५ व्या अधिवेशनाचा सामारोप मा. डॉ. एन.जी.भवरे यांच्या हस्ते करण्यात आला. सदरच्या अधिवेशनात २५ प्राध्यापकांनी आपले शोधनिबंध सादर केले व त्यावर मौलिक चर्चा झाली.

सांस्कृतिक कार्यक्रम :-

अधिवेशनाच्या निमित्ताने आमच्या महाविद्यालयातील विद्यार्थी कलाकारांनी उत्कृष्ट सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर करून अधिवेशनातील प्रतिनिधीचे मनसोक्त मनोरंजन केल्याने त्यांनी धन्यवाद दिले व कौतुक केले.

आर्थिक सहाय्य व सहकार्य :-

अधिवेशनाच्या निमित्ताने पुणे विद्यापीठ, पुणे, माळेगांव सहकारी साखर कारखाना, शिवनगर, माळेगांव, नगरपरिषद बारामती, बारामती तालुका सहकारी दूध उत्पादक संघ, बारामती. दि. रुपी को ऑप. बँक, शाखा बारामती इत्यादी संस्थांनी भरघोस आर्थिक सहाय्य उपलब्ध करून उपकृत केले व मोलाचे सहकार्य केले.

महाविद्यालयाचे संस्थाचालक, प्राचार्य, प्राध्यापक व शिक्षकेतर सेवकांनी सदर अधिवेशन उत्कृष्टपणे आयोजन करण्यात बहुमोल सहकार्य केले. त्यामुळेच अधिवेशन यशस्वी झाले. त्याबद्दल सर्वांचा आभारी आहे.

प्रा. आण्णासाहेब किणिंगे

संयोजक,

◇ ◇ ◇ ◇

शाळा महाविद्यालय समूह योजना आयोजित कार्यक्रम

व्याख्याने -

१) नागेश्वर विद्यालय, शेटफल गढे इ. ९ वी व इ. १० वी इंग्रजी विषयावर प्रा.कु.मीरा वैद्य यांनी व्याख्याने दिली.

२) नागेश्वर विद्यालय, शेटफळ गढे इ. ८ व इ. ९ वी. इंग्रजी वर्गावर प्रा. कु. आर. के. सुर्वे यांनी व्याख्याने दिली.

३) मिशन हायस्कूल, बारामती इ. १० वी मधील विद्यार्थ्यांना प्रा. बी.डी. सरवदे यांनी व्याख्याने देऊन इंग्रजी विषयावर मार्गदर्शन केले.

४) नवमहाराष्ट्र विद्यालय, पणदरे इ. १० वी विद्यार्थ्यांसाठी ''व्यवसाय मार्गदर्शन'' आणि उपयुक्त अभ्यासक्रम'' या विषयावर प्रा. बी.बी. पाटील यांनी व्याख्यान दिले.

५) शारदाबाई पवार विद्यालय, शिवनगर इ. १० वी विद्यार्थ्यांसाठी इतिहास विषयावर प्रा. पी. बी. इंगवले यांनी मार्गदर्शनपर व्याख्यान दिले.

६) वसतिगृह विद्यालय, कऱ्हाटी येथील इ. १० वी विद्यार्थ्यांसाठी ''व्यवसाय मार्गदर्शन आणि उपयुक्त अभ्यासक्रम'' या संबंधी प्रा. बी.बी.पाटील यांनी मार्गदर्शन केले.

७) श्री. बी. एस. शितोळे (शिक्षक) सुपे यांनी

मिशन हायस्कूलच्या इ. १० वी मधील विद्यार्थ्यांना गणित विषयासंबंधी मार्गदर्शन केले.

८) प्रा. के. एम. जाधव यांनी शाहू हायस्कूल, बारामती आणि नवमहाराष्ट्र विद्यालय, पणदरे या हायस्कूलमधील विद्यार्थ्यांच्या अभ्यासविषयक पध्दतीचे मानसशास्त्रीय विश्लेषण करून मार्गदर्शनपर उपयुक्त व्याख्याने दिली.

प्रात्यक्षिके :-

आर.एन.अग्रवाल टेक्निकल हायस्कूल मधील विद्यार्थ्यांना कॉम्प्युटर प्रयोगशाळेमध्ये कॉम्प्युटरची ओळख माहिती आणि प्रत्यक्ष कार्यपध्दती या संदर्भात प्रा. एन. जे. सुबंध यांनी मार्गदर्शन केले.

प्रा. मारुती भगत
प्रमुख,

❖ ❖ ❖ ❖

महाविद्यालय परिसर विकास व वनस्पतीशास्त्रीय उद्यान समिती

१. महाविद्यालयाच्या परिसरात श्री. गुरुवर्य समन्तभद्र योगधाम समोर एक एकर क्षेत्रात शोभिवंत नव उद्यानाची निर्मिती.

२. महाविद्यालयाचा परिसर सुशोभित व विकसित करण्यासाठी विविध प्रकारच्या सुयोग्य, शोभेच्या वनस्पतींची मोठ्या प्रमाणात लागवड करण्यात आली आहे.

३. वनस्पतिशास्त्र विषयाच्या अभ्यासाकरिता लागणाऱ्या वनस्पतींचे संगोपन, संवर्धन केले जाते. त्याचप्रमाणे एम.एस्सी. वनस्पतिशास्त्र या वर्गात अभ्यासासाठी लागणाऱ्या विविध औषधी वनस्पतींची लागवड करून अद्यावत असे वनस्पतीशास्त्रीय उद्यान (बोटॅनिकल गार्डन) निर्मितीत प्रयत्नशील आहे.

४. महाराष्ट्र शासनाच्या सामाजिक वनीकरण विभागामार्फत वनराई प्रकल्प कार्यान्वित केला जात आहे. त्यामध्ये प्रामुख्याने निलगिरी व साग या वनस्पतींचे संगोपन संवर्धन केले जात आहे.

५. उद्यान विद्या विषयांतर्गत विविध फळझाडांची, भाजीपाला व शोभेच्या वनस्पतींची लागवड व प्रशिक्षण देण्याचा कार्यक्रम अमलात आणला जात आहे.

प्रा. डॉ. सुभाष देवकुळे
प्रमुख

❖ ❖ ❖ ❖

सांस्कृतिक विभाग

सन १९९२-९३ शैक्षणिक वर्षात सांस्कृतिक विभागातर्फे

व्याख्याने

लोकमान्य टिळक पुण्यतिथी निमित्त प्रा. आण्णासाहेब किर्णि यांचे व्याख्यान

ऑगस्ट क्रांतिदिन सुवर्णमहोत्सव निमित्त मा. जीवाभाई कोठारी यांचे व्याख्यान

कर्मवीर भाऊराव पाटील जयंती निमित्त मा. डॉ. उत्तमराव भोईटे, अधिष्ठाता, मानस, नीती व सामाजिक शास्त्र, पुणे विद्यापीठ यांचे व्याख्यान.

शिक्षक दिना निमित्त श्री. प्र. द. पुराणिक (पुणे) यांचे व्याख्यान

स्वामी विवेकानंद जयंती निमित्त प्रा. डॉ. अनिरुद्ध देशपांडे, पुणे यांचे व्याख्यान.

महाराष्ट्र नाट्य परिषदेचे अध्यक्ष श्री. मच्छिंद्र कांबळी (मुंबई) यांचे व्याख्यान

विद्यार्थी सहभाग -

अभंग गायन स्पर्धा : अहमदनगर येथे तीन विद्यार्थ्यांनी अभंग गायन स्पर्धेत सहभाग घेतला श्री. केतन अ यांना उत्तेजनार्थ बक्षिस मिळाले.

नाट्य प्रशिक्षण : नटराज नाट्यकला मंडळ बारामती आयोजित नाट्य प्रशिक्षणात १५ विद्यार्थ्यांचा सहभाग.

सांस्कृतिक कार्यक्रम : पुणे विद्यापीठ इतिहास अध्यापक परिषदेत सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर.

भक्तिगीत कार्यक्रम : बारामती नगरपरिषद आयोजित देशभक्तीपर गीतांच्या कार्यक्रमात सहभाग

विविध कला गुणदर्शन स्पर्धांचे आयोजन

महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांकरिता वैयक्तिक समुहगीत गायन, वाद्यवादन, एकपात्री प्रयोग, लघुनाट्य व प्रसंगनाट्य, नाट्य काव्यवाचन, कथाकथन स्पर्धा आयोजित करून विजेत्या कलाकारांना वार्षिक गुणवत्ता पारितोषिक वितरण समारंभात पाहुण्यांच्या हस्ते बक्षिसे प्रदान करण्यात आली.

प्रा. प्रकाश पाटील
प्रमुख

❖ ❖ ❖ ❖

प.पू.गुरुदेव श्री समंतभद्र महाराज जन्मशताब्दी निमित्त शैक्षणिक परिषद संपन्न

प.पू.गुरुदेव श्री समंतभद्र महाराज यांच्या मंगल आशीर्वादाने व प्रेरणेने स्थापित 'अनेकांत एज्युकेशन सोसायटी' च्या तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालमध्ये प. पू. गुरुदेवांची जन्मशताब्दीपूर्ती समारंभ विविध औचित्यपूर्ण कार्यक्रमांनी संपन्न झाला.

शनिवार दि. १३ फेब्रुवारी १९९३ रोजी महाविद्यालयाच्या आवारात नवनिर्मित 'गुरुदेव श्री समन्तभद्र योगधाम' या वास्तूचे उद्घाटन नामवंत विद्वान व शिक्षणतज्ज्ञ यांच्या उपस्थितीत झाले. तसेच प. पू. गुरुदेवांच्या भव्य तैलचित्राचे अनावरण आणि 'विद्यमान शिक्षण पद्धतीचे एकविसाव्या शतकातील स्वरूप आणि अपेक्षा' या विषयावरील शैक्षणिक परिसंवाद असे कार्यक्रम पार पडले.

या शैक्षणिक परिषदेच्या निमित्ताने महाराष्ट्रातील ज्येष्ठ विचारवंत मा. नानासाहेब गोरे, थोर समाजशास्त्रज्ञ व जैन विद्याव्यासंगी डॉ. विलास संगवे (कोल्हापूर), नामवंत शिक्षणतज्ज्ञ डॉ. लीला पाटील (गारगोटी), प्रा. सौ. अनुराधा गुरव (कोल्हापूर), डॉ. गिरीश बापट (ज्ञानप्रबोधिनी, पुणे), डॉ. एस्. बी. गोगटे भारतीय शिक्षणशास्त्र संस्था, (पुणे), डॉ. म. दा. नलावडे (कुलसचिव, पुणे विद्यापीठ,) डॉ. सुभाषचंद्र अक्कोळे (जयसिंगपूर), प्राचार्य डॉ. जे. के. गोधा, डॉ. श्रीधर हेरवाडे (कोल्हापूर) हे मान्यवर उपस्थित होते.

'गुरुदेव श्री समंतभद्र योगधाम' या वास्तूचे उद्घाटन डॉ. विलास संगवे यांनी करून समारंभाची सुरुवात केली. त्यानंतर ग्रंथालयाच्या सुशोभित सभागृहात श्री. जंबुकुमार शहा (सराफ) यांच्या अध्यक्षतेखाली मुख्य समारंभ सुरू झाला.

प्रारंभी प्राचार्य एस. पी.कदम यांनी संस्थेच्या विकास कार्याची थोडक्यात ओळख उपस्थितांना करून दिली व सर्व निमंत्रितांचे स्वागत केले. त्यानंतर कोल्हापूर भागातील नामवंत कलाकार नांदणीचे श्री. दादा भगाटे यांच्या कुशल कुंचल्यातून सिद्ध झालेल्या प.पू.गुरुदेवांच्या भव्य तैलचित्राचे मा. नानासाहेब गोरे यांनी अनावरण करून मालार्पण केले.

प्रारंभीच डॉ. विलास संगवे, मा. नानासाहेब गोरे व कलावंत श्री. दादा भगाटे यांचा अनुक्रमे डॉ. वर्धमान कोठारी, मा. जंबुकुमार शहा व मा. मोतीचंद फुलचंद शहा (मुंबईकर) यांच्या हस्ते मान्यवरांना शाल, श्रीफळ देऊन सत्कार करण्यात आला.

त्यानंतर डॉ. विलास संगवे यांनी दीपप्रज्वलन करुन शैक्षणिक परिषदेचे उद्घाटन केले. आपल्या उद्घाटनपर भाषणात डॉ. संगवे यांनी भारताच्या सांस्कृतिक विकासात जैन धर्माचे व जैन संतांचे मोलाचे योगदान स्पष्ट करून सांगतांना ते म्हणाले,'धर्म व शिक्षण परस्परविरोधी नसून परस्परपूरकच आहेत.' आजच्या शिक्षण पद्धतीविषयी खंत व्यक्त करीत ते पुढे म्हणाले 'आज शिक्षण सार्वत्रिक झाले, पण सामाजिक मूल्याचा मात्र ऱ्हास झाला आहे. वस्तुतः शिक्षणातून जीवनमूल्यांचे जतन आणि समर्थ व्यक्तिमत्त्वाची निर्मिती व्हायला हवी आहे.

या उद्घाटनपर भाषणानंतर परिषदेचे संयोजक प्रा. धनंजय शहा यांनी परिषदेपुढील प्रस्तावित विषयामागील मनोगत व्यक्त केले व पहिल्या सत्रास प्रारंभ झाला. सत्रारंभी प.पू.गुरुदेवांचे शैक्षणिक योगदान या विषयावर आपला निबंध डॉ. सुभाषचंद्र अक्कोळे यांनी सादर केला प.पू. गुरुदेवांच्या जीवनकार्याचा व त्यांच्या शिक्षणविषयक दृष्टिकोनाचा आढावा घेत त्यांनी आग्रहाने प्रतिपादन केले की शिक्षणाच्या माध्यमातून आपल्याला २१ व्या शतकातील जबाबदाऱ्या पेलू शकणारा समर्थ व अस्सल भारतीय माणूस घडवायचा आहे. बंधुभाव, प्रेम हीच शिक्षणमूल्ये प.पू.गुरुदेवांनी जीवनभर जतन केली. प.पू.गुरुदेवांनी गुरुकुलातून अमलात आणलेली शील, ज्ञान,

प्रेम, सेवा व व्यवस्था या पंचसूत्रीनेच व शिक्षणाने माणूस घडविण्याचे उद्दिष्ट साध्य होणार आहे.

सुप्रसिद्ध शिक्षणतज्ज्ञ डॉ. एस्. बी. गोगटे यांनी जीवनाभिमुखी शिक्षणाचे महत्त्व विशद करीत सांगितले की समता हेच आजचे खरे शिक्षणमूल्य आहे. त्याचबरोबर सर्वधर्मसमभाव समाजवाद, लोकशाही, न्याय, समाजपरिवर्तन ही उद्दिष्टेही शिक्षणातून साध्य व्हायला हवीत.

गारगोटी येथील मौनी विद्यापीठाच्या प्राचार्या डॉ. लीला पाटील यांनी समाजातील सर्व घटकांना शिक्षण सुलभ व्हायला हवे असे आग्रहाने सांगितले. त्या म्हणाल्या 'शिक्षण निश्चितपणे स्व-परकल्याणाचा मार्ग प्रशस्त करीत असते. आजच्या यांत्रिक आणि संगणकाच्या युगात देखील मानवी मेंदूचा वापर करायला शिकविणारे, निर्णयशक्तीचा वापर करायला प्रवृत्त करणारे व सहभाव निर्माण करणाऱ्या जीवनाभिमुख शिक्षणाची २१ व्या शतकात नितांत आवश्यकता आहे.

शिवाजी विद्यापीठाच्या प्रौढ शिक्षण विभागातील सहाय्यक संचालिका सौ. अनुराधा गुरव यांनी स्त्री शिक्षणातील समस्या स्पष्ट केल्या. स्त्री शिक्षणाखेरीज व स्त्रियांच्या स्वतंत्र सबल व्यक्तिमत्त्व निर्मिती शिवाय खऱ्या अर्थाने २१ व्या शतकातील समाज विकसित होऊ शकणार नाही असे त्यांनी आग्रहाने प्रतिपादन केले.

पुणे येथील ज्ञान प्रबोधिनी चे डॉ. गिरीश बापट यांनी प. पू. गुरुदेवांच्या स्मृतींना उजाळा देत गुरुजनांच्या कार्यकर्ते निर्माण करण्याच्या कौशल्याचे कौतुक करीत महाराजांचे शिक्षणविषयक विचार आधुनिक दृष्टिकोनातून व त्यांचे शिक्षण व्यावहारिक पातळीवर कसे सफल बनविता येईल हे निरूपण केले. आपल्या परदेशातील अनुभवांच्या आधारे वर्तमान शिक्षण पद्धतीत विशेषत: माध्यमिक शिक्षण पद्धतीत काही व्यवहार्य बदलही सुचविले व ते करण्यासाठी उपायही सुचविले.

बाहुबली गुरुकुलाचे स्नातक प्रा. श्रीधर हेरवाडे [illegible] सांगितले की २१ व्या शतकातील शिक्षण भविष्याचा [illegible] घेणारे हवे. शिक्षण आईच्या दुधासारखे मूल्यवान हवे. गा[illegible] दुधासारखे केवळ किमती असायला नको.

पुणे विद्यापीठाचे कुलसचिव डॉ. म. दा. नल[illegible] यांनी वर्तमान शिक्षण प्रणालीत पसरलेल्या अपप्रवृत्तींचा ख[illegible] समाचार घेत मूल्यशिक्षणाचे महत्त्व पटवून दिले. आज[illegible] शिक्षणपद्धतीत व्यावहारिक नियोजनाअभावी आलेले [illegible] घालवल्याशिवाय २१ व्या शतकातील शिक्षण सफल हो[illegible] नाही असे सांगितले.

शैक्षणिक परिषदेचा समारोप करतांना सुप्रसिद्ध समाज[illegible] विचारवंत मा. श्री.नानासाहेब गोरे म्हणाले, दुर्दैवाने आम[illegible] देशात राष्ट्रीयत्वाचा अभाव दिसून येत आहे. शिक्षणाने [illegible] देशात एकता निर्माण केली पाहिजे. स्वातंत्र्य, समता [illegible] बंधुता हीच खरी शिक्षणमूल्ये आहेत. आमच्या समा[illegible] दलित स्त्रिया, परधर्मीय बांधव यांच्याबद्दल कमालीचा अनु[illegible] दृष्टिकोन आहे. सर्वत्र भ्रष्टाचार, स्वार्थ बोकाळला आहे [illegible] सर्व उपटून काढण्याचे एक फार मोठे आव्हान शिक्षकां[illegible] आहे. शिक्षकांना व विद्यार्थ्यांना यासाठी थोडे वेडे [illegible] असा सल्ला दिला व उद्याच्या भारतीय पिढीसंबंधी आशा[illegible] प्रकट केला.

मा. श्री. माणिकलाल तुळजाराम शहा व मा. श्री. शशिकांत शिवलाल शहा यांनी दोन्ही सत्रांचे सूत्रसंचाल[illegible] केले. प्राचार्य एस्. पी. कदम व डॉ. वर्धमान कोठा[illegible] यांच्या मार्गदर्शनाखाली परिषदेचे उत्तम संयोजन केले होते.

संयोजक
प्रा. धनंजय शहा
प्रा. महावीर कंडारक[illegible]

❖ ❖ ❖ ❖

❑ सुविचार ❑

पैसा हे साधन असून विद्या, धर्म, सद्गुण हे साध्य आहे. साधनाच्या पाठीमागे लागून साध्य गमावणे हे शहाणपणाचे नाही.

- प. प. गुरुदेव समंतभद्र महाराज

धर्म व शिक्षण या दोन गोष्टी परस्पर विरोधी नसून [illegible] परस्परपूरक आहेत आणि त्या नव्या पिढीच्या जडणघडणीला व चारित्र्य संवर्धनाला आवश्यक आहेत.

- प. पू. गुरुदेव समंतभद्र महाराज

हार्दिक शुभेच्छा

तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालयीन सेवकांची सहकारी पतसंस्था मर्यादित, बारामती (पुणे)

● स्थापना : ४-८-८३ ●

३१ डिसेंबर १९९२ अखेर संस्थेची सांपत्तिक स्थिती

सभासद संख्या	१४१
अधिकृत भाग भांडवल	२० लाख रु.
वसूल भाग भांडवल	१०.५८ लाख रु.
गंगाजळी व इतर निधी	१.०९ लाख रु.
बँक कर्ज	१५.०२ लाख रु.
बँक भाग गुंतवणूक	२.६६ लाख रु.
बँक मुदत ठेव गुंतवणूक	०.९१ लाख रु.
सभासद कर्ज	२४.६८ लाख रु.
नफा (९१-९२)	१.१० लाख रु.

वेळेवर कर्जपुरवठा, १००% वसूली.

सभासदांकरिता नजिकच्या काळात रु. ६०,०००/- पर्यन्त कर्जपुरवठा, अकस्मिक कर्ज मर्यादा रु. २०००/-, सभासदांना क्रेडीट कार्डची सोय, वस्तू खरेदी करिता कर्जपुरवठा, वसूली हप्त्यात वाढ करण्याचा विचार आहे.

● संचालक मंडळ ●

प्रा.डॉ.डी.व्ही.सरवदे (सचिव) प्रा.बी.बी.पाटील (अध्यक्ष)
श्री.डी.एल.पारख (खजिनदार) प्रा.के.एस.सनगर (सदस्य)
प्रा.आर.के.नाळे (सदस्य) प्रा.ई.के.पाटील (सदस्य)
श्री.एम.ए.सावंत (सदस्य) श्री.वाय.के.कुलकर्णी (सदस्य)
श्री.आर.जी.शहा (सदस्य) प्रा.कु.नलिनी क. शाहा (सदस्या)
प्रा.सौ.नीलम अ.पाटील (सदस्या)

● ● ● ●

With Best Complements From

The new generation polymer pencil that saves wood.

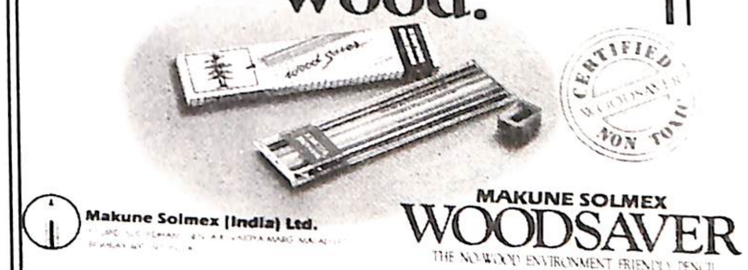

MAKUNE SOLMEX (INDIA) LTD.,

PLOT A - 5, M.I.D.C., BARAMATI.

Makers of New Generation, No Wood, Environmental Friendly polymer Pencils.